

*Свети Лав Римски, Владислав Ципин, Александар Шмеман,
Димитриј Ципљаков, Саша Антонијевић, Јулијанија (Соколова),
Григорије Божовић, Небојша Ђокић*

фото репортажа

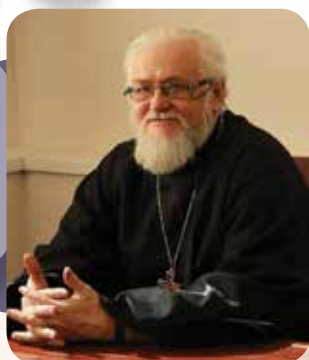

Каленик

Свети Лав Римски

Слово на свету Педесетницу

стр. 2

Владислав Ципин

Пети Васељенски сабор

стр. 4

Александар Шмеман

Недеља раслабљеног

стр. 9

Димитриј Ципљаков, Апостол Павле на Аеропагу.....	11
Лариса Маршева, Иван Овчиников, Герман Трушчелєв, Васкришњи тропар и кондак петог и шестог гласа: богословско-филолошки коментари....	13
Саша Антонијевић, Велики четвртак - дан утемељења Христове Цркве...	16
Јулијанија (Соколова), Иконографија приказивања Силаска Светог Духа на апостоле.....	28
Алексије Веретељников, Тврђава вере: Великомученик Теодор Стратилат Гаврас.....	33
Мушки манастир Светог Крста у Јерусалиму.....	36
Григорије Божовић, Деспотово Калиниће.....	38
Небојша Ђокић, Циркумцелије, јерес оних који обилазе колибе.....	40

Из летописа Епархије шумадијске

Промене у Епархији шумадијској

Служења, приједи и посете Епископа шумадијског Г. Јована

Нова издања, In memoriam, Дечија страна

Главни и одговорни уредник: Никола Миловић, протојереј

Заменик главног и одговорног уредника: Негослав Јованчевић

Редакција: Др Зоран Крстић, протојереј - ставрофор, Милић Марковић, протојереј,

Марко Митић протојереј, Рајко Стефановић, протојереј - ставрофор, Драган Икић, јереј,

Владан Костадиновић, јереј, Гордана Јоцић

Уредништво и администрација: "Каленик", Владимира Роловића број 1, 34000 Крагујевац,

e-mail : n.milovic2@gmail.com

Дизајн и прелом: Дејан Манделц

Свети Лав Римски, Владислав Ципин, Александар Ципин, Димитриј Ципљаков, Саша Антонијевић, Јулијанија (Соколова), Григорије Божовић, Небојша Ђокић

Издаје са благословом
Његовог преосвештенства
епископа шумадијског
Господина Јована

Година XLIII,
Број 3, (261), 2022.

Издавач:
Српска православна епархија
шумадијска

Издаје:
шест пута годишње

Тираж: 2000 примерака

Штампа: ГРАФОСТИЛ,
Крагујевац

271.222(497.11)
ISSN 1820-6166 = Каленик
COBISS.SR - ID 50771212

9 771820 616009

Свети Лав Римски

СЛОВО НА СВЕТУ ПЕДЕСЕТНИЦУ

Свим вернима добро је познато, љубљени, да данашње празновање треба поштовати у равни са другим посебним празницима и не сумњамо у велико поштовање које приличи овом дану, јер га је сâм Дух Свети осветио изванредним чудом свог дара. Рачунајући од дана у који се Господ вазнео на небеса и сео са десне стране Богу Оцу, овај дан ће бити десети, али нам је заблестао у дан од кога рачунамо, на дан Васкрсења. У њему су садржане велике тајне старих и нових тајинстава, у којима се јасно показује да је милост предначена кроз закон, а закон је испуњен кроз милост. Јер, као што је јеврејски народ некада био изведен из Египта и педесетог дана по клању јагњета дат му је закон на гори Сион (2Мој 19, 17. и даље), тако и после страдања Христових, када је истинско Јагње Божије заклано, педесетог дана по Његовом Васкрсењу, Дух Свети је сишао на апостоле и друге који су поверовали. Зато, без много потешкоћа, ревносни хришћанин може да схвати да су почеци Старог Завета били подређени јеванђељским начелима и да је други Завет дат истим Духом, као и први.

Дакле, како сведочи апостолски спис: „И кад се наврши педесет дана, бејаху сви апостоли једнодушно на окупу. И уједанпут настаде шум са неба као хујање силнога ветра, и напуни сав дом где они сеђаху. И показаше им се раздљени језици као огњени и сиђе по један на сваког од њих. И испунише се сви Духа Светога и стадоше говорити другим језицима, као што им Дух даваше да казују“ (Дап 2, 1-4). О, како су се брзо показале речи мудрости и како се лако научило оно што се учило тамо где је учитељ био сâм Бог! Заиста, за усвајање [знања] овде нису потребна додатна објашњења, искуство и време за учење. Пошто „Дух истине дише где хоће“ (Јн 3, 8), језици својствени појединим народима постали су свима доступни у устима Цркве. Дакле, од овог дана је објављена труба јеванђељске проповеди, од овог дана потоци благодати, реке благослова, напојише сваку пустињу и сву суву земљу (Ис 35, 6. и даље). А што се тиче обновљења лица земље (Пс 104, 30) „Дух Божији лебди над водама“ (Пост 1, 2), а за изгнање првобитне таме, блеснуше муње нове светлости. Тако се у сјају огњених језика прима огњена речитост и блистава реч Господња, којој се за разумевање и за уништење греха додаје способност просветљења и сила спаљивања.

Према је, љубљени, сâма спољашња слика онога што се догодило дивна и нема сумње да је величина Духа Светога присутна у овом ликујућем складу људских гласова, ипак, нека нико не помисли да би Његова Божанска суштина могла бити откривена видљивим телесним очима. Јер природа, невидљива и заједничка Оцу и Сину, пројавила је свој дар и дело у облику у коме је хтела, али је истовремено оставила скривено својство своје суштине у Божанству, јер као што ни Оца ни Сина, тако ни Духа Светога не може да дотакне људско око. Јер у Божанској Тројици нема ни различитости ни неједнакости и оно што се може мислити о Њиховој Суштини (тј. о моћи, слави, вечности) не може бити подела. А када је, по својствима личности, једно Отац, друго Син, треће Дух Свети, онда у њима нема другачијег Божанства, нити другачије природе. Јер, као што је Син јединородни са Оцем и од Оца, тако је и Дух Свети Дух од Оца, то јест, не као каква творевина Оца, него постојећи и владајући, заједно са обојицом, Он вечно исхо-

ди од Онога који је Отац. Зато Господ, учи дана страдања свога, наговештавајући ученицима долазак Духа Светога, каже: „Још вам имам много говорити, али сада не можете носити. А када дође Он, Дух Истине, увешће вас у сву истину; јер неће говорити од себе, него ће говорити оно што чује, и јавиће вам оно што долази [...] Све што има Отац моје је, зато рекох да ће од мојега узети, и јавити вам. (Јн 16, 12-13, 15). Дакле, оно што је својствено Оцу, Сину и

Светоме Духу, нема различита својства, али све што има Отац, има Син, има и Дух Свети и увек је постојало ово јединство у Тројици, јер бити потпуно ту – исто је што и увек постојати. И нека се овде не мисли ништа временско, никакве степенице и разлике, а пошто нико није у стању да протумачи оно што је својствено Богу, нека нико не ризикује да призна оно што Њему није својствено. Јер, боље је достојно не говорити о необјашњивости природе, него утврдити супротно њој. Дакле, све што побожна срца мисле у односу на вечну и непроменљиву славу Оче-ву, нека то исто нераздвајно и без разлике мисле истовремено о Сину и Светоме Духу. Стога, Пресвету Тројицу препознајемо као једног Бога, јер у ове три Личности нема разлике у суштини, сили, вољи и деловању.

Стога, поред аријанаца, који желе да поставе извесно растојање између Оца и Сина, подједнако одбацујемо и Мекедонијеве следбенике, који, иако говоре о једнакости Оца и Сина, ипак деградирају природу Светог Духа. Уосталом, не размишљају како да зауставе ову хулу, коју суд неће опростити ни у садашњем ни у будућем веку, јер Господ каже: „И ако рече ко реч против Сина Човјечијег, опростиће му се; а који рече против Духа Светога, неће му се опростити ни у овоме веку ни у будућем“ (Мт 12, 32). Налазећи се у овој нечастивости, они губе милост, јер их Он не допушта Себи, кроз Кога би могли да је исповеде, а они који немају Заштитника да их заштити никада неће моћи да прибегну исцељењу опроштењем. Јер захваљујући

[Духу Светом] могуће је призивање Оца, [као] и сузе оних који се кају и уздаси оних који се моле: „И нико не може рећи: Исус је Господ, осим Духом Светим“ (1Кор 12, 3), чију једнаку силу са Оцем и Сином и истим Божанством, апостол Павле проповеда са највећом јасноћом, говорећи: „Различити су дарови, али је Дух исти. И различите су службе, али је Господ исти. И различита су дејства, али је исти Бог који дејствује све у свима“ (1Кор 12, 4-6).

Овим и другим сведочанствима, љубљени, којима безбројно сија сила Божанских изрека, једногласно смо подстакнути да поштујемо Педесетницу, радујући се у слави Духа Светога, којим се освећује сва католичанска

Црква, испуњава свака разумна душа, јер је Он надахнуће вере, учитељ знања, извор љубави, знак целомудрености и основа сваког моралног савршенства. Нека се радују душе верних што је у целом свету један Бог – Отац и Син и Свети Дух, прослављени исповедањем свих језика, а такође и на то да се овај знак који се појавио у виду огња наставља до данас у делима и даровима. Јер и сâм Дух истине стреми да засија дом славе Његове и светлост Његова и жели да у храму Његовом не буде ни таме ни хладноће. Његовом силом и учењем даровано нам је очишћење постом и милостињом. Јер после овог поштованог дана следи исцелитељски пост. Његову велику корист доживели су сви светитељи и на ревностно испуњење истог подстичемо вас нашим пастирским служењем, па, ако си у последње дане сагрешио немаром или непажњом, онда нека се и ово поправи строгошћу поста и исцели страхопоштовањем и љубављу. У среду и петак постимо, а у суботу, уз уобичајено држање обичаја, одслужимо свеноћно бденије. Благодарити Исусу Христу Господу нашем, који је са Оцем и Светим Духом један Бог, који живи и царује у векове векова. Амин.

Са руског превео Небојша Стевановић

СЛУЖБА СВЕТОМ КНЕЗУ ЛАЗАРУ ОД НЕПОЗНАТОГ РАВНИЧАНИНА

(Одломак)

Богомрски они Измаилћани као мало почекавши, онда као пчеле просуше се, и сву земљу нашу протрчаше, јер не би више онога који ће забранити тима. Не би зло које не створише. И би да се види како пророчанско казивање по други пут бива. Боже, дођоше незнабошци у достојање твоје. И не само што оскрвнуше свете цркве, но огња дело твораху од њих. И положише трупље слугу твојих за храну птицама небесним, тела преподобних твојих зверима земљиним, не око Јерусалима само, но по свој земљи овој. И би да се види плач и ридане не мање од првог. Јер ове клаху, а оне који остадоше живи одвођаху у своју земљу. И не на реци вавилонској, као што они тада, сеђасмо, но на оном у кога све реке, мале и велике, утичу (на океану). Раздвајани бисмо и распродавани у сву земљу тих. И мати због чеда плакаше, и отац горко ридаше, и брат брата обухвативши сузе љуте проливаше, и сестре браћу, и браћа сестре, гледајући где другог друга одводе, руке око врат један другом сплетоше, жалосно кричаху. О земљо, раствори се, живе прими све нас! И други куд другде одвођен натраг гледаше, све док очима које га гледају невидљив не биваше.

Похвале његове венац.

Овога ради и ја сада усрдно и са брижљивошћу често о том (кнезу Лазару) у својим речима (говорима) размишљам. И као што неко венац плете златан, затим бисер приложи и многоцено камење, најсветлију твори дијадему, тако и ја похвале његове венац блаженој тога глави речју изаткивам говорећи:

Где слатка његових очију тихост?
Где светли на уснама осмејак?
Где љубазна десница,
која свима обилно пружа?
Авај, изненадне промене!
Како поцрне лепота!
Како се пократе скровиште!
Како одједном откинут би цвет!
Ваистину сасуши се биљка
и цвет отпаде,
ослаби источник,
сасуши се река,
затим у крв
претвори се вода.
Авај нама!

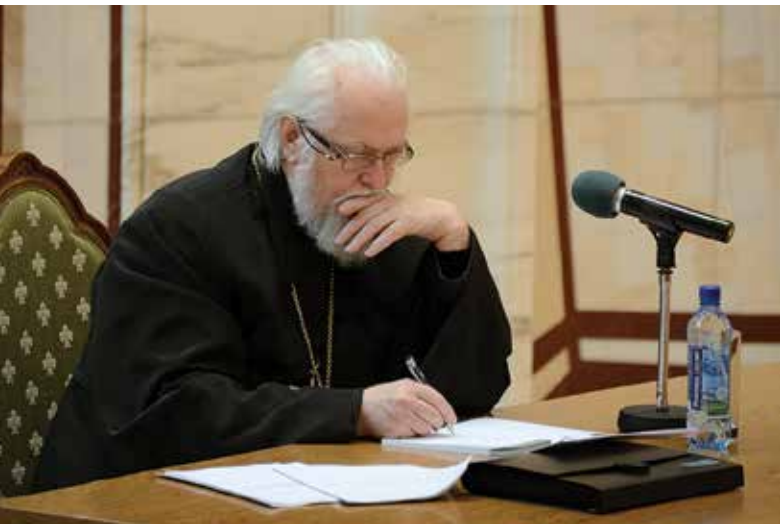
Издање: Ђорђе Трифуновић, Ирена Шпадијер, *Служба светом кнезу Лазару, Свети кнез Лазар*. Споменица о шестој стогодишњици Косовског боја 1389-1989, Београд 1989, Превод Димитрија Богдановића, објављен у *Србљаку II*, Београд, 1970.

Владислав Ципин, протојереј

ПЕТИ ВАСЕЉЕНСКИ САБОР

Пети Васељенски Сабор отворен је 5. маја 553. године у сали која сједињује цркву Свете Софије са патријаршијским двором. У њему су учествовала 153 епископа, који су, као и на претходним Саборима, представљали помесне Цркве, неравномерно и непропорционално

броју епископских катедри. Више од половине отаца Сабора сачињавали су епископи Константинопољског патријархата – њих је било осамдесет три. Антиохијски патријархат био је представљен са тридесет девет епископа, Александријски, опустошен опадањем знатне већине египатских хришћана у монофизитство – десеторицом, Јерусалимски – петорицом. Присуство Римског патријархата на Сабору у лику деветорице епископа Источног Илирика није одговарало његовим размерама и утицају. Папа Вигилије, налазећи се за време саборских заседања у Константинопољу, без обзира на позиве који су му не једном упућивани са Сабора, повукао се из учешћа у њему, а сходно томе и од председавања. Западну Цркву представљала су такође седморица афричких отаца.

Свети Јустинијан, иницијатор сазивања Сабора, који је предложио његов програм, у чијем средишту је било питање „три поглавља“ која је он покренуо, и који је антиципирао главне теолошке идеје које је Сабор формулисао својим Исповедањем, није у томе непосредно учествовао, за разлику од својих претходника, преносећи своју вољу на оца Сабора преко гласника, који су, испунивши поверени им задатак, одмах напустили саборску одају. Овим је цар показао своју деликатност која је требало да омогући наследницима апостола неспутану дискусију о теолошким темама.

Сабором је председавао патријарх константинопољски, Свети Евтихије, председништво су сачињавали патријарси александријски Аполинарије и антиохијски Домн, такође и заменик одсутног јерусалимског патријарха Евстохија, епископи еаифски Стефан, тиверијадски Георгије и созитански Дамијан. На списку саборских отаца као следећи места заузимају епископ Хераклеје Пелагијске Бенигн, заменик одсутног архиепископа солунског Илије, Теодор Аскида – архиепископ Кесарије Кападокијске, архиепископ ефески Андреј, епископ тунијски Секстилитан, представник примаса

Африке Примоза картагинског и архиепископ Хераклеје Тракијске Мегетије. Иза њих по диптиху следили су митрополити или њихови представницим уколико су неки од епископа били одсутни.

Прво Заседање Сабора почело је од саопштења архиепископа Диодора, који је био на челу саборског секретаријата, о томе да се „Теодор, муж чувени, силентијарије, налази пред најславнијом... судском палатом: њега је послао најпобожнији и највернији император”¹. Посланик императора био је позван у саборску палату. Он је уручио председништву Сабора императорску грамату, или „Одређење” (Forma), која је била оглашена од стране једног од саборских нотара, ђакон Стефана.

У овом акту император се позива на своје претходнике, почињући од Светог Константина, који су у брзи за побожност и Цркву приликом појављивања јеретичких учења сазивали епископе на Саборе ради проглашавања православних догмата и успостављања црквеног мира. При том нарочита пажња у императорском акту додељена је у том моменту последњем од признатих Васељенских Сабора – сазваном у Халкидону. Затим иде реч о поделама и споровима који су се наставили после њега, о упорности несторијанаца и евтихијанаца у својим јересима, о неправилним тумачењима одлука које су прихваћене у Халкидону и, на крају, о од стране императора покренутом питању о „три поглавља”, које је изазвало спорове, које су морали да реше оци окупљени на Сабору. У Јустинијановој грамати говори се и о противречној позицији папе Вигилија у односу на „три поглавља”. У њој он наводи места из папског „Judicatum”-а, позивајући се на писма Вигилија епископима Валентинијану Томитанском и Аврелијану Арелатском, најважнијим у Галији, у којима се он слаже са осудом Теодора Мопсуестијског, посланица Иве Едеског и списка Теодорита Кирског против Светог Кирила, и у деликатној форми прекорева папу за то што је овај, „упркос првобитној сагласности да учествује у саборској осуди питања, сада одбија да то учини и захтева неприхватљиве услове”².

У императорској сакри наведен је списак отаца који имају непорецив ауторитет у излагању православне вере: „Следимо у свему свете оце и учитеље свете Божије Цркве, то јест Атанасија, Иларија, Василија, Григорија Богослова и Григорија Ниског, Амвросија, Теофила, Јована Константинопољског, Кирила, Августина, Прокла, Лава и прихватамо све што су написали и објаснили о правој вери и у осуди јеретика”³. У овом списку присутни су како оци који говоре грчки, тако и оци који говоре латински: Иларије Пиктавијски, Амвросије Милански, Августин Хипонијски и Лав Велики, у њега су укључена имена Светог Јована Златоуста и његовог противника, виновника његове неправедне осуде и прогонства – Теофила Александријског.

Грамата се окончава владаревим позивом окупљеним епископима да без одлагања приступе разматрању покренутог питања о „три поглавља”: „Неодложно објавите ваше мишљење о ономе о чему смо вас питали; зато што када питамо о правој вери, ако се дуго одлаже одговор, то не показује ништа друго до одрицање правог исповедања. Јер у питањима и одговорима који се тичу

вере нема ни првог ни другог; него ко се покаже спремној на исповедање правде, тај је и угодан Богу”⁷⁴.

Одмах након оглашавања императорске сакре, ђакон Стефан је, на предлог епископа раифског Евстохија, који је замењивао у председавању Сабора заједно са осталим палестинским епископима патријарха јерусалимског, прочитао посланице које су упутили патријарси константинопољски Евтихије, александријски Аполинарије и антиохијски Домна папи Вигилију, у којима га позивају да се појави на Сабору и председава, а такође и одговор папе, који изражава сагласност да прихвати позив који му је упућени. Упркос предлогу императора да одмах, не чекајући папу, отворе саборско разматрање

непокорности, што, разуме се, не илуструје на најбољи начин каснију доктрину о папској непогрешивости. Овог момента Вигилије је проживљавао фазу надмене непокорности. Он је изнова одбио да се појави на Сабору и молио да му продуже рок на двадесет дана за изношење мишљења по питању о „три поглавља”.

Сабор је одлучио да приступи разматрању ове теме у одсуству папе. Током рада разјаснило се да се од епископа који су се налазили у Константинопољу, на Сабору није појавио Примасије Бизаценски из Африке и тројица епископа из Илирика. Њима су такође биле упућене саборске делегације да их моле да дођу у саборску палату, али су они одбили да то учине: Примасије – позивајући

се на одсуство папе Вигилија, а Сабинијан, Павле и Проект – на то што су они дужни да усагласе своје одлуке са архиепископом Илирика Бенентом. Саборски оци одлучили су да одложе прихватање одлуке поводом Примасије, а епископима Илирика оставили су могућност да се упуте Бененату, који је, по завршетку Сабора, „саосећао са деловањима овог Сабора”, а „најпoboжнији епископ Фока, који је стајао под његовом управом, присуствује на овом светом Сабору и заузима његово место”⁷⁶.

Дана 9. маја, по једном датирању, или 12. по другом, одржано је треће заседање Сабора. Његов главни резултат била је одлука да се у својим одредбама у вези „три поглавља” руководи Оросима и декретима претходна четири Васељенска Сабора и учењем светих отаца, чија су имена наведена у императорској сакри, као и учењем „других светих отаца, који су беспрекорно проповедали праву веру у светој Цркви Божијој”⁷⁷.

Разматрању своје главне теме – учење „три поглавља” – Сабор је приступио тек на свом четвртном заседању, које је одржано 12. или 13. маја. Ради тога је прочитан 71 одломак из дела Теодора Мопсуестијског и Символ вере који је он саставио.

питања о „три поглавља”, учесници Сабора одлучили су да упуте папи Вигилију делегацију од двадесет епископа на челу са светим патријархом константинопољским Евтихијем и замоле га да дође у саборску палату.

На другом заседању Сабора, одржаном 8. маја, било је јављено да је Вигилије одбио да прихвати позив, с обзиром „да се овде налази веома много источних епископа, а с њим је епископа мало, али да ће он писмено изнети самосталну одлуку и однети је најпoboжнијем владару”⁷⁵. У разговору са папом посланици Сабора су се позивали на састав претходних Сабора, на којима су представници Запада били толико малобројни као и овај пут, али Вигилије је остао на своме и није прихватио позив. О одбијању папе да учествује на Сабору јавили су императору, и овај се спремао да му пошаље још једну делегацију у састављену од четири чиновника и дванаест епископа на челу са Теодором Аскидом. Али и ова друга посета показала се неуспешном. Вигилије је, што се каже, изгубио власт над собом: у односима са императором њему су и раније били својствени нагли прекрети од бојажљиве и малодушне попустљивости до

Блискост идеја садржаних у овим фрагментима и у Символу са Несторијевим учењем (чији је Теодор био верни следбеник), које је одбачено на Ефеском Сабору, била је очигледна. Тако се и у Символу Теодора недвосмислено разликују лица Сина Божијег и Сина Човечијег: „Ми не кажемо: два Сина и два Господа, зато што је један Син по суштини – Бог Логос, јединородни Син Очево, са којим је Овај сједињен и причастан, и има Сина по имену и заједничкој части... једног Сина и Господа Исус Христос, кроз којег је све створено, међутим, првенствено мислимо на Бога Логоса, који је по суштини Син Божији и Господ; потом скупа с тим представљамо у уму и прихваћеног (Богом Логосем) Исуса из Назарета, којег је Бог помазао Духом и силом, као насталог, који је касније, сједињујући се са Богом Логосем, постао причасник синовства и господства”⁷⁸.

На следећем заседању, 15. или, према другом датирању, 17. маја, настављено је испитивање учења Теодора Мопсуестијског. Прочитани су одељци из дела ауторитативних отаца, нарочито Светих Кирила Александријског и Прокла Константинопољског, и других црквених

писаца, у којима су ови одбацили учење Теодора и полемисали са њим, а такође из едикта императора Теодосија II и Валентинијана III, који су осудили несторијанску јерес. Узевши реч, саборски протонотарије, ђакон Диодор саопштио је да је у једном од својих дела Свети Кирил похвалио Теодора и „преко тога, светог спомена Григорије Назијанзин писао је Теодору Мопсуестијском, хвалећи га”⁹, и предложио да се испитају ови наводи светих отаца. Као резултат њиховог разматрања, постало је

које су они заступали било страно благочестију. Ово је такође учињено у односу на Евномија и Аполинарија”¹⁰. Приликом даљег разматрања теме показало се да је Теодор Мопсуестијски раније већ био осуђен. У вези с тим на Сабору су били прочитани „акти Мопсуестијског сабора из 550. године у време престанка спомињања Теодора у Мопсуестији”¹¹.

Затим су саборски оци приступили разматрању дела Теодорита Кирског, у којима је садржана критика Дванаест анатемиза Светог Кирила и одлуке III Васељенског Сабора. Полазећи од тога да је Халкидонски Сабор примио Теодорита у заједничарење, Пети Васељенски Сабор је установио: „Имајући у виду оно што је безбожно написао Теодорит, морамо се дивити проницљивости светог Халкидонског Сабора. Јер, знајући његова богохуљења, он је претходно веома често употребљавао против њега многа гледишта; а после га другачије не би прихватили, да није анатемисао Несторија и његова богохуљења, у чију заштиту је претходно писао”¹².

Шесто заседање, које је одржано 17. или 19. маја, било је посвећено разматрању еристичке посланице Иве Едеског Персу Мари (Марију). Као резултат дуге дискусије било је признато да у њој постоје неосноване оптужбе на адресу Светог Кирила, и да она садржи јеретичке несторијанске идеје. Притом, истина, остало је упитно да ли ова посланица заиста припада Иви Едеском. Заседање је окончано једнодушним клицањем отаца: „Сви ми осуђујемо посланицу која се приписује Иви... Цела посланица је јеретичка; цела посланица је богохулна. Ко је не анатемисао, тај је јеретик. Посланица је осуђена одредбом Халкидонског Сабора. Ко је прихвата, тај не исповеда да је Бог Логос постао Човек. Ко је прихвата, тај не прихвата Кирила. Многаја лета императору, православном императору многаја лета”¹³.

Седмо саборско заседање, које се датира на 15. мај, 26. мај или 3. јуни, није носило особито догматски карактер. На њему су се у центру пажње нашле противречни говори и дела папе Вигилија. На Сабор је стигао императорски посланик, квестор Константин, који је известио о радњама које је папа Вигилије предузео претходног дана: позвао је код себе четворицу великодостојника и тројицу епископа, који су били учесници Сабора, да би преко њих предао императору обећани закључак по питању о „три поглавља”, које је потписао он и још седамнаест епископа, његових истомишљеника, и тројица ђакона. Овај документ датиран је на 14. мај и добио је назив „Constitutum”. У њему је изражена позиција која је преовладала на Западу: поједина места из дела Теодора Мопсуестијског, Теодорита Кирског и Иве Едеског признају се као несторијанска и јеретичка, у исто време одбацује се мисао о њиховом персоналном анатемисању. Испуњавајући инструкције које су добили од императора, папини посетиоци су одбили да приме документ, предложивши му да се лично појави на Сабору и на њему изложи своју позицију, а предложени текст сам уручи императору. Вигилије је тада одлучио да са овим документом пошаље Јустинијану свога ипођакона по имену Сервусдеи, што значи „слуга Божији”, али император је одбио да прими „Constitutum”, заповедивши да пренесу Вигилију, да „ако његова позиција остаје пређашња, онда папин одговор нема значаја, јер је његова позиција већ позната. Ако је Вигилије изменио свој

јасно да је, иако у једном од својих радова Свети Кирил помиње „доброг Теодора”, он ипак критиковао његова богословска гледишта, а Григорије Богослов се у споменутим писмима обраћао другом Теодору – митрополиту тијанском.

Затим је покренуто питање о допуствости анатемисања већ упокојених људи, који стоје пред судом Божијим, према чему се код западних епископа, нарочито у Африци, створило упорно убеђење, које сматра недопустивим, па чак и апсурдним сличне осуде. Али током саборских претреса прочитани су били одељци дела Августина Хипонског, нарочито поштованог на Западу, и још више у родној Африци, у којима он исказује законитост сличних анатемисања у појединим случајевима. Резимирајући разматрање ове теме, епископ Хераклеје Пелагске Бенигн је рекао: „Безбожно учење већ је подвргнуто порицању и осуђивању; и предање Цркве хтело би да они који су криви за такво учење буду анатемисани, иако су умрли. Због тога светог спомена Августин говори да, ако бисмо Цецилијана изобличили у ономе што се подиже на њега, ја бих га и после смрти анатемисао. То он говори о Цецилијану, епископу картагинском, који је једини из целе Африке дошао на свети Сабор Никејски. А такође Валентинијана, Маркиона и Василида, иако их није анатемисао никакав Сабор, Црква Божија, међутим, анатемиса и после смрти, зато што је учење

однос у корист `три поглавља`, онда противречи самом себи и супротставља себе истинитој вери”¹⁴.

Изложивши све ово, квестор Константин је предложио пажњи отаца Сабора неколико докумената, заправо писма Вигилија, адресирана императору, августу Теодору, ђаконима Рустику и Севастијану, епископу Скитије Валентинијану и митрополиту арелатском Аврелијану у преводу са латинског на грчки језик, у којима, по речи-

ма Константина, „најпобожнији Вигилије јасно показује да је он увек одбацавао безбожје ова `три поглавља`”¹⁵. Прочитана је била и посланица императора Јустина I, у којој је тражио да се испитају информације које су му пристигле о свечаној поворци приређеној у граду Киру у част покојног епископа овог града Теодорита, а такође Диоскора Тарсијског, Теодора Мопсуестијског и Несторија. Из овог документа јасно је проистекао негативан Јустинијанов став према христолошким заблудама Теодора и Теодорита. Али најопаснији документ за репутацију Вигилија била је „заклетва коју је папа прочитао на Сабору 15. августа 550. године, о свом пристанку да се осуде `три поглавља` чак и после укидања *Judicatum*... Појављивање ове *chartule* (chartula), која се тајно чувала у императорском архиву, отворило је очи западним епископима о папиној улози у спору и бацило светлост на недоследност његових деловања”¹⁶. На затвореном заседањем квестор Константин је саопштио да код њега постоји још један документ, адресиран Сабору од императора лично. У њему се предлаже оцима Сабора да избришу Вигилијево име из диптиха, не прекидајући општење са Римском Црквом. Сабор је испунио вољу императора и Вигилијево име било је одстрањено из диптиха. У суштини, ово је морао да буде почетак процеса његовог свргавања.

Завршна, осма седница сабора одржана је 2. јуна. На њој је саборски нотарије, ђакон Калоним прочитао Орос, који представља пресуду у случају „три поглавља”. Закључни део ове пресуде гласи: „Поновивши све што је код нас било учињено, поново исповедамо да примамо четири света Сабора, то јест Никејски, Константинопољски, Ефески први и Халкидонски, и што су они одредили о једној те истој вери, то смо проповедали и проповедамо. А оне који не прихватају ово, сматрамо туђима католичанској Цркви. Осуђујемо и анатемисамо, заједно са свим другим јеретцима који су били осуђени и анатемисани од стране горе споменутих святих Сабора и свете католичанске и апостолске Цркве, и Теодора, који је био епископ Мопсуеста, и његова безбожна дела, и оно што је безбожно написао Теодорит против праве вере и против Дванаест поглавља Светог Кирила и против првог Ефеског Сабора, и оно што је написано у одбрану Теодора и Несторија. Осим тога, анатемисамо и безбожну посланицу, коју је, говоре, написао Ива Мари Персу, да је Бог Логос, оваплотивши се од Пресвете Богородице и Приснодеве Марије, начинио себе човеком, и који пориче свето сећање на Кирила који је учио православно, оглашавајући га као јеретика и као оног ко је писао слично Аполинарију, и окривљује први Ефески Сабор да је тобоже свргнуо Несторије без суђења и испитивања, називајући Дванаест поглавља Светог Кирила безбожним и супротним православној вери, штитећи Теодора и Несторија и њихова безбожна учења и дела...”¹⁷ На тај начин, Сабор је анатемисао Теодора Мопсуестијског, а такође и дела Теодорита Кирског и Иве Едеског, усмерена против Светог Кирила и одлука Трећег Васељенског Сабора, не проширујући ову осуду на личности Иве и Теодорита, који се у Цркви поштују у рангу блажених отаца.

Саборском приговору приложено је 14 анатемизама, текстуално блиских анатемама које је укључио император Јустинијан у своје „Исповедање праве вере”. При том у 11. анатемизму, чији се почетак поклапа са 10. анатемизмом из „Исповедања праве вере”, међу осуђене личности сврстава се Ориген, којег Јустинијан не спомиње: „Ако неко не анатемисае Арија, Евномија, Македонија, Аполинарија, Несторија, Евтихија и Оригена, с њиховим безбожним делима, и све остале јеретике... нека буде анатемисан”¹⁸.

Познато је такође 15 анатемизама против Оригена и његовог учења, чије порекло није до краја објашњено у науци. „Претходно је”, пише савремени аутор, „преовладало мишљење да је Ориген био осуђен на помесном Константинопољском сабору 543. године, а да се Пети Васељенски Сабор њиме није бавио, док су главе против Оригена механички присаједињене Делима Сабора 553. године. У садашње време сматра се да је Сабор непосредно истраживао оригенизам”¹⁹. Основна оптужба против чувеног александријског богослова, поштованог од многих признатих отаца Цркве, нарочито Светог Григорија Ниског, али такође и других Кападокијаца, изражена је у првом анатемизму: „Ако неко признаје митолошко претпостојање душе и из њега потекло обнављање (апокатастасис): нека буде анатема”²⁰.

Пети Васељенски Сабор и Оригена раздваја више од три столећа. Али Оригеново учење са свим његовим сумњивим специфичностима, које преноси гностички утицаје, утицало је на богослове VI века и изазвало спорове и поделе међу палестинским монаштвом. Један од

учесника Петог Васељенског Сабора био је оригениста Теодор Аскида, који је заузимао катедру Кесарије Кападокијске. Он је, међутим, поседовао довољно еластичности, како би, ипак, потписао саборска акта, међу којима није било анатемизама специјално усмерених против Оригена, али се његово име, као што је већ речено, спомиње у 11. од тих анатемизама, који се односе на „три поглавља”. „Истраживања последњих деценија показала су да је спор из VI века о оригенизму био изазван пре свега учењем Евагрија”²¹. Наредни, Шести Васељенски Сабор у својим анатемизмима присаједињује Оригеновом имену имена оригениста потоњих епоха, Дидима Слепог и Евагрија Понтског.

Догматске поставке Петог Васељенског Сабора, у основи изражене у његовим анатемизмима, унеле су неопходно појашњење у христолошко учење Цркве и одстраниле су страховања оних присталица Светог Кирила, који су, одбацујући како евтихијанство, тако и умерено монофизитство Севира, сумњали да је рехабилитацијом Теодорита Кирског и Иве Едеског Халкидонски Сабор одступио од одредби претходног, Ефеског Сабора, издиктираних од стране александријског светитеља, и прешао на страну криптонесторијанства. Анатемисање Несторијевог учитеља, Теодора Мопсуестијског, и антикириловских дела Теодорита и Иве имало је за циљ да искорени саму основу за такве сумње, али упркос надама императора Јустинијана, Сабор није успео да превазиђе предрасуде монофизита; очигледно их је могло задовољити само недвосмислено одбацивање Халкидона.

Управо ова околност – неуспех Јустинијанове замисли да присаједини монофизите – даје повод за скептичне закључке неких историчара у односу на резултате Петог Васељенског Сабора и саме сврсисходности његовог сазивања. Тако је А. В. Карташев, са њему својственом изазивачком новинарском оштрином писао: „Ново богословско питање на Петом Васељенском Сабору није постављено... Тапкали су на тлу халкидонских поставки, прекопавали ово тло – као да су у њему још увек затрпане пакости – трагове полузаборављене несторијанске јереси. У суштини су окупирали заједничку пажњу не богословљем, већ некаквим личностима и неуверљивим ситницама око њих”²². При том, истина је, Карташев друкчијим и високопарним тоном узноси императору Јустинијану и оцима Сабора похвалу за то што су извршили „велики подвиг не само црквено-богословског разума, који је био дужан да услед потребе времена објасни не само оно главно, него и другостепено, што је постало *посведневна злоба*, него и велики подвиг љубави мајчинског срца Цркве, која на све могуће начине, час олујом, час нежношћу, спасава од саблазни националистичким страстима своја инородна чеда”²³ (ово је о Коптима и Сиро-Јаковитима). Па ипак, богословски значај Петог Васељенског Сабора руски историчар и публициста очигледно омаловажава, вероватно, пре свега, зато што је богословље блаженог Теодорита њему, као, уосталом, и многим другим руским богословима и патролозима, и најчувенијим од њих – В. В. Болотову или Н. Н. Глубоковском – схватљивија и ближа христологији Светог Кирила.

Узвишенију и дубљу оцену богословља Сабора даје протопрезвитер Александар Шмеман, без обзира на свој неправедно негативан однос према религиозној политици императора Јустинијана, који се надахњивао идеалом симфоније: „Оци Сабора су заправо сумирали одлуке

Халкидона и, више од тога, први пут су ослободили халкидонско решење од могућих извртања, ставивши га у његову истинску православну богословску перспективу. Није случајно Сабор осудио истовремено и Оригена и крајње представнике Антиохијске школе”²⁴. Одлуке Сабора „откриле су ограничења и иманентне недостатке оба тока, њихову једностраност унутар самог православља”²⁵.

У светлу христологије Петог Васељенског Сабора, која је наглашавала идеју јединства Ипостаси, једиства Личности, јединства Субјекта у Христу, више не постоји страх од израза у којима именовање Спаситеља, које означава Његову Божанствену природу, усваја црте које се односе на Његово човештво, и *vice versa* именовању Христа, које приличи Њему као потомку Адама придодају се атрибути Његовог Божанства, на пример: Син Божији био је распет на Голготи, или: у Витлејему се од Пречисте Деве родио Творац света. Богослову који је сачувао Халкидонски орос, али који је сачувао скептични однос према христологији Ефеса и Светог Кирила, слични изрази чине се ризичним и сумњиво монофизитским. Пети Васељенски Сабор са његовим провереним анатемизмима, преузетим из „Исповедања” Светог Јустинијана, са беспрекорном тачношћу разместио је христолошке акценте, који штите православно учење од извртања како у монофизитском, тако и у несторијанском кључу.

Прео са руског Горан Дабетић

напомене:

¹ Дејния Вселенских Соборов. Т. 3. СПб., 1996. С. 298.

² Вселенские Соборы. М., 2006. С. 121.

³ Дејния Вселенских Соборов. Т. 3. С. 302.

⁴ Исто, С. 303.

⁵ Исто, С. 308–309.

⁶ Исто, С. 312.

⁷ Исто, С. 314.

⁸ Исто, С. 339.

⁹ Исто, С. 362.

¹⁰ Исто, С. 370.

¹¹ Вселенские Соборы. С. 123.

¹² Дејния Вселенских соборов. Т. 3. С. 401.

¹³ Исто, С. 447–448.

¹⁴ Геростергиос Астериос. Юстиниан Великий – император и святой. М., 2010. С. 206.

¹⁵ Дејния Вселенских соборов. Т. 3. С. 449.

¹⁶ Вселенские Соборы. С. 125.

¹⁷ Дејния Вселенских соборов. Т. 3. С. 469–470.

¹⁸ Исто, С. 472.

¹⁹ Вселенские Соборы. С. 138.

²⁰ Исто, С. 136.

²¹ Исто, С. 138.

²² Карташев А.В. Вселенские Соборы. М., 1994. С. 360.

²³ Исто, С. 362.

²⁴ Шмеман Александр, протоиерей. Исторический путь Православия. М., 2007. С. 211.

²⁵ Исто, С. 211–212.

Александар Шмеман, протојереј

НЕДЕЉА РАСЛАБЉЕНОГ – ПОБЕЂИВАЊЕ ЕГОИЗМА

Треће недеље након Васкрса читање из Јеванђеља по Јовану односи се на Христово исцељење раслабљеног. *Беше празник јудејски, каже јеванђелист Јован, и Исус дође у Јерусалим. А у Јерусалиму код Овчијих врата постоји бања, која се јеврејски зове Витезда, и има пет тремова. У њима лежаше велико мноштво болесника, слепих, хромих, сухих, који чекаху да се вода заталаса. Јер анђео Господњи повремено силажаше и узбуркаваше воду: и који би први ушао пошто се узбурка вода, оздравио би, ма од какве болести боловао. А онде бејаше неки човек који тридесет и осам година бејаше болестан. Кад виде Исус овога где лежи, и разумје да је већ много година болестан, рече му: Хоћеш ли здрав да будеш? Одговори му болесник: Господе, човека немам да ме спусти у бању када се узбурка вода; а док ја дођем, други сиђе пре мене. Рече му Исус: Устани, узми одар свој и ходи! И одмах оздрави човјек, и узео одар свој и хођаше (Јн 5, 1-9).*

Овако сведочи Јеванђеље и многи, када га чују, помислиће да је то само још једно чудо, још један невероватан догађај који се не дотиче нашег живота, наших интересовања, потреба, питања... Но, слушајмо пажљиво и схватимо: Јеванђеље је тако детиње једноставно, и приче у њему су кратке, тако да данашња особа може лако да се превари услед те сажетости и једноставности. Њему или њој делује да је истина о њима самима и њиховом животу мора бити компликована и тешка, будући да су и они сами компликовани. Али вечна моћ Јеванђеља лежи у сажимању свих ствари на оно што је суштинско, основно и фундаментално: добро и зло, тама и светлост, човек и Бог, живот и смрт. Заиста, свака усредсређена и дубока мисао која не подразумева само ум, већ читаво биће, на крају увек посматра оно што је суштинско. Јер све животне сложене ситуације окрећу се око једноставних вечних питања: добро и зло, живот и смрт, Бог и човек.

Према томе, шта је у овој јеванђељској причи вечно и непролазно? У свом средишту, врло јасно, налазе се речи раслабљеног човека упућене Христу: *Човека немам*. Ово је заиста плач некога ко је спознао застрашујућу моћ људске себичности и нарцисоидности. Сваки човек – сам за себе. Тражи само оног који је први. Свако од њих, то мноштво слепих, болесних, парализованих, сви су чекали да се вода заталаса, другим речима, чекали су помоћ, пажњу, исцељење, уживање. Али... свако чека сам, за себе. Када се вода заталаса, свако жури да себе истури напред и заборавља на друге... Са јеванђељске тачке гледишта, ова бања је права слика света, слика људског друштва, символ самог функционисања људске свести.

Наравно, у свету човек може пронаћи мноштво примера људи који побеђују егоизам, примере боголикости и саможртвовања. Али, чак и када неко очигледно побе-

ди себичлук, и даље је заробљеник категорије „свој“. Он можда може победити робовање себи као индивидуи, али преостаје „његова“ породица и за „своју“ породицу, јер „добročинство потиче из куће“. Ако то није породица, онда је „његова“ етничка припадност или држава. Ако, пак, ни то, онда је „његов“ друштвени положај, „његова“ политичка партија. Његово, увек његово! То „његово“ је непрестано супротстављено нечему туђем, што по правилу постаје непријатељско и страно. Речено нам је да је ово начин на који свет функционише, али шта ми можемо урадити? Но, да ли је ово заиста истина, да ли је ово последња, објективна и научна истина о човеку и људском животу?

Да ли је заиста истина да се све у овом свету подређује личном или колективном интересу и да свако живи на тај начин? Речено нам је да је капитализам погрешан јер је служење самом себи и, стога, мора бити уништен

у име комунизма. Но, служење себи је управо оно што чини комунизам, непрестано трубљење о свом сопственом погледу на свет, својим класама, својим партијама и сличним стварима: сам комунизам је усмерен против не-свог, другог... И не постоји излаз из овог зачараног круга.

Међутим, више не осећамо да нас гуши овај свет који је опијен својим конзумеристичким егом. Навикли смо се на крв, мржњу, насиље и, на крају, равнодушност. Једном приликом, двадесетих година XX века, један млад човек, још увек дечак, оставио је поруку и затим извршио самоубиство: „Не желим да живим у свету где сви играју преварантске игре“. Све га је то гушило да није више могао издржати. Али, видимо да нас постепено приморавају да то прихватимо као нешто нормално и хорор егоцентричности престајемо да доживљавамо као ужасан... Управо о овоме говори Јеванђеље о ослабљеном. Сви ти болесни, беспомоћни, парализовани људи су болесни, најпре, од неизлечиве нарцисоидности. То је оно што особу доводи до суза: „Немам човека!“ Никога нема! То значи да особа постаје биће када победи егоизам; то значи да су људска бића, пре свега, лица окренута према другима, очи које непрестано гледају са пажњом и љубављу у очи друге особе. То је љубав, састрадавајућа и брижљива. Јеванђеље нам још говори да нам се овај нови и непоновљиви човек открио, пришао нам је у Христу. Њему, Ономе који долази усамљеном и напаћеном, тај болесник није странац, већ „његов“. Он долази у циљу да болести болесног човека прими на себе као своје, његов живот као свој, да помогне и исцели.

„Хоћеш ли здрав да будеш?“ Ово није питање некога чија је намера да присиљава, убеђује или покорава некога. Ово је питање искрене љубави, и стога, искреног односа. Авај, религија може постати тако нарцисоидна, тако обузета самом собом и својим питањима. Али, врло је важно да знамо да та врста религије, без обзира какво хришћанско одело носили, није право хришћанство... Јер хришћанство почива на пробијању грозних зидова егоцентричности, пробијања до љубави која се, према речима Светог апостола Павла, од Бога „излила у срца наша“ (Рим 5, 5). То је хришћанска нова, вечна заповест, као и садржај читавог Јеванђеља и наше вере...

Са енглеског превео Лазар Марјановић

СЛУЖБА СВЕТОМ КНЕЗУ ЛАЗАРУ ОД НЕПОЗНАТОГ РАВНИЧАНИНА

(Одломак)

И синови његови (кнез Стефан и Вук) пред кивотом идући и жалосно, као Сирини неки прекрасни, појући и плачући казиваху:

*Авај нама, господине и оче наш,
откад се ти одвоји од нас
многе скрби и напасти постигоше нас.*

Ово и друго веома много ридајући говораху. А мати њихова (кнегиња Милица) како виде ово, паде као упола мртва над свето оно тело, и много часака изван ума би. Потом као од неког дубоког сна тргнувши се, и раздеравши лице и власе своје трзајући, говораше:

*Авај мени, светлости моја,
како зађе од очију мојих!
Како поцрне лепота моја!
Како увену, слатки мој цвете!*

*Како муком пролазиш покрај нас!
Где слаткоглагољиви језик?
Где медоточива уста?
О горе, и хуми, и дрва дубравна,
Заплачите самном данас!
Од сада точите, очи моје,
суза потоке окрвављене!*

Ово и много више од овог ридајући говораху. Ово гледаше цео народ, бијући прса своја, и плач на плачу прилажући ридаху. И са свећама и кандилима свету раку провођаху. А ово гледах ја како бива.

Издање: Ђорђе Трифуновић, Ирена Шпадијер, *Служба светом кнезу Лазару, Свети кнез Лазар*. Споменица о шестој стогодишњици Косовског боја 1389-1989, Београд 1989, Превод Димитрија Богдановића, објављен у *Србљаку II*, Београд, 1970.

Димитриј Ципљаков, протођакон

АПОСТОЛ ПАВЛЕ НА АРЕОПАГУ

Врело подне у Атини, пече немилосрдно сунце, али веома желим да видим чувени Партеон. Његове величанствене рушевине на корицама уџбеника историје памтим од детињства. Тешко нам је да схватимо како је било могуће живети при таквој врућини, и не само живети, него и размишљати, расправљати, философирати. Јер су Атињани били поносни философи. Управо је овим искусним мудрацима једном дошао чудан човек из Средоземља да би расејао њихову тугу и помогао им око главног проблема човечанства.

Платон и Аристотел су ходали овим улицама, на атинској Агори чудни мудрац Сократ учио је да верују у Једног Бога, којег није назвао по имену. За то је и платио, испивши чашу с отровом: стремљење ка мудрости код житеља Атине на чудан начин се спајало са дивљим сујеверјима и махнитим идолопоклонством.

Ево како антички психолог Теофраст карактерише сујеверног Атињанина: „На празник Врчева умива руке, кропи себе са свих страна освећеном водом и хода цео дан с лаворовим листом у устима. Претрчи ли му пут твор – прибије се на место, док не прође било ко други или док сам не баци преко стазе три камена. Пролазећи поред извајаних богова на раскрсницама, прелива их уљем из свог сасуда, спуштајући се на колена и тек се после тога са страхопоштовањем удаљава. Прогризе ли му миш добру врећу, одлази предсказивачу с питањем како да поступи. Овај га посаветује да закрепи врећу, он га послуша, врати се дому и принесе жртву умиљостивљења. Он не седа на гроб, не приближава се лешу или породиљи – да се како не оскрнави – мисли он. Усни

ли сан, одлази код тумача снова, предсказивача, гатача по лету птица, не би ли добио савет каквом богу или богињи да узнесе молитве. Ако у гомили угледа човека са венцем белог лука, омота главу и позове жреца да изговори очишћење морским луком и крљву штенета, примети ли полуделог или падавичара, почне пљувати себе по грудима”.

Ма како чудно, управо су у овом окружењу страни чудаци говорили о Једном Богу, али су говорили за изабране интелектуалце, оне који су то могли схватити: „Оца и Творца свега тешко је наћи, а нашавши, немогуће је казивати о Њему”. Клуб атинских интелектуалаца налазио се одмах код Партеона и називао се Ареопаг („Аресово брдо”). Некада се на Ареопагу окупљао савет старешина, који су обављали суђење. У првом веку по Христовом рођењу код старешина Ареопага још се очувала некаква власт, али сада су се тамо најчешће окупљали да поразмисле о узвишеним стварима. Прошло је време платоновске и перипатетичке философије: сада се овде окупљају стоици који су веровали у бога-судбину и безбожници епикурејци. Окупљали су се, очито, ради тога како би поново водили интелектуални спор, сличан ономе какав и овог часа воде еволуционисти-креационисти, сада на интернету по многобројним форумима. И ево, гледам доле са Партеона ужареног летњим сунцем, и стегло ми се срце: зар то није он? Полагано се одвајам од своје излетничке групе, спуштам се Пропилејама и ево ме код циља. На брдо воде степенице које, јасно, нису из античког времена. Успињем се и само што не паднем. Неравна стена, сјаји се колико је исполирана,

само је невелики део древне равне плоче преостале од оног подијума, на који се некада попео бодрим, гипким кораком чудни човек из немирног племена у Средоземљу, оног племена што није просто размишљало о Једном Богу, него је вера у Њега чинила саму суштину њиховог живота.

Окупљени стоички и епикурејски философи сматрали су себе најпаметнијим људима свог времена. Није шала да су освајачи Грчке, Римљани, сами били освојени њиховом мудрошћу. Најчувенији патрицији Рима су брадате Грке, философе у плаштovima, радо унајмљивали као учитеље својим потомцима. Говорити и писати на грчком било је исто тако модерно као данас говорити енглески. Стоици су били Сенека и Марко Аурелије. Тит Лукреције Кар препричавао је латинским стиховима размишљања свог учитеља Епикура. Вероватно је тешко ради спорења спојити заједно толико супротстављене погледе на свет.

Стоици су учили о томе да светом влада Ватрени Разум (Логос), па и сав свет постоји као ох-лађени Разум, када се Разум поново разгори – сав свет ће пропасти у огњу, како би се поново појавио у новом циклусу хлађења. Епикурејци су сматрали да се сав свет умирује на длану Бесмисла: миријаде сићушних атома обавија Васељенски Вихор и, додирујући се међу собом, атоми образују чудесни поредак, слично ономе како се сићушни комадићи леда спајају у прелепе пахуље и падају на земљу. Тако и свет, слично грандиозном падању снега, лети и топи се, изнова и изнова стварајући случајне фигуре: поредак и хаос.

Ове две тачке гледишта, као што видимо, воде свој бескрајни спор у нашем свету. У суштини, ми настављамо ареопатски спор до садашњег времена: да ли Васељенски Разум или Хаос владају створеним светом? Како наћи одговор на ово питање? Ако признамо разумно начело у стварању света, како онда схватити овај бездан зла које царује у свету, како схватити откуда само зло у човеку? Ако је поредак у свету настао из хаоса, какав је онда смисао бивствовања? Зашто живимо? У чему је смисао човековог живота? Главни проблем, који незадрживо напада све наше разумне закључке – то је смрт. Можда је светски поредак и разуман, али шта с њим, ако нас очекује небиће? Епикурејци и стоици решавали су овај проблем на потпуно различите начине. За епикурејце је смрт – крај свега, а то значи – страхова, страдања и самог живота. Дакле, смрти се не треба бојати: „Јасно је да се смрти не требамо плашити... након смрти никаквих осећања неће бити” (Тит Лукреције Кар *О природи ствари*).

За стоике је смрт – жељено ослобађање душе од ова тела, када се душа мудраца спаја са светским јединством. Пропада човекова индивидуалност, али мудрост

је у томе да се не бојите унапред одређене судбине.

Стоици и епикурејци, окупљајући се на Ареопагу, у античком свету оличавали су тугу Проповедника: „Јер што бива синовима људским то бива и стоци, и једнако им бива; како гине она тако гину и они, и сви имају исти дух; и човек ништа није бољи од стоке, јер је све таштина” (Проп 3, 19).

У суштини, грчки мудраци су се помирили са смрћу и предлагали да се у философији нађе утеха пред њеним неизбежним тријумфом.

И ево, гипким кораком степеницама Ареопага пење се човек, спреман да пресече овај нерешиви печат бивствовања. Он почиње од речи јасних овим мудрацима:

„Бог који је створио свет и све што је у њему, који је Господ неба и земље, не станује у рукотворинама храмова, нити прима угађања од руку човечијих, као да нешто треба Њему, који сам даје свима живот и дисање и све. И створио је од једне крви сваки народ човечанства да станује по свему лицу земаљскоме, и поставио је напред одређена времена и међе њихова борављења, да траже Господа, не би ли Га додирнули и нашли, мада Он није далеко ни од једнога од нас. Јер у Њему живимо, и крећемо се, и јесмо; као што су неки од ваших песника рекли: Јер Његов род јесмо. Када смо, дакле род Божији, не треба да мислимо да је Божанство подобно злату или сребру или камену, резаном по замисли и вештини човечијој” (Дап 17, 24–29).

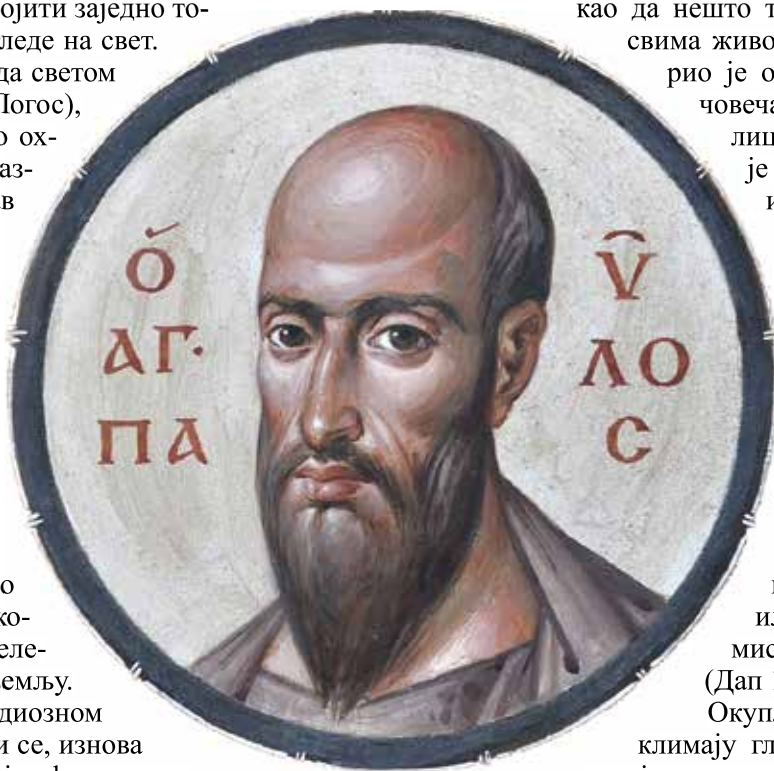
Окупљени философи сложено климају главом. Спремни су да поверују у „непознатог Бога”. Али како поверовати у вест која је као муња провалила под сводове Ареопага? „Христос васкрсе”, дакле, сви људи ће васкрснути за Вечни Живот са Богом: „Али не гледајући Бог на времена незнања, сад заповеда свим људима свуда да се покају; јер је установио дан у који ће судити васељени по правди преко Човека којег одреди, и даде свима веру васкрснувши га из мртвих” (Дап 17, 30–31). Каква чудна беседа за мудрости овог века: „Чувши о васкрсењу мртвих, једни се насмејаше, а други су говорили: о овоме ћемо те саслушати други пут”.

Тако се мудрост човечија окренула од премудрости Божије.

Одавно су разрушене зидине и кров Ареопага, избрисане су плоче на којима су антички мудраци настојали да реше главну загонетку бивствовања.

Подигао сам очи од маленог комада последње камене плоче на којој су стајали философи и слушали апостола Павла. Преда мном се узвисивао Крст Христов као вечни символ победе живота над смрћу, као ћутљиви победнички одговор мудрацима и саговорницима века овог (1Кор 1, 20). На плавом небу сијало је жарко сунце.

Превео са руског Горан Дабетић

Лариса Маршева, Иван Овчиников, Герман Трушчев

ВАСКРШЊИ ТРОПАР И КОНДАК ПЕТОГ И ШЕСТОГ ГЛАСА: БОГОСЛОВСКО-ФИЛОЛОШКИ КОМЕНТАРИ

Коментари на васкршњи тропар и кондак петог гласа

Васкршњи тропар петог гласа на црквенословенском језику гласи:

„Собезначальное Слово Отцу и Духови, от Девы рождшееся на спасение наше, воспоим, вернии, и поклонимся; яко благоволи плотию взыти на Крест, и смерть претерпети, и воскресити умерший славным Воскресением Своим” („Речи, Која је заједно с Оцем и Духом без почетка, Коју Девојка роди на спасење наше, запевајмо верни, и поклонимо се. Јер имаде добру вољу да телом на крст оде и смрт да претрпи, и да пробуди умрле славним Васкрсењем Својим”).

Текст кондака:

„Ко аду, Спасе мой, сошел еси, и врата сокрушивый яко всесилен, умерших яко Создатель совоскресил еси, и смерти жало сокрушил еси, и Адам от клятвы избавлен бысть, Человеколюбче; темже вси зовем: спаси нас, Господи”¹ („Ти сиђе, Спасе, у ад, и разби врата, јер си Свесилан; васкрсе умрле са Собом и сломи жалац смрти, јер си Стваралац, Христе, а Адама избави од клетве, Човекољупче; зато сви вичемо Теби: спаси нас, Господе”).

У грчком језику текст тропара гласи овако:

„Τὸν συνάναρχον Λόγον Πατρὶ καὶ Πνεύματι, τὸν ἐκ Παρθένου τεχθέντα εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, ἀνυμνήσωμεν πιστοὶ καὶ προσκυνήσωμεν, ὅτι ἠδόκησε σαρκί, ἀνελθεῖν ἐν τῷ Σταυρῷ, καὶ θάνατον ὑπομεῖναι, καὶ ἐγείραι τοὺς τεθνεώτας, ἐν τῇ ἐνδόξῃ Ἀναστάσει αὐτοῦ”.

Текст кондака:

„Πρὸς τὸν Ἄδην Σωτὴρ μου συγκαταβέβηκας, καὶ τὰς πύλας συντρίψας ὡς παντοδύναμος, τοὺς θανόντας ὡς Κτίστης συνεξάνεστησας, καὶ θανάτου τὸ κέντρον Χριστέ

συνέτριψας, καὶ Ἀδὰμ τῆς κατάρας ἐρρύσω Φιλάνθρωπε διὸ πάντες σοὶ κράζομεν· Σῶσον ἡμᾶς Κύριε”².

Предвечно бивствовање Слова

Васкршњи тропар петог гласа поседује дубок догматски садржај. Тако се од његових првих речи открива Божанствена суштина Исуса Христа, названог у тропару „беспочетним Словом”. Слично прецизирање јесте очигледно сведочанство Спаситељеве речи: „Ја и Отац смо једно” (Јн 10, 30) и „Отац је у мени, и ја сам у Њему” (Јн 10, 38). Истовремено иступа као неоспорно оповргавање аријанске јереси, која приписује Богу Слову створеност природе. У православном схватању Исус Христос је савршени Бог, једносуштан Оцу и Духу, и савршени човек.

У Тачном излагању православне вере Преподобног Јована Дамаскина налазимо овакве речи: „Није било времена када је Бог био без Слова. Напротив, Бог увек има Слово своје”³. И како нема ни почетка ни краја Божијем постојању, тако и Божији Син заједно са Светим Духом постоји предвечно, пре стварања васељене.

Истинитост Боговаплоћења

Следећи стих тропара говори да се Богочовек родио од Деве Марије. У овим речима садржана је можда главна истина хришћанске вере. Ако је Бог Слово пребивао пре стварања света у Својој Божанственој природи, онда је после Рођења овде, на земљи, Он постао још и човек. При чему се ничим не разликујући од обичних људи, уз изузетак једног: Христос није био причастан првородном греху. Код Њега није било раскида општења с Богом и потчињавања Његове природе ђаволу.

Као што примећује протојереј Вадим Леонов: „Син Божији, неизмењен у свом Божанству, примио је савршену људску природу и постао истинити Човек, не престајући да буде Бог спрема своје људске природе”⁴.

Христос је једносуштан човеку и подобан му у свему, осим једног – Он је безгрешан.

Тајна Боговаплоћења састоји се још и у томе што се Спаситељ родио од Деве, која није познала мужа.

У грчком оригиналу Богородица је названа речју „Παρθένος”, која се преводи као „девојчица”, „девојка”, „жена која је сачувала телесну чистоту”⁵. У својству оповргавања лажних учења о Богородици овде се подвлачи девственост Марије.

Запевајмо му и поклонимо се

Следећи стих тропара позива оне људе који су „верни”, то јест верујуће хришћане, да се поклоне Христу. Поклонимо се, зато што је Он по својој неограниченој и савршеној љубави за сваког од нас добровољно пошао на понижавајућу и болну смрт – Распеће на Крсту.

Господ „оде на Крст” апсолутно свесно и по својој вољи. Имао је потпуну могућност да избегне тако стра-

шан удео. Али од првог момента оваплоћења Христос је изволео да испије целу чашу страдања. Он је „уvek могао да победи све што је било понижавајуће за Њега силом Свог Божанства, али никада није ишао на то. У таквом непрестаном самопрегору... испољила се добровољност Његовог понижења и подвига”⁶.

Господ је пострадао на Крсту не привидно, него стварно, доживевши сву бол мучења. Међутим, овде је важно подвући да је страдању била подвргнута Христова људска природа. Божанствена природа *а priori* не може искусити мучење. Зато, како бисмо појаснили, приметимо: на Крсту је умро Богочовек. Умро и васкрсао, самим тим дарујући умрлима и живима кључ за спасење.

Славно Васкрсење Твоје

У грчком оригиналу ова фраза гласи овако: „ἐν τῇ ἐνδόξῳ Ἀναστήσει αὐτοῦ”. Реч „Ἀναστήσει” има значење повратка животу, васкрсења, препорода⁷. Оно не само да подвлачи аутентичност смрти Исуса Христа, него и сведочи о победи Спаситеља над адом.

Човек је круна Божијег стварања. И уопште му није предодређен овај земаљски, греховни живот. Првобитни задатак човека није просто да живи у рају без греха, него да непрестано узраста у љубави и постане бог – не по природи, него по благодати, то јест да достигне такве висине духовног живота које дозвољавају да се максимално приближи Божанском стању. Овај процес узрастања личности у Богу и стицања Његових својстава назван је обожењем.

Прародитељски грех лишио је људе могућности непосредног општења са Богом и квалитативно изменио људску природу. Ако је раније лако вршио добрих дела, овог часа човеку је лакше да греши него да твори добро. Али оно што је најважније истиче апостол Павле у својој посланици: „Зато као што кроз једнога човека уђе у свет грех, и кроз грех смрт, и тако смрт уђе у све људе, пошто сви сагрешише” (Рим 5, 12). Смрт је постала нова појава греховног света.

Само је безгрешни Христос могао да победи ову смрт и поново отвори врата раја за спасење људи: „Син Божији је постао син човечији, како би синови човечији... постали синови Божији”, пише Свети Атанасије Велики⁸. Господ васкрсе. И Својим Васкрсењем даде могућност сваком човеку да васкрсне из „умрлих”.

Аде, где ти је победа?

Васкршњи кондак петог гласа понавља тропар. Његова централна идеја је Васкрсење Спаситеља и избављање људи од „жаоке смрти”. Ове речи су преведене са грчког еквивалента „θανάτου τὸ κέντρον”, где „κέντρον” можемо превести као „шиљак копља” или као „жалац пчеле”⁹. Пре свега, „θανάτου” означава смрт¹⁰. Зато ће дослован превод разматраног споја речи гласити „центар, средиште смрти”. Управо је темељ смрти разрушио Господ својим Васкрсењем, дарујући сваком човеку могућност спасења.

На ову тему изванредно размишља Свети Јован Златоуст у Катихетском слову на Пасху: „Нико да не рида над својом убогошћу, јер је за све настало Царство! Нико да не плаче због својих грехова, зато што је из гро-

ба засијао опроштај! Нико да се не боји смрти, јер нас је ослободила Спасова смрт!”¹¹.

Своју мисао светитељ развија даље и достиже апогеју (врхунац):

„Смрти, где ти је жалац!? Аде, где ти је победа!? Васкрсе Христос, и ти си свргнут! Васкрсе Христос, и падоше демони! Васкрсе Христос, и радују се анђели! Васкрсе Христос, и светкује живот!”¹².

У овим речима садржана је сва радост великог славља, много пута спомињаног у богослужбеним текстовима сваке недеље. Зато се свака недеља назива малом Пасхом и заиста је празник Христовог Васкрсења.

Коментари на васкршње тропаре и кондаке шестог гласа

За почетак наведимо текстове тропара и кондака на црквенословесном језику.

Тропар:

„Ангельския силы на гробе Твоем и стрегущии мертвеша, и стояше Мария во гробе, ищущи Пречистаго Тела Твоего. Пленил еси ад, не искусився от него; сретил еси Деву, даруяй живот. Воскресый из мертвых. Господи, слава Тебе” („На гробу Твојем анђелске силе, а стражари премреше. И Марија стајаше у гробу, тражи пречисто тело Твоје. Поробио си ад неискушан од њега. Ти сретe девојку, дарујући живот. Васкрсли из мртвих, Господе, слава Теби!”).

Кондак:

„Живонаначально дланию умерших от мрачных удилый Жизнодавец воскресив всех Христос Бог, воскресение подаде человеческому роду: есть бо всех Спаситель, Воскресение и Живот, и Бог всех”¹³ („Дланом који је почетак животу, Давалац живота, Христос Бог васкрсе све умрле из мраконосних шупљина и васкрсење даде човечанском роду, Он је свима Спаситељ, васкрсење и живот и Бог свему”).

Сила Васкрсења

У тропару се приповеда о догађају који се десио после Васкрсења Спаситеља. Прилазећи гробу да помажу Тело Спаситеља, Марија Магдалина, Марија Јаковљева и Саломија угледале су како је анђео, који је сишао са неба, одвалио камен од гроба. У овом моменту збио се земљотрес, и сви су били уплашени, између осталих и стражари, или који чуваху¹⁴ гроб, „уздрхташе стражари, и постадоше као мртви“ (Мт. 28, 4).

Марија Магдалина је стајала код гроба и плакала, пошто није нашла тело Учитеља. Даље у Јеванђељу по Јовану приповеда се како она „наже се у гроб, и виде два анђела у белим блиставим одежама, једног код главе и другог код ногу, где је лежало тело Исуса. И они јој говоре: Жено, зашто плачеш? Рече им: Узеше Господа мога, и не знам где су га положили“ (Јн. 20, 2–3).

Поробљавање ада

Христос је *поробио ад*, то јест разоружао га је, лишио сваке власти и силе.

„Васкрсење Господа нашега Исуса Христа означило је Његову победу над ђаволом, грехом и смрћу, постало је реално сведочанство спасења људског рода, које је Он извршио, открило је пут свеопштем васкрсењу”¹⁵, пише протојереј Вадим Леонов. Вера у Васкрсење Исуса Христа јесте крајеугаони камен Православља. Сваки људски живот увек може да се обнови у Спаситељу, без обзира на грех.

Исус Христос није претрпео никакав губитак у аду. На црквенословенском то гласи: „не искусився от него”. Црквенословенско значење глагола *искусити* је „испробати, подвргнути искушењу”¹⁶.

Сишавши у ад, Спаситељ је проповедао Јеванђеље „духовима који се налазе у тамници” (1Пт 3, 19), благодарећи проповеди Исус Христос је извео из ада не само праведнике, него и оне „непослушне“, који су прихватили реч Божију¹⁷.

Ако нас је Господ избавио од смрти, због чега ми умиremo? На ово питање одговара Јован Златоуст: „Сви још умиremo пређашњом смрћу, али не остајемо у њој”¹⁸.

Правна смрт је она после које се не можемо вратити животу. Ми знамо: после Другог доласка васкрснуће сви људи и преобразиће се, зар је сада то могуће назвати смрћу?

Тако је Спаситељ, будући да је Други Адам, био изван власти ада и ђавола.

Сретење Васкрслог

„Ти сретe девојку, дарујући живот” – црквенословенско „сретил“ значи „сусрео, сусрео на путу”¹⁹. По мишљењу Блаженог Теофилакта Бугарског, даровавши живот свим људима, Исус Христос се јавио Деву Марији: „Управо се Богородица спомиње међу женама мироносицама код јеванђелисте Матеја”²⁰. Њој и Марији Магдалини јавио се анђео, а затим и сам Христос.

Тако тропар прославља Спаситеља који је дарвао својом смрћу вечни живот људима.

Животворни длан

„Дланом (шаком) која је почетак живота” – руком, која излива живот, из мрачних дубина Давалац живота, Христос Бог васкрсао је све, дарујући живот целом људском роду, јер је Он Спаситељ, Васкрсење и Живот, и Бог свега. Ад – „мраконосне шупљине” – то је место где је сишао сам Спаситељ, како би оне који верују у Њега привео вечном и блаженом животу.

После Васкрсење Исуса Христа постало је могуће спасење људи²¹. Али се при том у Новом Завету говори: „Градите спасење своје са страхом и трепетом” (Флп 2, 12). То јест, сваки човек за своје спасење треба да живи са Христом и испуњава Његове заповести. Само тада можемо верно возгласити: „Васкрсли из мртвих, Господе, слава Теби!”.

Тропаре и кондаке превео са грчког Иринеј (Тирић), Епископ Бачки. Осмогласник на српском, Нови Сад, 1988.

Превео са руског Горан Дабетић

напомене:

¹ Октоих. М.: Издательство Московской патриархии, 1996. С. 426, 428.

² ΟΚΤΟΗΧΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ // <https://glt.goarch.org/texts/Och/Tone5Sun.html>

³ Иоанн Дамаскин, прп. *Точное изложение православной веры*. Ростов-н/Д.: Приазовский край, 1992. С. 103.

⁴ Леонов В., протоиерей. *Основы православной антропологии*. М.: Издательство Московской патриархии, 2013. С. 244.

⁵ Liddell H. G., Scott R. *Greek-English Lexicon*. Oxford, 1996. P. 1385.

⁶ Леонов В., протоиерей. *Основы православной антропологии*. М.: Издательство Московской патриархии, 2013. С. 253.

⁷ Liddell H. G., Scott R. *Greek-English Lexicon*. Oxford, 1996. P. 111.

⁸ Афанасий Великий, свт. *О явлении Бога Слова, и против ариан* // *Творения иже во святых отца нашего Афанасия Великого, архиепископа Александрийского*. Сергиев Посад: Типография Свято-Троицкой лавры, 1903. С. 256.

⁹ Liddell H. G., Scott R. *Greek-English Lexicon*. Oxford, 1996. P. 939.

¹⁰ Ibid. P. 609.

¹¹ Иоанн Златоуст, свт. *Огласительное слово на Пасху* // *Творения*. Т. 8. СПб.: Издательство Санкт-Петербургской духовной академии, 1902. С. 455.

¹² Исто. С. 456.

¹³ Октоих. М.: СТСЛ, 2008. С. 89, 98.

¹⁴ *Словарь русского языка XI–XVII вв.* Вып. 28. М., 2008. С. 164.

¹⁵ Леонов В., протоиерей. *Основы православной антропологии: Учебное пособие*. М.: Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви, 2013. С. 260.

¹⁶ *Словарь русского языка XI–XVII вв.* Вып. 6. М., 1979. С. 265.

¹⁷ Иванов М. С. *Ад* // *Православная энциклопедия*. Т. 1., 2008. С. 276.

¹⁸ Иванов М. С. *Богословие Воскресения* // *Богословский сборник*. Т. I–II. М., 2011. С. 128.

¹⁹ *Словарь русского языка XI–XVII вв.* Вып. 27. М., 2006. С. 179.

²⁰ Малков П. Ю. *Богородица* // *Православная энциклопедия*. Т. 5. М., 2009. С. 488.

²¹ Леонов В., протоиерей. *Основы православной антропологии: Учебное пособие*. М.: Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви, 2013. С. 263.

Саша Антонијевић, протојереј

ВЕЛИКИ ЧЕТВРТАК – ДАН УТЕМЕЉЕЊА ХРИСТОВЕ ЦРКВЕ

Богословски реферат прочитан на братском састанку свештенства Архијерејског намесништва лепеничког поводом исповести свештенства 14. април 2022. године

Догађај који спомињемо на Велики Четвртак збио се увече, када су Апостоли спремили јеврејску Пасху свом Учитељу. У Синаксару на Јутрењу Великог четвртка помињу се четири догађаја која се празнују: Христово прање ногу Апостолима, Тајна Вечера, натприродна молитва и издајство.

Симболично или не, Христово прање ногу је први битан догађај који се збио на Велики Четвртак, уочи Тајне Вечере.¹ Има појединачних тумачења да је Христос то чинио Апостолима „да би оснажио земне и слабе ноге којима је предстојало пробођење све земље под сунцем“.² Међутим, Црква је тај чин више тумачила као позив на узвишено смирење.³ Узвишени Творац језера, извора, мора и свега видљивог и невидљивог, Недокучиви и Непојмљиви, Господар над господарима „у чијим је рукама дисање свих бића“,⁴ смирио се у човекољубљу људи ради. Црквени песник усхићено велича Божију премудрост и човекољубивост: „Ко да се не задиви, Исусе, твојој висини надумној и разумом неизрецивој! Јер си пред блатом стао, Творче свега, умивајући, дакле, ноге и отирући их пешкиром“.⁵ Приклонио је Христос врат и опрао ноге не само драгим и верним Апостолима, већ и знаном му издајнику.

Христос позива – „Ако сте ви пријатељи моји, на мене се угледајте“.⁶ То може да се схвати и као нека порука потребе „узајамног потчињавања“, у духу узајамне љубави које спомиње Свети Игњатије Антиохијски. Да је смирење пут по вољи Божијој, песмописац потврђује речима да дубина Црвеног мора „ненаоружанима би проходна, а свенаоружанима гроб“.⁷

Обратимо сада пажњу на саму Пасху. Наиме, Јевреји су по Изласку из Египта знали да лутају и својом ве-

ром, да буду неблагодарни, па им је Господ заповедио, како би се сећали избављења из Египта и проласка кроз Црвено море, да празнују празник Пасхе. Тај празник Пасхе, што значи *пролаз* или *прелаз*, обележаван је једном годишње, у пролеће, и био је највећи јеврејски празник, са обавезом приношења жртве у Јерусалиму. Уочи празника, на празничној вечери, када се окупљала читава породица, најстарији члан породице би са пуним пехаром вина у рукама наздрављао, тачније молио се Богу, благодарећи за спасење јеврејског народа из мисирског ропства и чудесни пролазак кроз Црвено море. Потом би сви, по старини, пили из тог пехара.

Ова вечера је била лепо припремана, и свако узимање хране, по утврђеном ритуалу, бивало је праћено благосиљањем, молитвом и певањем псалама. Осим хране, а овде је ломљен и бесквасни хлеб, сваки учесник вечере добијао је и по бокал вина помешаног са водом, који је такође касније благосиљан више пута и из њега се пило.

Христови ученици су припремили традиционално прослављање јеврејске Пасхе за свог Учитеља у Јерусалиму. У дворишту храма су купили јагње, испекли га, и припремили су бесквасне хлебове и све потребно за пасхалну вечеру.

Христос, Писац Таблица Закона,⁸ је најпре јео јеврејску Пасху, као бесквасни хлеб, а не квасни хлеб Нове Пасхе.⁹ Зато јер је поштовао све Законе, „извршивши законску наредбу, појео је, дакле, Пасху стару и сенковиту“,¹⁰ без обзира што је Он сам дошао да избави људе од ропства Закону. Архимандрит Кипријан Керн сматра да јеванђелисти нису писали о току вечере, јер се све то подразумевало, и да је Христос Евхаристијску чашу дао ученицима после вечере.¹¹

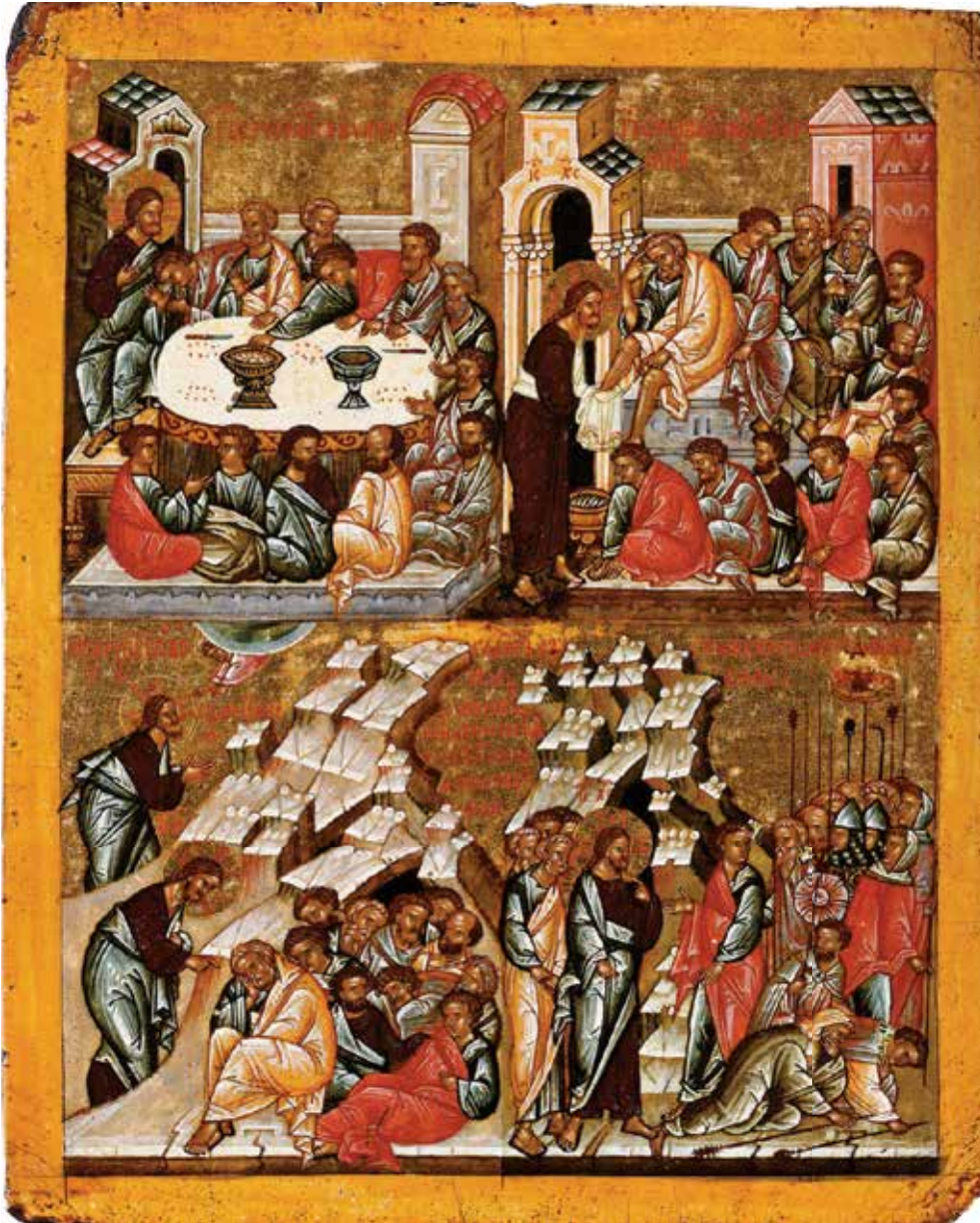
Ово је била двојака Пасха. Нас овде мање интересује јеврејска Пасха, зато што је суштина у Новој Пасхи, коју је на предсмртној вечери установио сам Син Божији, Избавитељ, и који је сам „постао Пасха тајна и живожртвена“.¹² Јер, како вели Свети Јован Златоусти, „старозаветно јагње беше праслика другог, духовног Јагњета, и тако ондашња овца праслика је оне друге Овце“.¹³ Та праслика беше као сенка, која се губи при појави Сунца.

Нова Пасха, духовна Пасха, установљена је у Јерусалиму, од стране Господа Исуса Христа. О овом установљењу Нове Пасхе, апостол Матеј је оставио сведочанство:

„И кад јеђаху, узе Исус хлеб и благословивши преломи га, и даваше ученицима, и рече: Узмите, једите; ово је тело моје. И узе чашу и заблагодаривши даде им говорити: Пијте из ње сви; Јер ово је крв моја Новог завета која се пролива за многе ради отпуштења грехова“ (Мт. 26, 26–28).

Тим чином и тим речима, Господ Исус Христос је самог себе свештенодејствујући,¹⁴ на Тајној Вечери установио Свету Тајну Евхаристије, Тајну Тела и Крви, и заповедио је Апостолима да је чине до Његовог доласка.

Христос је постао Нова Пасха, јер „кроз непорочно своје страдање сам себе је Пасхом учинио“.¹⁵ Крв јагњета заменио је крвљу Јагњета. И постао је људима Давалац спасења од трулежности. Донео је собом Нови Завет, који је понудио људима могућност преласка из смрти у живот, кроз постојање тварног на начин на који постоји нетварно. Како је чином једења у свет ушла смрт, сетимо се Адама, тако је слободним чином једења (и пијења) понуђена могућност општења у Заједници љубави, која Живот значи.

Да бисмо добро протумачили питање везе Великог четвртка, Евхаристије и Цркве, битно је да поменемо и различите приступе питању Евхаристије. Наиме, дуго већ имамо унутрашњи сукоб у Цркви: размимоилажење исцелитељне (која је била и остала под утицајем Оригена) и евхаристијске еклисиологије. Митрополит Зизјулас у склопу тог сукоба, помиње „проблем антагонизма између ове две установе (епископа и монаха)“. Митрополит у том духу описује и парадоксалну појаву да монаси желе да свет ставе под послушање, док беже од свога послушања.¹⁶ И то најчешће чине мимо благослова свога епископа. Тога су данас, на жалост, сведоци многи свештеници у својим парохијама, да неки „духовници“ из разних манастира различито, често и веома маштовито, обременују вернике.

Морамо да нагласимо да „очишћење“ исцелитељне еклисиологије јесте потребно, али да „ипак не представља коначно предодређење Цркве; коначно одређење Цркве представља преображај читава творевине и њено узношење ка Богу у небеској Литургији Царства“.¹⁷ Основни проблем нездравог дела исцелитељне еклисиологије је окренутост прошлости, под утицајем платонизма и александријске богословске школе, где се тежи ка очишћењу душе, и њеном повратку ка некада савршеном стању, ослобађањем од материјалног, и где не постоји окренутост ка есхатону. Службе Цркве овде су схваћене само као помоћно средство, а идентитет Цркве као „лечилиште душа“, где је Причешће само лек против страсти.¹⁸

Црква се никада није одрицала подвига који очишћује човека. Напротив. Свети Јован Златоусти често је позивао причаснике да приступе чистога срца, а не као Јуда, нечастиво.¹⁹ Да се Трпези приближе, носећи у свом срцу љубав најузвишенију. А знамо да пут до чистога срца и победа над самољубљем у измирењу са свима јесте једино пут подвига, који води просветљењу, када Свети Дух у личној педесетници верника, посети његово срце и ум.²⁰ Позивајући их да приступе Причешћу, Свети Јован Златоусти их је, у духу потребе исцељења, опомињао да се недостојни удаље од Крви Господње, од Чаше бесмртности. Позивао их је да буду свесни да прилазе напајању „Чашом искупитељном свега рода људског“.²¹

Дакле, да нагласимо да очишћење јесте средство које помаже у спасењу човека и света, али није само спасење, па није ни пресудни критеријум еклисиологије. Амбис који дели творевину од Бога није могуће превазићи напором човека, без обзира колико је тај напор неопходан. „Очишћење“ је потребно не као одбацивање било чега, већ као преображај ради примања Бога. Сетимо се речи црквеног песника на Велики Четвртак: „...јер ме је Јединородног, као очишћење, Отац у свет послао“.²² Дакле, Син

Божији, који је постао Син човечији, Христос и Јагње, јесте Очишћење за човека. На западу се мисионарство често поистовећује са Црквом. И ту евхаристија бива „жртва“, јер је постала средство у мисији. Просто, ти мисионари губе оријентацију шта истински из чега извире. Да се сетимо да је православни теолог Шмеман говорио да нема Цркве без мисије, што сама Света литургија и јесте, али тај став само потврђује православно мишљење да мисија извире из евхаристије.

Зашто је Велики Четвртак дан утемељења Цркве? Одговор је једноставан. Црква у давна времена није давала никакву дефиницију самог појма Цркве, већ је себе поистовећивала са евхаристијским Сабрањем. Види се то из Дела Апостолских, где се Црква поистовећује са

ломљењем хлеба и скупом верника. Апостол Павле назива евхаристијске заједнице у Коринту, Солуну и тд. Цркве. То чине и многи теолози првих векова. И саме речи „католичанска Црква“ односиле су се на евхаристијско сабрање свих на једном месту у исто (једно) време. Сетимо се онога што је карактеристично код свих православних народа од давнина, а то је чињеница да се храм у којем се служи Света евхаристија назива Црква. Када се помиње Црква мисли се на евхаристијско сабрање којем „председава“ епископ, са „већем“ презвитера, ђаконима као посредницима и верним народом. И сви они иконизују есхатолошку стварност. Видимо да је Велики Четвртак и „образац“ данашње Свете Литургије. Тачније, епископ, као служашчи на евхаристији, није онај који подсећа на догађај из прошлости, у облику неке комеморације, већ иконизује Христа, а свештеници апостоле, у Цркви чија је истина у Царству Божијем. Овде Христос Духом Светим раздаје Себе, из есхатона прави искорак у историју и творевину, и обесмрћује човека, а са њим и читав свет. И све то у Христу, који је *ја* Цркве.

Речи које позивају да се служи и причешћује Телом и Крвљу у спомен Христа, не означавају подсећање на стари догађај, већ су позив на поновни доживљај и обнављање првобитног односа човека са Богом, па чак и на значајно продубљивање истог – на живот у Животу. И Велики Четвртак и Света литургија окренуте су ка есхатону и доводе га у историју, ломећи ограничења која су наметнуле категорије времена и простора. Видимо то и из Свете литургије Светог Јована Златоустог, у којој се сећамо догађаја из прошлости – Христове смрти, и Васкрсења и Вазнесења, али и, парадоксално, догађаја из будућности – Другог Христовог доласка. Послушајмо речи из Литургије Светог Јована Златоустог: „Сећајући се дакле ове спасоносне заповести, и свега што се нас ради збило: крста, гроба, тридневног васкрсења, узласка на небеса, седења са десне стране, и другог и славног доласка“.²³ Овде Свети Дух актуализује Христово присуство из историје, али и из есхатона. Читава Света литургија је радосно ишчекивање са позивом „Дођи Господе“. Па и сама Литургија почиње призивањем Царства Божијег, Царства Свете Тројице.

Ту радосну окренутост ка есхатону видимо и у чињеници да је у раној Цркви свака Евхаристија схватана као пројава Другог Христовог доласка. Зато је први дан (односно осми дан) у седмици, а први дан је била недеља (а не седми као данас), дан у коме је васкрсао Господ Исус

Христос, дочекиван *Вечером Господњом*, и називан је *Даном Господњим*. А у Светом писму Даном Господњим називан је Други Христов долазак.²⁴

Сетимо се речи јеванђелисте Луке о новој *Вечери Царства Божијег*: „Ево вам завештавам Царство, као што га је Отац мој мени завештао да једете и пијете за трпезом мојом у Царству моме“ (Лк. 22, 29 – 30). На свакој Светој литургији обнавља се Велики Четвртак не као сећање на неку прошлост, већ као окретање ка будућности, која је и сама извор Свете литургије, зато што Црква „оно што је очекивала у будућности, доживљава и предокушава као садашњост“.²⁵ Зато што ће се идентитет Цркве, односно Свете евхаристије, остварити у будућности.

Да мало појаснимо ове речи. Црква је богочовечанска заједница, која постоји и у историји и у есхатону. Али, Њен идентитет је везан за есхатон, за оно што ће Црква вечно бити, а не за историју. Црква јесте оно што ће бити у есхатону. То значи, по речима јеванђелисте Јована „У свету сте, али нисте од света“ (Јн. 15. 19), да Црква пребива у историји, али свој идентитет црпи из есхатона, пребивајући у историји и предокушавајући оно што ће бити на послетку.²⁶ Зато често Црква у стварности историје и пребива са неком напетости, као неприпадајући странац у историји, понекад и у непријатељству са окружењем. Царство Божије, односно стварност есхатона, у историји се изображава Црквом (као икона), али се, како пише митрополит Зизјулас, не поистовећује.²⁷ Једноставно, Истина есхатона налази се у њему самом, а не у изменљивој стварности историје, па је његово изображавање у евхаристији, тј. Цркви, Света Тајна, баш зато што изображава стварност Царства Божијег у историји. То Свети Максим Исповедник

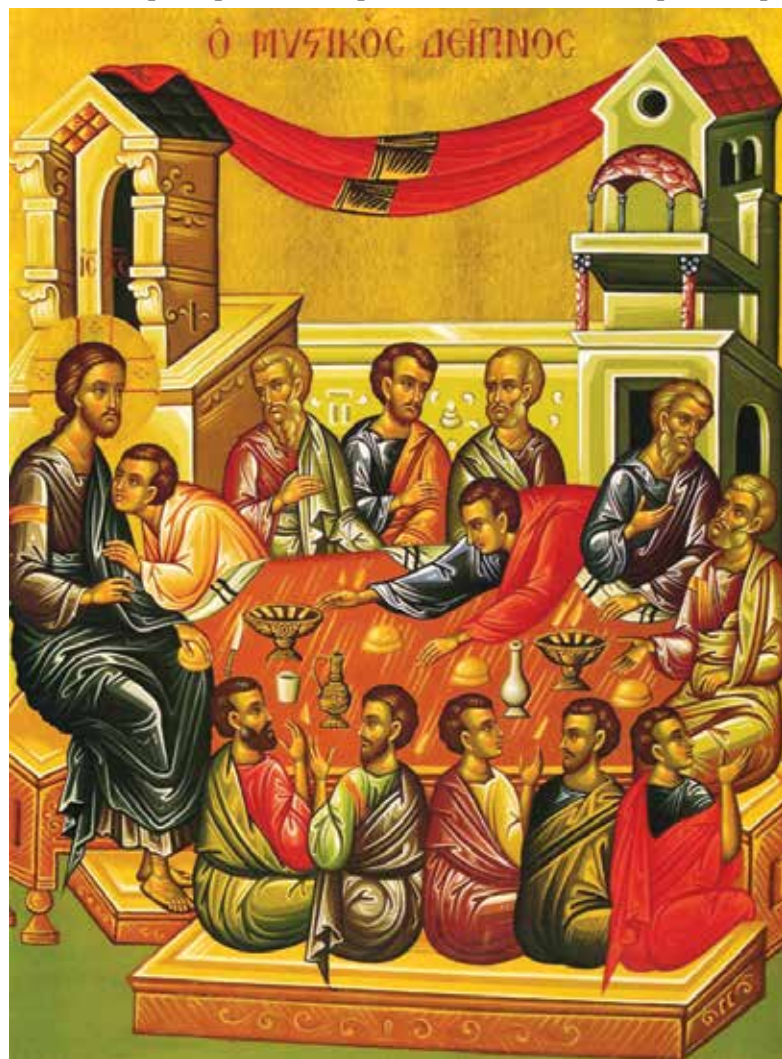
објашњава речима да су догађаји Старог Завета сенка, Новог Завета икона, а Царства Божијег истина.²⁸

Та окренутост ка будућности, есхатону, у коме ће се Црква остварити, јесте и основни разлог зашто верни народ иде у Цркву, на евхаристијска сабрања. Једноставно, верник жели да сидро свога живота спусти у ту Земљу будућности, вечности и љубави. У место вечног постојања, где ће он, као јединствен, непоновљив, вечно волети Човекољубца и све људе.

Православно хришћанско окретање ка есхатону не значи, међутим, доживљај Цркве као „чекајуће лађе“, која ће однети вернике без труда и учешћа у животу Цркве у Ново Царство. Читав Нови завет вапи ка верницима да својим животом сведоче то Ново Царство и тако

стекну, без Божије благодати за човека ионако недостижну, карту за Гозбу вечности. Свети Теофан Затворник се овим поводом позива на речи апостола Павла: „Јер кад год једете овај хлеб и чашу ову пијете, смрт Господњу објављујете, докле не дође“ (1. Кор. 11. 26). Свети Теофан инсистира да се сваки пут причешћивањем, обнављањем новог завета у Крви Господњој, сведоче речи – „смрт Господњу објављујете“. И то је сведочење оваплоћеног Бога, који је распет на крсту ради грехова људи и који је васкрсао и седи са десне стране Бога Оца. И о том сведочењу пише Свети Теофан: „Не објављује о овоме вера и реч, него причешћивање Тела и Крви,

без речи, гласно говори о свему овоме“. Притом, Свети Теофан прозива оне који се називају хришћанима, а не сведоче оваплоћеног, распетог и васкрслог Спаситеља причешћивањем: „Како је преступно непричешћивање! Како је неоправдано ретко причешћивање“. Суштински гледано, велики је промашај свођење хришћанског сведочења на паљење свеће и њено остављање да гори и да се сама у Цркви моли за њеног палиоца и оставиоца.²⁹

Овде морамо споменути и трагедију која је задесила Запад, где су се римокатолици, а самим тим и из њих изнедрени протестанти и разни сектанти, окренули сећању на прошлост, губећи свој идентитет као Цркве. Чак су идентитет Цркве, кроз њено историјско сагледавање, везивали за њен крсни пут. То видимо кроз пренаглашавање и „обожаванье“ распећа на Западу, док се Васкрсењу не придаје припадајућа пажња. Ту се створила читава „еклисиологија чије средиште јесте Крст, Голгота“. Митрополит Зизјулас о томе пише: „Ово је веома

привлачна еклисиологија која је усмерена ка човековим осећањима, али, истовремено, то је еклисиологија која Цркву заробљава унутар света“.³⁰ И наш владика Атанасије има један добар пример таквог римокатоличког богословља. Помиње владика како се православни крсте са три и два прста, исповедајући Свету Тројицу, и Богочовека са две природе, док се римокатолици крсте целом шаком, у спомен на пет Христових рана. Та „еклисиологија страдања“ лако се превазилази евхаристијском еклисиологијом, окренутом ка есхатону, али тога на Западу, упркос неким покушајима, ипак недостаје. Превише је ту поистовећења Цркве „са историјском

заједницом“.³¹ Тако је та окренутост ка прошлом, а не утемељеном у будућем, водила ка расколу или јереси. До појаве раскола и јереси је релативно лако долазило, јер се пуноћа помесне Цркве није видела у иконизирању есхатолошке заједнице, већ у припадању васељенској (свесветској) цркви. Настала је трагедија – одвојеност од Цркве, која је водила и ка растакању самих тих заједница, чега смо на жалост данас савременици и сведоци. Један сегмент те приче је и поистовећивање цркве са социјалним друштвима. Понегде се види и тотално посветовњачење тих заједница, које на много тога личе, а све мање на хришћанску Цркву.

Христос је на Велики Четвртак, као Онај који пружа гостопримство, као Логос својим сагозбеницима Апостолима открио, како вели црквени песник, и тајну свога очовечења. И то речима: „Једите хлеб животни, вером пијте крв изливену, од богоребреног заклања.“³² Тај вечни али и оваплоћени богочовек Христос је Црква и Црква је Христос. Ту нема никаквих подвајања. То је хришћанско исповедање вере.

Неке данашње тежње, нахрањене и окуражене секуларним невидљивим рукама управитеља савременог друштва, желе Велики Четвртак да представе као догађај из прошлости који има само симболички значај. Самим тим, за њих је и Христос само човек који учи добродошле моралне законе, али све више подложне променљивим захтевима новог поретка вредности, којих се „добровољно“ сви имају држати.³³

Творевина је ограничена и сама по себи није способна да општи са Богом. А то је у супротности са жељом Бога који је створио свет са хтењем да га претвори у Цркву: „Циљ стварања света је Црква“.³⁴ Православо схватање оваплоћења учи да се Бог оваплотио да би творевину обожио. Зато и можемо да тврдимо да је циљ Свете литургије „остварење онтолошког односа са Богом, са другима и са целим светом“.³⁵ Односно, циљ Свете литургије је превладавање амбиса поделе тварног и нетварног у Чаше искупитељној. Наиме, Црква исповеда да Христос оне које је родио Духом Светим храни својом Крвљу и светим, небеским и божанским Хлебом нетрулежности из Чаше бесмртности. И да ће их дочекати у Царству Своме и бити са њима, како каже песмописац Козма Мелод у Канону на Велики Четвртак, „као Бог са боговима“.³⁶ Тачније, да ће творевина Духом Светим бити ослобођена своје ограничености и да ће у Сину бити узнета Оцу, и све то у Цркви која је Тело Христово. Зато Велики Четвртак и јесте утемељење Цркве, јер је донео евхаристију, која је изображававање есхатона, а то је суштина Цркве, како вели митрополит Зизјулас.³⁷

На крају, морамо да нагласимо да је владика Атаназије Јевтић приметио, а до сличног закључка је дошао и Успенски,³⁸ да апостоли нису „Вечеру Христову“, односно Евхаристију, служили све до силаска Светог Духа на њих, на дан Педесетнице, „од када и почиње да се врши Евхаристија у Цркви као *есхатолошка вечера* народа Божијег у историји“.³⁹ Тачније, „целокупно спаситељно дело Христово... актуализира се и реализира се тек *силаском Дуга Светога*“.⁴⁰ Да подсетимо, Свети Дух је увек био уз Сина, ослобађајући га негативних последица оваплоћења. И његова улога није била украсна, како се тумачи на Западу, где се спасење види првенствено у христологији, већ је Он Онај који ослобађа творевину од граница створености, од смрти, који обожује у Христу у евхаристији. Света литургија се служи од дана силаска Светог Духа. Зато православна Црква велику пажњу придаје улози Светог Духа у Евхаристији, „заједнице Духа Светога“ (2. Кор. 13. 13). „Дејство Духа Светога у Евхаристији је оно што чини Евхаристију Евхаристијом и Цркву Црквом“.⁴¹ Како је Црква „дело“ Свете Тројице, као *Тело Христово* (а не тело Светог Духа) за кога је Свети Дух „оживотворитељ, надахнитељ, градитељ и обожитељ“,⁴² можемо слободно да Велики Четвртак објединимо са Педесетницом, јер се Велики Четвртак, као дан утемељења Христове Цркве, некако, хајде да употребимо тај израз, „актуализује“ у Педесетници,

која је, како вели Јанарас, „догађај који представља оснивање и устројавање Цркве“.⁴³

Закључак

На Велики Четвртак установљена је Нова Пасха, тачније Света Тајна Евхаристије. Како је Евхаристија поистовећивана са Црквом, долазимо до закључка да је тај дан везан и за утемељење Христове Цркве. Свој извор, своју Истину, свој идентитет, Црква, самим тим и Евхаристија, црпи из Царства Божијег, а Царство Божије је везано за живот у Светој Тројици, па је и Црква непрепознатљива без Свете Тројице. То видимо кроз утемељење Христове Цркве на Велики Четвртак, када је установљена Света Евхаристија која је у историју донела есхатон, Христа у Духу Светом по благовољењу Бога Оца, јер је циљ стварања света и био да свет постане Црква, и кроз актуализовање утемељења Христове Цркве из Великог четвртка у празнику Педесетнице, јер је Црква Тело Христово у Светом Духу обједињено и вечно узношено Богу Оцу, по Његовом благовољењу.

напомене:

¹ Морамо напоменути да је код Јевреја за Пасхалну вечеру било предвиђено ритуално прање. Николај Дмитријевич Успенски, *Анафора*, Вршац, 2002, 19.

² Дебољски, Григорије С., *Дани богослужења*, Златна Грана, Сомбор, 1996, 199.

³ Песма 5. Канона на Јутрењу Великог Четвртка, Божанствена Литургија 4, Христос Нова Пасха, ур. Епископ Атанасије Јевтић, Хиландар, Острог, Тврдош, Београд-Требиње, 2009, 49.

⁴ Песма 5. Канона на Јутрењу Великог Четвртка, *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 69.

⁵ Песма 8. Трипеснеца на Малом повечерју на Велику среду. *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 62.

⁶ Слава на стиховње стихире на Јутрењу Великог четвртка. *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 77.

⁷ Песма 1. Канона на јутрењу на Велики Четвртка. *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 67.

⁸ Песма 8. Трипеснеца на Малом повечерју на Велику среду. *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 62.

⁹ Песма 9. Канона на Јутрењу Великог Четвртка, Божанствена Литургија 4, Христос Нова Пасха, ур. Епископ Атанасије Јевтић, Хиландар, Острог, Тврдош, Београд-Требиње, 2009, 50.

¹⁰ Песма 8. Трипеснеца на Малом повечерју на Велику среду. *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 62.

¹¹ Архимандрит Кипријан Керн, *Евхаристија*, Шибеник, 2000, 20. По свему судећи, у Јерусалиму се после 70. године по Христу није више на пасхалним вечерама јело јагње. Михаел Тили, *Тако су живели Исусови савременици*, Библијски институт, Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2019, 145.

¹² Песма 8. Трипеснеца на Малом повечерју на Велику среду. *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 62.

¹³ „И прво беше сенка, а друго Истина“. Свети Јован Златоусти, „Прва беседа на Велики Четвртка, О издајству Јудином, о Пасхи, предавању Светих Тајни, и о незлопамћењу“, у Свети Јован Златоусти, *Празничне беседе*, Задужбина Светог манастира Хиландара, Београд, 2004, 60.

¹⁴ Песма 3. Канона на Јутрењу Великог Четвртка, Божанствена Литургија 4, Христос Нова Пасха, ур. Епископ Атанасије Јевтић, Хиландар, Острог, Тврдош, Београд-Требиње, 2009, 48.

¹⁵ Свети Јован Златоусти, „Друга беседа на Велики Четвртка, О Божанственој, Тајној вечери Спаситеља нашег; о издајству Јудином, Пасхи и предавању Божанствених Тајни, као и злопамћењу“, у Свети Јован Златоусти, *Празничне беседе*, Задужбина Светог манастира Хиландара, Београд, 2004, 77.

¹⁶ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 19.

¹⁷ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 16.

¹⁸ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 13 – 14..

¹⁹ Свети Јован Златоусти, „Прва беседа на Велики Четвртка, О уздајству Јудином, о Пасхи, предавању Светих Тајни, и о незлопамћењу“, у Свети Јован Златоусти, *Празничне беседе*, Задужбина Светог манастира Хиландара, Београд, 2004, 63.

²⁰ Романидис, Протопрезвитер Јован, *Светоотачко богословље*, Задужбина Светог манастира Хиландара, Београд, 2005, 29.

²¹ Песма 3. Канона на Јутрењу Великог Четвртка, Божанствена Литургија 4, Христос Нова Пасха, ур. Епископ Атанасије

Јевтић, Хиландар, Острог, Тврдош, Београд-Требиње, 2009, 48.

²² Песма 4. Канона на Јутрењу Великог Четвртка, *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 69.

²³ *Служебник*, СПЦ, Београд, 1998, 106.

²⁴ Николај Дмитријевич Успенски, *Анафора*, Вршац, 2002, 26 – 27.

²⁵ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 33.

²⁶ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 48.

²⁷ Црква у историји „представља икону есхатона, а не есхатон“. Н., д., 67, 69.

²⁸ Н., д., 71.

²⁹ Свети Теофан Затворник, *Тумачење Прве посланице Светог апостола Павла Коринћанима*, Каленић, Крагујевац, 2015, 294 – 295.

³⁰ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 61.

³¹ Митрополит Зизјулас ово поистовећење види као потпуно у римокатоличком богословљу. Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 129.

³² Песма 9. Трипеснеца на Малом повечерју на Велику среду. *Посни триод, Света Велика Седмица*, Страсна, превео са грчког епископ рашкопризренски Артемије, Призрен, 1996, 63.

³³ Овде препознајемо притисак на хришћанство данас да промени тумачења многих мисли и заповести Светог писма, Светог предања, канонског поретка. Ово је посебно видно на Западу. Међутим, видан је и притисак на аутокефалне православне Цркве, да ако већ не могу да промене своје догмате и црквени поредак, да га бар не пропагирају јавно. Тј. Да се утули *Глас вапијућег из пустиње*.

³⁴ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 59.

³⁵ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 25.

³⁶ Песма 4. Канона на Јутрењу Великог Четвртка, Божанствена Литургија 4, Христос Нова Пасха, ур. Епископ Атанасије Јевтић, Хиландар, Острог, Тврдош, Београд-Требиње, 2009, 48.

³⁷ Зизјулас, Јован, *Еклесиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001, 135.

³⁸ Успенски: „...док се вечера Господња обављала још од првих дана по силаску Духа Светог на апостоле“. Николај Дмитријевич Успенски, *Анафора*, Вршац, 2002, 29.

³⁹ Епископ Атанасије, „Евхаристија у источној Цркви“, у Епископ Атанасије, *Трагање за Христом*, Београд, 1993, 47.

⁴⁰ Епископ Атанасије, „Евхаристија у источној Цркви“, у Епископ Атанасије, *Трагање за Христом*, Београд, 1993, 48.

⁴¹ Атанасије Јевтић, „Света Евхаристија као Духовни догађај“, у Атанасије Јевтић, епископ мостарски и захумско-херцеговачки и приморски, *Загрљај светова*, Србињска Духовна академија, Србиње, 1996, 111.

⁴² Епископ Атанасије, „Евхаристија у источној Цркви“, у Епископ Атанасије, *Трагање за Христом*, Београд, 1993, 50.

⁴³ Христо Јанарас, *Азбучник вере*, Беседа, Нови Сад, 2000, 189.

ИЗ ЛЕТОПИСА ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО У ПРВОПРЕСТОЛНОМ ГРАДУ КРАГУЈЕВЦУ

Васкрсење Христово је Празник над празницима зато што најдубље одређује живот Цркве. И не само овај дан, већ свака Недеља у години као Дан Васкрсења, сабира верне у Цркви, у спасавајућу заједницу Трпезе Господње.

У Саборном храму у Крагујевцу у поноћ, уз појање васкршње стихире: *Воскресеније Твоје Христe Спасе...* отпочело је Васкршње јутрење са литијом. По повратку у храм, настављено је Васкршње јутрење, радосним песмопојем васкршњег канона: *Васкрсења је дан, просветимо се људи...* По завршеном јутрењу, уз речи Васкршњег тропара: *Христос Васкрсе из мртвих, смрћу смрт уништи и онима који су у гробовима живот дарова*, почела је Света Архијерејска Литургија, коју је служио Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован уз саслужење ректора богословије „Светог Јована Златоустог“ протојереја ставрофора др Зорана Крстића, архијерејског намесника крагујевачког протојереја ставрофора мр. Рајка Стефановића и братства Саборног храма.

Васкршњој Литургији присуствовао је велики број верника, као и градоначелник Крагујевца Никола Дашић, председник Скупштине града Крагујевца Мирослав Петрашиновић, заменик начелника полиције Радивоје Дашић. Васкршњу посланицу Његове Светости Патријарха српског Г. Порфирија, прочитао је јереј Слободан Савић.

После завршене Литургије, Владика Јован осветио је васкршња јаја, која су подељена верном народу.

У двору Епископа шумадијског свештенство града Крагујевца и гости упутили су честитке Епископу Јовану уз радосни васкршњи поздрав: Христос Васкрсе, Ваистину Васкрсе!

ПАСХАЛНО ВЕЧЕРЊЕ У ЦРКВИ СВЕТИХ АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА У ЈАГОДИНИ

У недељу 24. априла у јагодинској цркви Светих апостола Петра и Павла Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, традиционално је служио Пасхално вечерње. Преосвећеном Владика су саслуживали свештеници Епархије шумадијске.

У богонадахнутој Пасхалној беседи Владика је говорио о смислу и значају Васкрсења.

„Васкрсење Христово сведочи да нико на овоме свету никада неће имати љубави према човеку као што има Бог. Јер Њега је љубав свела на земљу, Њега је љубав према роду

људском одвела на Крст. Васкрсење Христово је наша радост. Зато нам Апостол Павле поручује: 'Радујте се у Господу и опет кажем, радујте се'. Нема праве радости без радости у Богу и са Богом. Свака људска радост је краткотрајна, али радост коју Господ даје не престаје никад. Мир који Бог даје никада не престаје. Зато је Господ рекао у Јеванђељу Мир свој дајем вам, мир свој остављам вам. Не дајем га као што свет даје. Васкрсење Христово је темељ наше вере и нашег живота, не само на земљи, него и у вечност. Васкрсење Христово нам говори да туга није вечна, да бол душевни није вечан. Радујмо се овом празнику, радујмо се што нас је Господ удостојио и дао нам да ове године, ако да Бог и других година, прослављамо Васкрсење Христово. Ми, православни хришћани, крштавамо се у Име Христово, са Христом живимо, са Христом се и у гроб полагемо, знајући и верујући да ћемо и васкрснути. Зато, будимо са Богом, да би Бог био са нама. Живимо са Богом, да би Бог био у нама. Христос Васкрсе“.

Владика је доделио Мирољубу Радовановићу из Јагодине Орден Војда Карађорђа у знак признања за велику љубав према Светој Цркви, коју је указао храму Светих апостола Петра и Павла у Јагодини.

Након Пасхалног вечерња, Владика је присуствовао културно-уметничком програму и избору за најлепше васкршње јаје. На самом крају, братство храма Светих апостола Петра и Павла је приредило пригодну трпезу за свог Архипастира, свештенство и верни народ.

ОСВЕЋЕН ТЕМЕЉ ЗА ЦРКВУ СВЕТОГ НЕКТАРИЈА ЕГИНСКОГ У УНИВЕРЗИТЕТСКОМ КЛИНИЧКОМ ЦЕНТРУ У КРАГУЈЕВЦУ

У среду 27. априла, када наша Света Црква прославља Светог Мартина Исповедника, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован осветио је темељ за изградњу Цркве Светог Нектарија Егинског у Универзитетском Клиничком Центру у Крагујевцу.

Благодат Божија сабрала је лекаре Клиничког Центра, који су са својим капеланом протојерејем Бојаном Димитријевићем и братством Саборног Храма у свечаној атмосфери дочекали Архијереја и пожелели му добродошлицу. У чину освећења Епископу су саслуживали крагујевачки свештеници.

У надахнутој беседи наш Владика је упознао присутне са значењем и важношћу Васкрсења Господњег. Такође, ис-

тако је величину радости и значаја храма који ће красити Универзитетски Клинички Центар и позвао све запослене да молитвено учествују у изградњи ове светиње, истакавши огроман значај Богослужбеног места како за све болеснике тако и за све лекаре и раднике.

Повељу су подписали директор УКЦ Крагујевац проф. др Слободан Милисављевић, Државни секретар у Министарству здравља доц. др Предраг Саздановић, архитекта Мирко Талијан, извођач радова и донатор Драган Антић, у име Српског лекарског друштва др Ненад Ђоковић и болнички свештеник протојереј Бојан Димитријевић.

Радост освећења настављена је трпезом љубави, коју је припремио директор УКЦ Крагујевац проф. др Слободан Милисављевић.

ПОСЕТА ПАТРИЈАРХА ПОРФИРИЈА ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈСКОЈ И ГРАДУ КРАГУЈЕВЦУ

На Светли четвртак, 28. априла, Његова Светост Архиепископ пећки, Митрополит београдско-карловачки и Патријарх српски Г. Порфирије посетио је Епархију шумадијску и град Крагујевац. Његову Светост су дочекали Његово преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован са свештенством, монаштвом и верним народом у порти Саборног храма у Крагујевцу.

Након дочека, уследила је свечана доксологија у храму Успења Пресвете Богородице. По завршетку доксологије, Епископ Јован се обратио Патријарху Порфирију, рекавши: „Васкрсењем Христовим зарадовали су се небо и земља. Како се налазимо у пасхалној радости, наша радост је увећана Вашим доласком у Цркву Божију у Шумадији, у овај Саборни храм, у седиште Епархије шумадијске. Ви сте, Ваша Светости, дошли у Крагујевац, у град Новомученика крагујевачких. Овај град је обливен њиховом мученичком невином крвљу. Ми знамо да су Новомученици крагујевачки гарант спасења и највећи залог мира. Као што дело хришћанских мученика из првих векова надиласи временске и просторне оквири, тако су и Новомученици крагујевачки постали наши молитвеници и заштитници пред престолом Божијим, како за нас у Шумадији, тако и за цео свет васељенског хришћанства. Ваша Светости, дошли сте као свој својима. Ми Вас тако од срца примамо и дочекујемо у овим пасхалним данима. Дошли сте да нас духовно укрепите и оснажите у ношењу нашег крста и сведочењу имена Божијег. Дошли сте данас овде да се заједно помолимо Богу за мир, добро и напредак у нашој земљи, за мир у целом свету; да престану ратови за који сте Ви, Ваша Светости, рекли да је срамота за сваког човека. Нека да Бог да мржња уступи место љубави, да у целом свету процвета љубав без сенке, нада без поклекнућа, а вера без сумње. Ваша Светости, желим да Вас уверим у истинску љубав према Вама, мога свештенства, монаштва и благочестивог народа ове

дичне Шумадије. Желим да вам кажем да се овај народ и ми са њим, непрестано молимо Богу да Вам дарује снаге да носите бреме Цркве Христове, Цркве Српске Православне. Молимо вас да нас задржите у својим молитвама, онако како се и ми од срца молимо за Вас. Христос васкрсе и добро дошао Свјатјејши Владико“.

Затим се Његова Светост обратио Епископу Јовану, сабраном свештенству, монаштву и верном народу, речима: „Христос васкрсе! Преосвећени Владико и драги брате и саслужитељу Јоване, браћо свештеници, часни монаси и монахиње, браћо и сестре, моја је радост велика што се налазимо данас у мученичком Крагујевцу, у срцу Шумадије, иако нисам први пут ни као предстојатељ наше Помесне Цркве, а нарочито нисам први пут у Крагујевцу и Шумадији, где сам боравио од најраније моје младости. Увек сам био испуњен благословом Божијим када год бих долазио у Шумадију и читавим својим бићем осећао да сам у својој кући, међу браћом и сестрама. Радујмо се сви заједно, јер је време истинске радости. Радујмо се радошћу на коју је Господ позвао Мирносице након свога Васкрсења, речима: „Не бојте се и радујте се“. Тим речима поставио је темеље нашег међусобног постојања и нашег доживљаја света и читаве творевине Божије као места где нема страха, а где је непрестана радост. То је оно што је Адам изгубио и са којим се сваки човек, у сваком времену, суочава. Радост и одсуство страха је нешто што нам је потребно. Страх и туга су данас постали доминантна атмосфера у којој живи човек, који је сав у расцепу, подељен, нестабилан и флуидан. Ово је време поруке Христове и време дара Његовог, у којем не само да знамо зашта смо саздани, већ и да у нама постоји потенцијал и могућност да то остваримо у нашим животима. Радост и одсуство страха су постали наша осећања, наше емоције, наше мисли и свеукупно стање у овим светим данима. Господ је дошао међу нас. Циљ тог доласка јесте да победи смрт, грех и ђавола. Одатле долазе наша несигурност и страх. Тог јединог правог непријатеља од којег произилазе сви остали проблеми, својим силаском у ад Господ је уништио и победио у својој личности. Господ је тако нама омогућио да будемо судеоници његове победе. Време је радости и љубави, али и крста Христовог, који у себи садржи и подразумева победу нашу. Господ нас узима у своје наручје, грли читавим својим бићем и тако постајемо део Његовог Тела. Тако и међусобно постајемо браћа. Испуњени радошћу Васкрсења Христовог, немојмо се двоумити да ли да одговоримо на Његов позив: „Хајдете за мном“. Нека то не буде само на речима, већ попут његових апостола, који су крпили мреже, оставимо све наше обавезе и кренимо за Христом. То значи да су они напустили своју егзистенцију, учинили су искорак из људског постојања и Христу Господу се предали. У Христу је одговор на сваку недоумицу, дилему, непостојаност... Он је одговор на питање смисла постојања. Другим речима, пошавши за њим, узели су Његов систем вредности као нови оквир постојања. Узели су Јеванђеље као свој животни мото, по којем ће делати, знајући да све што чине, чине у односу на Христа. Вредности и системи овога света јесу променљиви, пролазни, нестабилни и релативни. Христови апостоли су знали да своје постојање имају само у Богу. Мимо Христа све постаје релативно. Ко воли било шта на овом свету више од Христа, није Њега достојан. Наравно, Господ није говорио да наши ближњи нису важни, већ да ако нисмо утемељени у Христу, онда нам све остало губи вредност, јер има свој крај у ништављу. То свакако зна и побожни, честити народ Шумадије, који има богато наслеђе. Сав наш народ је обучен у Христа, запечаћен Христом, опредељен Христом Васкрслим. Од времена Светог Саве до данас, независно од Сциле и Харибде и искушења кроз која можемо проћи, увек ће наш народ носити печат Христов. Увек ће бити везан за Христа и мученике крагујевачке. Радујемо се и не бојимо се, јер је

Васкрсли Христос са нама овде. Нека би Његов благослов, мир и благодат била са свима вама, свим Крагујевчанима, свим Шумадинцима, у векове векова, како бисмо сада и увек могли певати песму: Христос воскрес из мртвих, смртију смрт поправ, и сушчим во гробјех, живот даровав!“.

По завршетку богослужења уприличен је пријем у епархијском двору, а потом је Његова Светост Патријарх српски Г. Порфирије, у пратњи Епископа шумадијског Г. Јована и ректора Богословије др Зорана Крстића, отишао на Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, где је одржао предавање на тему: „Човек – биће вере“.

Лазар Марјановић

ИСТОЧНИ ПЕТАК, СЛАВА ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

Празник познат у народу као Источни петак установљен је поводом чуда везаног за извор који се налазио поред некадашњег Цариграда. Наиме, док још није постао цар, Лав Велики је шетао у близини овог извора наишавши на слепог човека. Узео је воде одатле и умιο га, након чега је слепац прогледао. Тај извор је био познат у народу под именом Живоносни источник, а цар је касније подигао цркву у близини и посветио је Пресветој Богородици.

Овај празник који пада у први петак по Васкрсу слава је свештенства Епархије шумадијске, те је том приликом у Рачи Крагујевачкој, у храму Светих апостола Петра и Павла, служена Света архијерејска Литургија коју је служио Епископ шумадијски Г. Јован уз саслуживање мноштва свештенства и монаштва. Светој Литургији је присуствовало сво епархијско свештенство као и мноштво верног народа Раче и околних села. Орио се радосни тропар „Христос воскрес из мртвих“ као и друге васкршње песме у току богослужења из уста свих свештеника и то је био величанствен приказ и духовни доживљај. После причешћивања присутног епархијског свештенства прочитана је овогодишња васкршња посланица, у којој се Епископ Јована осврнуо на смисао и значење најрадоснијег хришћанског празника. Затим се причестио и велики број верника Раче и околине, међу којима је било пуно деце.

На крају Свете Литургије пререзан је славски колач, одликован је Владан Златић, а затим су сви свештеници и остале званице били на свечаном славском ручку у банкет сали „Карић“. У току ручка су деца из КУД-а „Радоје Домановић“ одиграла неколико народних игара и тако је завршено ово духовно сабрање.

Горан Живковић, протонамесник

НАВЕЧЕРЈЕ ПРАЗНИКА СВЕТОГ ВЕЛИКОМУЧЕНИКА ГЕОРГИЈА НА ЛИПАРУ

Његово Преосвештенство Епископ Шумадијски Г. Јован служио је у четвртак, 5. маја, празнично бденије у манастиру Липар, поводом храмовне славе манастира, Светог Великомученика Георгија. Епископу су саслуживали свештеници Епархије шумадијске.

На крају празничног бденија Владика Јован се обратио сабрањима, честитавши славу сестринству ове свете обитељи и поучивши верне: „Да није Христос васкрсао, наш живот би био без смисла, без значаја. Јер како каже апостол Павле: 'Ако Христос не уста, узалуд је проповед наша, али узалуд је и вера ваша'. Да Христос није васкрсао тама која је обузела цео свет на Велики Петак, била би и данас и до краја

света. Али Христос је васкрсао и, како је то говорио Свети Владика Николај, 'таму разагнао'. Вечерашњим богослужењем прослављамо сведока Васкрсења Христовог, Светог великомученика Георгија, коме је ова света обитељ посвећена и која је под његовим молитвама и заштитом. Свети Георгије је на себи применио речи Христове: 'Ко призна мене пред људима, признаћу и ја њега пред Оцем мојим небеским'. Свети Георгије је пример да бити хришћанин значи борити се против зла у себи и око себе. Господ хоће да се ми спасемо, да наследимо живот вечни. Он свакоме од нас упућује речи: 'Добри и верни слуго, над маломе си ми био веран, над многима ћу те поставити, ући у радост Господа свога'. Ући у радост значи уселити Христа у себе, ности Христа у себи, живети Христом и молити се Христу. Нека буде срећно навечерје овом манастиру и сестринству. Нека Господ молитвама Светог Георгија штити и чува ове сестре које се моле Богу за све нас. Бог вас благословио“.

После бденија и послужења уследила је празнична трпеза љубави, коју је припремила игуманија Тавита са својим сестринством.

Дејан Марковић, свештеник

ПРОСЛАВЉЕНА ХРАМОВНА СЛАВА НА ОПЛЕНЦУ

У петак, 6. маја, друге недеље после Васкрсења Христовог, када молитвено прослављамо Светог великомученика Георгија, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију на Опленцу поводом храмовне славе. Епископу су саслуживали свештеници Епархије шумадијске.

Након прочитаног јеванђелског зачала Владика је у својој беседи између осталог рекао: „Без Христовог Васкрсења пропада целокупан домострој спасења човека. Јеванђеље Христово без Васкрсења не би било блага вест за човечанство. Сва горчина људског живота остала би неуклоњена, зато што би смрт била апсолутни господар. Али Христос је Васкрсао и показао да то треба да буде и наш пут о свеопштем васкрсењу када Господ дође поново да суди живима и мртвима. Сведоци Христовог Васкрсења на првом месту биле су жене мироносице и оне су прве објавиле Васкрсење Христово и то је била њихова награда што су, поред апостола Јована, једине остале под крстом када је Господ био разапет. Данас прослављамо још једног сведока Христовог Васкрсења. То је Свети великомученик Георгије коме је овај предивни храм посвећен. У чему се састоји сведочење Све-

тог Георгија о Вакрсењу Христовом? Он је веровао у Вакрсење Христово, веровао је и у своје васкрсење, веровао је у оно што је исповедао у своме животу, а то је символ вере који се завршава речима: 'Чекам васкрсење мртвих и живот будућег века'. Бог је човека створио за вечност. Они који умиру са Христом и верују у Христа и у Вакрсење Његово, васкрсавају за живот вечни, за рај, а они који не верују и

који нису веровали васкрсавају, али не за радост у Богу него за муку вечну. Нема правог живота, поготово за хришћане, без жртве. Данас се многи људи плаше жртве и одрицања. Без одрицања нема спасења. Ако се не одричем свега што је лоше у мени шта могу да очекујем? Свети Георгије је могао да бира положај и богаство, али он је изабрао Христа, јер је знао да једино са Христом човек има све. Бог је дао Светом Георгију молитву да буде чудотворна. Он је заштитник свих који имају веру у Бога, који имају љубав према Богу и према другим људима. Нека би нам Господ помогао и молитве Светог Георгија да чувамо веру, а вера се чува животом. Вера се чува смирењем. Бог вас благословио". Велики број верног народа заједно са ученицима из Основне школе „Карађорђе“ и Средње школе „Краљ Петар I“ приступио је Светој Чаши. Након заамвоне молитве, Владика Јован пресекао је славски колач и пожелео свим свечарима срећну крсну славу. Литургијско сабрање настављено је послужењем и славским ручком.

Стеван Илић, ђакон

НЕДЕЉА МИРОНОСИЦА НА ВАРОШКОМ ГРОБЉУ

У навечерје суботе 7. маја, пред недељу Мироносица, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, служио је свечано бденије поводом славе храма на Варошком гробљу, уз саслужење свештеника Шумадијске епархије. По завршеном бденију Епископ Јован се обратио верном народу: „Христос Васкрсе, браћо и сесте. Вечерашњим богослужењем започели смо празник светих жена мироносица, које су волеле Господа свим срцем својим и свом душом својом и које су неустрашиво пратиле Господа кроз цео Његов живот. Од светих мироносица можемо много шта да научимо. Можемо да се научимо вери. Можемо да се научимо храбрости, јер оне су толико биле храбре да прате Господа Христа и онда када су се апостоли разбежали. За ревност, за љубав коју су имале према Христу, Господ их је наградио да оне буду весници Васкрсења Христовог. Анђео се јавља пред њима и каже: 'време плача је престало', сад је наступила радост. Васкрсењем Христовим тама је изгубила своје и настала је светлост. Туга је замењена радошћу. Свети апостол Павле каже: 'Радујте се свагда у Господу и опет велим радујте се'. Ми заиста имамо разлог да се радујемо зато што је Господ Васкрсао и победио смрт. Нека нам Господ помогне да и молитве светих жена буду са нама. Да будемо

стално са Господом, а кад смо са Господом и Он ће бити са нама. Бог вас благословио".

Захваљујући несебичној љубави сатрешине храма, проте Зарије Божовића, после принесених молитви уприличена је трпеза љубави.

Дејан Марковић, свештеник

СВЕТЕ ЖЕНЕ МИРОНОСИЦЕ – ХРАМОВНА СЛАВА У ВИНЧИ

У другу недељу по Вакрсењу Христовом када се молитвено сећамо жена Мироносица и Светог јеванђелисте Марка, 8. маја, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију у храму који је посвећен женама Мироносицама у селу Винчи надомак Тополе. Епископу су саслуживали свештеници Епархије шумадијске.

После прочитаног јеванђелског зачала беседио је Владика Јован рекавши између осталог: „Христово Вакрсење је силом своје неизмерне вредности наметнуло себе за центар хришћанства. Отуда празник Васкрсења Христовог преставаља темељ и суштину хришћанског поимања живота и вечности. Ако верујемо у Вакрсење Христово и исповедамо га онда верујемо да ћемо и ми васкрснути. Свети апостол Павле каже: 'Ако Христос није васкрсао узалуд је и проповед и вера наша'. Кад човек изгуби наду он изгуби све. Таквом човеку се не мили ни да живи, а камоли да ствара велика дела. Заиста, безнадежна је свака вера која не исповеда распетог и васкрслог Христа. Без васкрсења Христовог било би немогуће објаснити неустрашиву и пламену проповед апостола. У оно време исповедати Христа значило је да сте сами себе осудили на смрт, а видимо да су апостоли неустрашиво проповедали Христа и такође ту можемо видети веру Светих жена Мироносица које ми данас славио. Због велике вере њихове Господ се прво њима јавио. Оне су биле веснице најрадосније вести да је Господ васкрсао. Ми смо хришћани послати у овај свет да сведочимо распетог и Васкрслог Христа. Да сведочимо да после овог живота постоји вечни живот. Нека би дао Бог да у васцелом роду људском завлада радост васкрсења. Да завладају мир, слога и љубав. Потрудимо се да се исправљамо и да будемо храбри у исповедању вере. Бог вас благословио".

Сабрани народ овог шумадијског села приступио је Светој Чаши спасења. На самом крају Свете Литургије славски колач пресекао је Владика Јован пожелевши свим парохијанима овога места срећну храмовну славу. Сабрање је настављено свечаним славским ручком који је у оближњем ресторану припремила породица Драгослава и Зорице Ђекић.

Стеван Илић, ђакон

СЛАВА ЦРКВЕ У ВУЧИЋУ

На благој узвишици села Вучића уздиже се црква Светог апостола и јеванђелисте Марка и призива свој верни народ, а људи се одазивају и посећују своју свету цркву. Тај ехаристијски призив на данашњи дан чуло је мноштво верника и испунило је порту и цркву својим присуством и молитвом. Славска свечаност је почела Светом Литургијом коју су служили протонамесник Дејан Шишковић из Лапова, јереј Ивица Камберовић из Сипића и ђакон Марко Арсенић из Лапова.

Старешина цркве протојереј Велибор Јовановић је са великом радошћу и љубављу дочекивао свакога брата свештеника и парохијанина трудећи се да на Светој Литургији ништа не зафали.

Беседу је после прочитаног Јеванђеља произнео отац Ивица Камберовић говорећи о светињи православља чија се истинитост преноси од апостола до данас. Истина која је многим чудима доказана, многим крвљу потврђења. Ту истину проповеда Црква и те истине треба да се држи народ, а не неких испразних веровања и сујеверја. Међутим, како би чули ту истину морају у Цркву долазити, свештеника у свој дом призивати, Свето Писмо читати и онда ће бити прави хришћани умом и срцем, а не само наслеђем предака. Тро-кратним опходом и сечењем славског колача заокружено је ехаристијско славље Свете Тројице, а у славу и част Светог апостола и јеванђелисте Марка.

После Свете Литургије уприличено је славско послужење и укрепљење где се наставило говорити о свему ономе што се беседом у цркви започело.

Марко Арсенић, ђакон

ХРАМОВНА СЛАВА У ВЕЛИКИМ ЦРЉЕНИМА

У недељу 8. маја, на дан храмовне славе у Великим Црљенима, литургијски је прослављен Свети апостол и јеванђелист Марко.

Литургијом је началствовао протојереј ставрофор Томислав Марић, пензионисани парох великоцрљенски, уз саслуживање јереја Александра Глишића, привременог пароха великоцрљенског и ђаконa Николе Урошевића.

Литургијско сабрање је завршено литијом око храма, резањем славског колача и освећењем жита испред записа који се налази у порти храма. Сабрање је настављено трпезом љубави коју су за окупљене припремио домаћин славе, Веселин Врбашки са својом породицом.

СЛАВА ХРАМА СВЕТОГ ЈОАНИКИЈА У НАСЕЉУ БРЕСНИЦА

Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију у храму Светог Јоаникија Девичког у крагујевачком насељу бресница поводом храмовне славе ове светиње. Његовом Преосвештенству саслуживали су свештеници Шумадијске епархије.

У својој беседи Владика Јован је између осталог рекао: „Нека је благословено наше сабрање и замолимо угодника Божијег Светог Јоаникија да се моли за нас, јер су нам потребне молитве светитеља. Светог Јоаникија данас про-

слављамо у светлом периоду Васкрсења Христовог. Васкрсење Христово је залог и нашег васкрсења. Оно је печат и смисао нашег живота и на земљи и у вечности. Бог је постао човек, и љубав је Бога свела на земљу, а човек је узвратио распећем Божијим на крсту. Али Бог није остао на крсту. Нећемо ни ми остати на крсту ако у Бога верујемо и испунимо наш пут страдања, како би смо задобили пут спасења. Господ нам сведочи да ако мајка и заборави свој пород, Он нас неће заборавити. Таквом љубављу Бог воли човека и тражи да му ми узвратимо таквом љубављу. Љубав је давање себе другоме, баш као и вера. У Цркви стално чујемо: „Сами себе и једни друге и сав живот свој Христу Богу предајмо“. Када се дајемо другоме, ми задобијемо светлост Божију. Божанска светлост је обасјала и Светог Јоаникија Девичког Чудотворца кога данас сабрани прослављамо. Свети Јоаникије је живео вером у Христа и Његово Васкрсење и своје спасење. Нама је Бог дао наше светитеље, који нас приводе Христу и који нас храбре да издржимо све муке и невоље и помоћи ће нам ако им се молимо. Светитељи су најсавршенији хришћани јер су себе осветили подвизима вере. Нека нас Господ молитвама Светог Јоаникија Девичког оснажи и уведе у бесмртност“.

На крају Свете Литургије освећена су славска знамења и настављена је прослава уз трпезу љубави коју је припремио овогодишњи колачар Радиша Живић са својом породицом.

Милош Ђурић, јереј

ХРАМОВНА СЛАВА ЦРКВЕ СВЕТИ САВА У КРАГУЈЕВАЧКОМ НАСЕЉУ АЕРОДРОМ

Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је бденије поводом храмовне славе цркве Светога Саве у крагујевачком насељу Аеродром. Преосвећеном су саслуживали свештеници Епархије шумадијске.

На крају бденија Владика Јован се обратио се верном народу пригодном поуком, рекавши између осталог: „Вечерас смо се сабрали да молитвено замолимо Светога Саву да нас он води и руководи Христу као што је то чинио кроз цео свој земаљски живот. Најзначајније дело Светога Саве јесте то што је схватио смисао речи Господа Христа да сви будемо једно. Докле год будемо на путу Светога Саве бићемо

на путу Христовом. Светосавски пут јесте пут који је Свети Сава увео у Христов пут. Ако одвојимо Светога Саву од Христа, он неће бити Свети Сава“.

У наставку је припремљен богат културно уметнички програм у организацији јереја Ивана Антонијевића, који већ дуги низ година води дечији хор „Свети Сава“ при нашем храму. У програму су учествовали: дечији хор и фолклорни ансамбл „Свети Сава“, народни оркестар Предрага Миловановића Пегџа са вокалним солистом Миланом Обреновићем. Бојан Тошовић је рецитовао своје стихове. Драмски студио „Лепеница“ који води Мирко Барјактаревић је певањем старих традиционалних песама украсио наш културно-уметнички програм.

На празник спаљивања моштију Светог Саве, у уторак, 10. маја, свечаном Литургијом началствовао је протојереј ставрофор др Зоран Крстић, уз саслуживање крагујевачких свештеника.

У наставку Свете Литургије, свечана литија је направила опход око цркве, испред које је пререзан колач, спремљен љубављу колачара Јулке Карић, која је уједно припремила и славску трпезу за госте. Наш свети храм је украшен раскошним цвећем и трудом цвећаре „Мамарама“, а у порти храма је организовано и пригодно послужење за верни народ и госте.

Александар Ђорђевић, ђакон

ХРАМОВНА СЛАВА У БАРАЈЕВУ

У уторак 10. маја, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, служио је Свету архијерејску Литургију поводом храмовне славе Спаљивања моштију Светог Саве у Барајеву.

Владика је дочекао мноштво верног народ са децом. Са Епископом Јованом служио је и умировљени Владика канадски Георгије. Епископима су саслуживали свештеници Епархије шумадијске.

Након прочитаног јеванђеља Владика Јован је честитао славу окупљеном народу и обратио се беседом, у којој је између осталог рекао: „Празник Васкрсења Христовог јесте темељ и суштина хришћанског начина постојања. Господ Исус Христос је победио грех, ђавола и смрт. Својим васкрсењем Он је роду људском даровао живот вечни. Али Господ је и нама показао пут. Зато је круна нашег исповедања вере оно што изговарамо стално на богослужењима, где се каже: „чекам Васкрсење мртвих и живот будућег века“. Дакле, наш живот је у будућем веку, али то не значи да проћердамо овај живот на земљи, јер од тога каквим животом живимо овде зависи нам живот вечни. Свети Сава нам је говорио управо о вечном животу. Он је тај јеванђелски квасац, који је науку Христову, ту непрестану наду за живот вечни, усадио у нас Србе, уводећи нас у једну православну породицу. Свети Сава је једном за свагда трасирао пут којим

треба да иде српски народ, а то је Христов пут, који води у живот вечни. Свети Сава нам поручује да нема спасења без јеванђеља Христовог. Свети Сава је успоставио систем вредности којим је наш народ кроз векове градио своје духовно биће и веру у Бога, своју духовност и своју културу. Док идемо путем Светог Саве, идемо путем Христовим. Господ нам је казао да је наш пут крстолик и да идемо путем крста на Голготу, а са Голготе на Васкрсење. Крст није само симбол страдања већ и симбол победе. Свети Сава је наш заштитник и молитвеник пред Богом. Када имате било какву недоумицу помолите се Богу и Светом Сави. Бог Вас благословио, браћо и сестре“.

После причешћа великог броја деце и верног народа, уследила је литија око храма, а затим је Владика Георгије пререзао славски колач. Овогодишњи колачар Милован Јовановић, са својом породицом, припремио је трпезу љубави за све присутне вернике који су у заједници са Епископима прославили храмовну славу Светог Саву.

ХРАМОВНА СЛАВА У ЕРДЕЧУ

У недељу пету по Пасхи, када наша Света Црква слави Пренос моштију Светога Николаја Мирликијског литургијским сабрањем прослављена је храмовна слава у цркви Светог Николаја у Ердечу. Свету литургију служио је протојереј ставрофор Милић Марковић уз саслужење протојереја Слободана Бабића, јереја Стефана Дамјановић, јереја Александра Цветковића и ђакон Немање Стојковића.

Након прочитаног Светог Јеванђеља окупљеним верницима обратио се протојереј ставрофор Милић Марковић рекавши да проповед Господ Исуса Христа јесте једно велико путовање са циљем да проповеда благу вест о доласку Царства Божијег. На том путовању се Господ сусреће и са праведницима и са грешницима и без икакве разлике свима дарује своју љубав и свој богочовечански благослов. У данашњем Јеванђељу видимо да се Он сусреће са женом која је објективно била грешница, али Он у сваком човеку тражи оно што је добро, да га постави на промену и да прихвати Јеванђеље, а оног момента када човек прихвати Јеванђеље он ће постати другачији човек. Данас када прослављамо Светог Николаја, ми прослављамо управо таквог хришћанина који је у сусрету са сваком човеком сведочио истину Јеванђеља Христовог.

Након Свете Литургије и литије око храма благословен је и пререзан славски колач, а потом је уследила трпеза љубави коју је припремио овогодишњи колачар Раде Бишевац са својом породицом.

Немања Стојковић, ђакон

Јулијанија (Соколова)

ИКОНОГРАФИЈА ПРИКАЗИВАЊА СИЛАСКА СВЕТОГ ДУХА НА АПОСТОЛЕ

После приказивања Васкрсења Христовог исти такав сјајан пример „Богословља у слици“ је икона Пресвете Тројице, коју је насликао Преподобни Андреј Рубљов. Празновање у част Пресвете Тројице завршава се на дан Силаска Светог Духа на апостоле, и овај догађај такође има своју икону, коју називамо Педесетница.

У основи овог изображења лежи казивање књиге Дела светих апостола (2, 1-13), из којег нам је познато да су на дан Педесетнице апостоли били окупљени у сионској горници, и у трећи час дана (по нашем времену у девети час ујутро) чуо се шум са неба као од налета силног ветра и испунио је сав дом где су били апостоли. Такође су се појавили огњени језици и починули на сваком од апостола по један. Сви се испунише Духом Светим и почеше говорити на другим језицима. То је привукло пажњу житеља Јерусалима, сакупио се народ и дивео страшној појави.

Овај догађај из дубоке старине обележава се свечаним празновањем као догађај првостепене важности, којим се завршава образовање Цркве и чудесно утврђује тајна свештенства.

Иконографија овог празника почиње да се развија од VI века. Изображења Педесетнице налазимо у илустрованим Јевађељима и Псалтирима, у древним зборницима различитих рукописа, у мозаицима (на пример, Свете Софије у Константинопољу или венецијанској Саборној цркви Светог Марка из IX–XIII века), на фрескама саборних цркава Атона, у древним црквама Кијева, Новгорода и других.

Ова икона приказује триклинiju, апостоле који седе у њој на челу са апостолом Петром и Павлом. У рукама апостола су књиге и свици, или пишу са благосиљајућим десницама. Одозго, са неба, на њих се спуштају зраци светлости са огњеним језицима, а понекад се сликају само пламени језици.

У центру триклинije налази се слика свода или скраћене елипсе, понекад правоугаоника у виду две-ри, унутар којег је простор увек таман (иако постоје ретки случајеви када је овај простор позлаћен). Овде се тиска гомила народа: они исти који су набројани у књизи Дела апостолских. Постоје изображења где мноштво људи замењују две-три фигуре. Већ у IX веку за неке уметнике овај првобитни свод са тамним простором унутар себе постаје несхватљив и тумачи се као улаз у сионску горницу. Овим се објашњава то да су на неким изображењима насликане двери, а на једној минијатури из грузијског рукописа на њих су чак прислоњене две лествице.

У древновизантијским обрасцима мноштво народа слика се на различите начине. Понекад се у тај приказ уводи фигура цара и људи црне коже, у јерменско-грузијским рукописима можемо видети људе са псећим лгавама (Ечмиадзински рукопис из XIII века). Група народа понекад има натпис: „племена, многобошци“.

Касније се уместо народа појавила фигура цара са убрусом (платном) у рукама и дванаест свитака. Ова фигура добила је натпис: „космос – сав свет“. То исто видимо касније у грчким и руским споменицима из XV–XVIII века.

Без обзира на натпис, значење фигуре цара чини се нејасним и изазива различита тумачења. Тако, по једној претпоставци, овде се првобитно изображавао пророк Јоил, чији лик као да је током времена био изобличен од каснијих иконописаца, који су претворили пророка у цара. Као потврда овог мишљења наводи се и само пророштво, смештено у Делима апостолским: „Излићу од Духа Мојега на сваку плот, и пророковаће синови ваши и кћери ваше; старци ваши усниће снове, и младићи ваши имаће виђења, и такође на робове и робиње ваше у оне дане излићу Духа Мојега“ (Јоил 2, 28–29). Овакво објашњење пружали су неки атонски монаси, који нису поверовали у компетенције иконописаца и који су тумачили овај лик према својим расуђивањима, без обзира на натпис „космос“.

На венецијанској гравирани из 1818. године код главе фигуре цара стоји натпис: „Пророк Илија“. Али овај споменик се односи на новију иконографију, када је ојачао слободан однос према древним иконописачким

формама и у њихова тумачења ушла субјективна схватања. Осим тога, ова западна гравира била је издата на турском језику, чување старине у таквом издању није била важна ствар, зато гравира и не може заслужити поверење. Ако је гравер из XIX века поставио изнад главе цара на круни натпис „Пророк Илија“, онда већ само то руши поверење у тачност његових иконографских знања. Очигледно да није био сасвим упознат у каквим одежама православни сликају пророке. Позивање на незнање иконописца, који су претворили древну фигуру пророка у цара, такође није основано.

Професор Усов икони Педесетнице даје другачије тумачење. У њој види заседање апостола приликом избора апостола Матеја на место отпалог Јуде, што се догодило пре Педесетнице. На овом сабрању апостол Петар у свом говору наводи пророштво цара Давида. „Требало је“, говорио је он, „да се изврши оно Писмо што прорече Дух Свети устима Давидовим за Јуду... Јер је написано у књизи Псалама: Да буде двор његов пуст... епископство његово да прими други“ (Дап 1, 16, 20). Позивајући се на ове речи, професор Усов сматра да је уметник, изобразивши цара Давида с убрусом у рукама и дванаест жребова, самим тим подсетио како на садржај говора апостола Петра, тако и на избор апостола Матеја. А то што је Давид одвојен сводом од апостола показује, каже он, да Давид није учесник сабора апостола. То што је изображен у тамном месту означава његову припадност Старом, а не Новом Завету. Али настаје питање: каква је веза између сабора апостола приликом избора апосто-

ла Матеја и Педесетнице? Професор сматра да је, прво, на претходном сабору апостола била установљена тајна свештенства, а силазак Светог Духа јесте потврђивање овог права, то јест ова икона је лични израз тајне свештенства. Друго, Давид је овде насликан зато што су и он и пророк Исаија предсказали Вазнесење Господа Исуса Христа и, понављајући ова пророштва, Црква пева на празник Вазнесења: „Ко је Он? Он је властан и Силан, Он је Силан у борби... И зашто су му гримизне ризе? Од Восора који јесте (то јест од) плоти... и послао си нам Духа Светог“ (друга стихира на стиховње). И још: „Изиђе Бог у клицању. Господ у гласу трубе... (Пс 46, 6), да узнесе пали лик Адамов, и пошаље Духа Утешитеља“ (стихира на стиховње). Тешко је сложити се с овим закључцима професора Усова. Веза између избора апостола Матеја и силазка Светог Духа на апостоле произвољно је установљена од стране аутора. Ови догађаји у Делима апостолским стоје одвојено.

Притом Давидово пророштво, којем аутор додељује тако истакнуто место у карактеристици сабора, било је само повод за њега, али не његова суштина, и оно говори о судбини Јуде, а не о свештенству. Из споменика старине познато је да се пророчки елемент уводи у иконографију само у оним случајевима када између њега и његовог извршавања постоји непосредна веза, па и у овим случајевима изостава се већи део пророштва. Осим тога, у Јеванђељу Равуле постоји минијатура избора апостола Матеја, и у њу уметник није увео пророка Давида, иако је за то повод био непосредан.

Друга слика која повезује личност цара Давида са силаском Светог Духа, по мишљењу професора Усова, јесте Вазнесење. Али, премда у химографији на Вазнесење Господње Црква спомиње обећање вазнетог Христа да ће послати Духа Утешитеља, ипак је сасвим јасно да се Давидово пророштво односи само на Вазнесење, а не на силазак Светог Духа.

Постоји још субјективније објашњење фугуре цара на икони „Педесетнице“. Неко говори: „Цар је Христос Који је обећао апостолима да ће бити с њима до окончања века старачки узраст цара јесте једнакост Сина Оцу; тамно место – незнање о Његовом месту пребивања; тамноцрвена риза – искупљење људи Пречистом Крвљу; круна – сацаревање Сина и Оца и Светог Духа; убрус – чистота; свици – апостоли“.

Али и ово замишљено тумачење – исто као и горе наведено – има вештачки карактер.

Истинито објашњење треба да се заснива на сведочанству древних споменика. Несумњиво да је фигура цара каснијег порекла и да се појавила на месту множине народа, тако што је замењује. С њом има најтешњу везу, отуда и треба да долази објашњење. Књига Дела апостолских оцртава нам грандиозну слику сабрања народа на Дан Педесетнице. Овде би требало да се налазе људи различитог звања и сталежа. Преводећи на иконички језик уметности ову околност, византијски уметници су уносили у множину народа и фигуру цара, иако је њихово стварно присуство овом чудесном догађају било само досетка. Значење ових група делимично су одредили натписи, делимично типови, делимично костими. Али такви детаљи уношени су у изузетним случајевима, када је дозвољавало место. У већини случајева за то није било довољно простора. Архитектурне форме триклинума, где се дешавао силазак Светог Духа, нису имале особит значај за уметника, чију је пажњу прогу-

тао горњи део композиције, чији је низ био стилизован у форми полуелипсе. Овај уски простор није дозвољавао да се улази у детаље, и множина народа такође је подвргнута стилизацији: најпре су њено место заузимала два-три лица, на крају једно – цар као представник народа, који је собом замењивао цело царство и сав народ.

На једном од таквих молитвених сабрања догодио се и силазак Светог Духа. Зато је сасвим могуће да је Мајка Божија присуствовала овом догађају, о чему говори и једно од древних предања. Преиспуњена благодаћу, она се уздигла изнад Херувима и Серафима, и дарови Светог Духа, изливени на апостоле, били су даровани и њој,

тим пре што је и она прихватила на себе жреб апостолског служења и била прибројана градитељима Цркве Христове.

Може се поставити још једно питање поводом иконе Силаска Светог Духа. Зашто је на њој приказан апостол Павле, који није био међу апостолима на дан Педесетнице. Можемо рећи да се у овом случају духовна озареност пренела од реалне историјске чињенице на виђење у овом догађају заснивања и уврђивања Цркве Божије на земљи, зато је иконописац и одредио једно од првих места међу апостолима учитељу многобожаца – апостолу Павлу. Књиге и свици у рукама јесу симболи њиховог црквеног учитељевања; понекад се чак приказују са пастирским жезлима. Сви су са нимбовима око глава – као удостојени узвишене озарености Светог Духа.

Овај метод је уобичајен за византијску иконографију. У њој често уски део круга горе указује на цело небо; једно-два дрвета означава врт, фронтон – палате, два-три анђела – сву небеску војску анђела. Уметник је давао овој усамљеној фигури цара спокојну, монументалну позу, а пошто је она замењивала цео свет, он је ради јасноће чинио изнад ње натпис „Космос” (или „Цео свет”).

Дакле, цар је постао обличе целог света, погруженог у таму назнања Бога. Дванаест свитака служе као симболи апостолске проповеди, која је на дан Педесетнице примила одозго помазање и која је предодређена за целу васељену. Свици су смештени у убрус као свештени предмети које не треба дотицати обнаженим рукама.

На једној гравири, блиској западном изворнику (VII век), у тамној пећини, као на древним споменицима, насликани су свргнути престо и гомила Јевреја са повезима на главама. То јасно говори да је окончана владавина Старог Завета, пала је Црква потчињена закону; настала је нова епоха – владавина Цркве Христове, обучене у силу одозго.

На древним византијским изображењима Педесетнице Мајка Божија није приказивана међу апостолима; само је на једном од споменика била уведена у круг апостола. На западним изображењима од X века она је увек учесница овог догађаја. Од XVII века ова је пракса прешла у грчку и у руску иконографију.

Свети јеванђелиста Лука, не спомињући име Мајке Божије приликом описивања силаска Светог Духа, ипак пише да су после Вазнесења Господа Исуса Христа сви апостоли једнодушно пребивали у молитви и мољењу са неким женама и Маријом, Мајком Исусовом (Дап 1, 14).

Изражавање Светог Духа у виду голуба није се уводило у ову композицију, пошто непосредних указивања за то нема у књизи Дела апостолских. Јављање Духа Светог на дан Педесетнице било је у виду пламених језика. Међутим, у западном средњовековном живопису био је положен почетак изображавања на овој икони Светог Духа у виду голуба, што је по себи представљало јасно скретање од византијског иконописног изворника.

У свом даљем развоју јако се изменила иконографија овог празника. Уместо древног триклинија почели су да сликају палате. Централно место на трону дато је Богомајци, са стране од ње, у групама или у полукругу размештају се апостоли. Свод са „космосом” сасвим је ишчезао. Стремљење ка историјској тачности натерало је иконописце да искључе и апостола Павла. Уместо стилизованог неба појављује се облак и зраци са пламеном. Понекад, уместо тамног свода, у центру се испу-сује тропар празника.

Са руског превео Горан Дабетић

УЗ КЊИГУ КУЋА У ПАРКУ ЗОРАНА КРСТИЋА

(КРАГУЈЕВАЦ 2022)

Након неколико појединачних објава у часопису Каленићу, Издавачка установа Епархије шумадијске понудила нам је почетком године на читање низ од седамнаест прича обједињених насловом прве међу њима. Првим читањем књиге, током све уверљивијег саобраћавања језичког темперамента и осећајног идентитета, стиче се утисак да је поредак прича истекао из хронологије њиховог настајања. Отуда се, у прилог напомени о обједињујућој идеји збирке, вреди изнова наћи пред трима почетним приповестима, и најпре: „Нисам заборавила његове речи. Заправо, више дубину његових осећања“, изговара удовица, закључујући необично одабрану епонимну минијатуру. А недалеко испред, двоструким цитатом: „многи су станови у дому Оца мојега“. Усудио бих се рећи да разумем невољну метафору: траг који ће се на овом читалачком путу пратити заправо је отисак вере у могућност утехе.

Следећа прича у низу средишњи је део јединственог пролога, те прилаже и оставинску мудрост за путовање, овога пута оно дуже, животно. У мислима баке Софије: „са својом мишљу... да буде једно... да пати због ње... и одбаци због неке друге – то је оно што му она жели“. Утеха, како то говори почетна прича, може бити светло на крају ходника нетакнуте људске илузије. Овде, мудрост која илузију не распознаје подсећа да се ка утешењу путује и вољом за другога, молитвом. А да су човечије моћи у поимању „животних путева“ недовољне, тврди нам аутор испод наредног наслова, у суровој епизоди о паду, о једноме од *Браће*: „У једном тренутку сам мислио да ће Бог... видети наш труд и нашу љубав.“ И прилаже опомену да „Ми људи шта год чинили, не можемо (путеве) затворити.“ Више но што ће сама прича, не мора се на овом месту рећи.

Могуће је да ће читалац тек крајем овог, како бих га вероватно мимо ауторске воље назвао, прошлог триптиха, бити довољно изазван на потоње читање. Горе споменуто саобраћавање на том месту почиње. Трећа прича из овог „доњег слоја приповедачке ниске“ отвара други, именујем га исповедним триптихом, чије су стране дискретно расуте до пред сам крај збирке.

Браћа су, дакле, на левој страни, здесна долази *Сећање*, претпоследње приповедање у књизи, једноставни губитнички меморандум: „Питање се скаменило у мом грлу и до дана данашњег“, речи су не лика, већ приповедача пред судбином његовом. Ауторски инстинкт којим је трима исповестима у књизи одређено да буду исписане из првог, из „свог“ лица, колико год био изазов, не мислим да је пристојно истраживати. Чини се да је то, мимо власти разума, аутономни израз поштења у послу писања. Као што је аутор непопустљив пред позивима упитности и упитаности, а већи део приповести „горњег слоја“ ће се неформалним питањима и завршавати, тако је читаоцу остављено да от-

вореним питањем заврши примедбу неочекиваних посета приповедача свом лицу. А међу параклисима две речене епизоде „горњег“ триптиха седи, у средишту збирке, храм овдашњег приповедања, прича, рекао бих, без имена, а заиста без имена, у „свом лицу“ које ће, „заправо, причати о себи“, која (заправо, њен наслов) када устане и „сасвим тихо изађе из собе... на столици празнина настави да седи“. Читалац ће је лако препознати.

Враћам се још једном на *Сећање* и узимам њене последње уместо речи којима се завршава претходница. Оне су, уосталом, стварни епилог целог приповедачког низа. Усамљеници, остављени, „из дома Оца својега“ отишавши. „Мислима обузети“, уплашени, „досади“ који се „разилазе“. Пијанци и просјаци, *црквењаци* и саморашчињени. Људи животе своје живе. Уверен сам да међу овдашњим ликовима нема оних који „блажени“ нису... „јер ће се утешити“. Рачун етичког изазова овде се неће проналасити. Цену нема милосрђе над слабостима човека, сагрешењу, паду, несрећи. Притајено се трага за неуобичајеним осећањима или тренуцима у земаљским животима. Који богослуже, понекад ће приметити „само обресе нечега што би требало да буду људи“, понекад помислити „како сви у срцу имају улеза“.

Завршавајући, замолио бих на овом месту читаоца да се, када им приступи, на тренутак и заустави пред „делима“ два необична живописца, јунака усамљеника двеју прича: једнога, чија су платна осветљени прозори кућа, иза којих су Крсна славља: „пожелео је да се пружи преко ограде и целива прозорско стакло као икону“, и другога, од „посебног соја људи“, чији је свет оно што се види „кроз отшкринута врата црквеног звоника“, а уз којег, „на истој таквој хоклици... седи и Христос“.

О локалном анегдотском пореклу тема у причама, чије је присуство несумњиво, вероватно и често, не бих умео превише рећи. Тај мозаик ће се склапати од читаоца до читаоца. Међутим, сигуран сам да се збирка *Кућа у парку* може придружити сведочењима о карактеру и судбини човека крагујевачког и шумадијског, која су последњих деценија веома ретка. Не тако давна биоскопска сензација под називом *Мој јутарњи смех*, чудесно истинољубива студија камером и глумом градских дечака и девојака, већ је стекла тај статус, и уз неочекивано кратко очекивање, примила уз себе саучесника.

И на крају, помишљам, можда је доста од горе исписаног тек једна читалачка илузија, а стварна тајна поетике изјављена на самом крају овог приповедања: „Причам ти причу“. Но и да је све измишљено, епилог је, ипак, већ био записан. Пре него што изађосмо у свет, блажени смо, јер смо заварани. Остаје нам да се, очекујући следећу ниску, запиткујемо о томе.

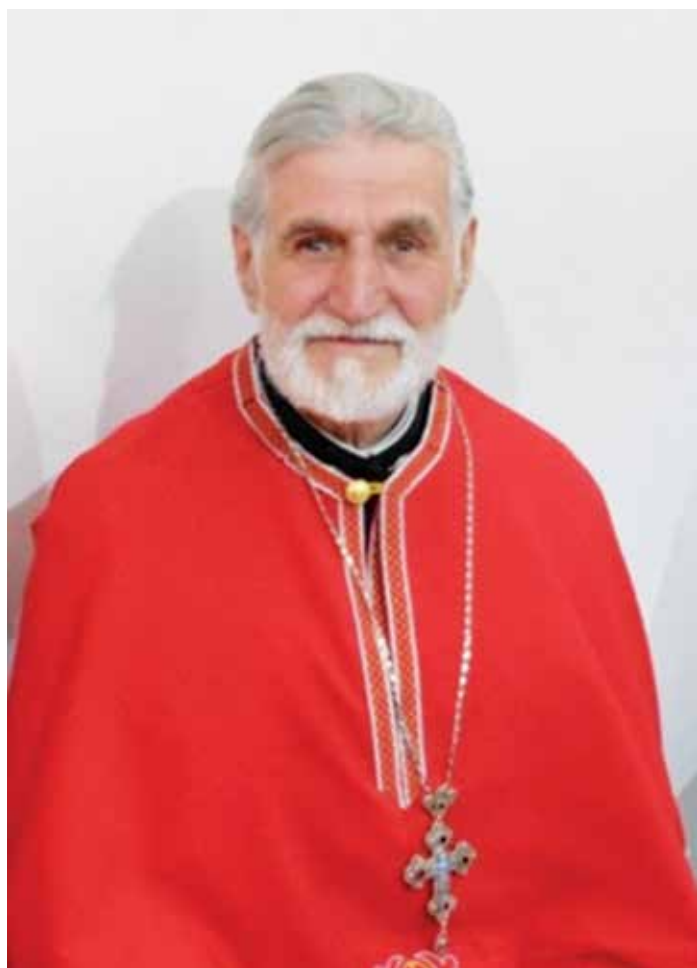
Саша Трифуновић, око Младог Светог Николе

УСНУО У ГОСПОДУ ПРОТОЈЕРЕЈ СТАВРОФОР РАДОМИР РАКИЋ

Свештеник Радомир Ракић је рођен давне 1942. године, 2. марта, у селу Јасеница у Топличком крају, од родитеља српског рода Живадина и Љубице Ђорђевић.

Рођен је, како је то тада волело да се каже, у богомољачкој породици, а у ствари је то означавало породице које су и у то смутно време остале привржене својој православној вери и својој крстоваскрсној Цркви.

Надахнут Духом Јеванђеља и упечатљивом Истином вере, којом је подучаван од рођења, уписује после основне школе богословију Светог Кирила и Методија у Призрену коју са успехом завршава 1964. године. Током његовог школовања, надахнуте истим Духом вере, његове рођене сестре Радунка и Верица одлазе у манастир Каленић, где примају монашки постриг и постају монахиње Агатија и Тајса. Од четворо деце, само најстарији Душан остаје на имању у селу са родитељима.

Убрзо по завршеном школовању 22. јануара 1965. године склапа брак са Персом Јевтић из Каленића, својом животном сапутницом са којом је провео наредних педесет седам година живота у хармоничном и складном браку. Радомир и Перса добијају троје деце: Весну (умрла је са шест месеци), Горицу и Небојшу.

Исте године 1965. бива рукоположен и постављен за пароха гргурске парохије у Барбатовцу (општина Блаце) и ту остаје наредне три године. То су биле го-

дине служења пуне ентузијазма, у незавидним околностима, под великим притиском нове комунистичке власти и свега онога што је то време подразумевало када је у питању служба свештеника.

Године 1968. прелази у Опарић (општина Рековац), призван љубављу својих сестара које су тада биле у манастиру Каленић у истој парохији, организујући црквени живот и трудећи се на обнови како живе Цркве тако исто и на обнови предивне цркве Светог цара Константина и Јелене у Опарићу.

Потом отац Радомир прелази у Багрдан, једно бајковито село, како би се рекло, господско село – варош, са дивном традицијом и прелепом црквом Светог архангела Гаврила на обали реке Осаонице. У Багрдану остаје десетак година, до 1983. године, радећи и служећи Господу у миру и спокојству, јер су то биле године када је тортуре државе мало попустила. Отац Радомир се и ту подухвата посла обнове цркве која за време његовог службовања бива и коначно потпуно обновљена.

После Багрдана прелази са службом у оближњи град Јагодину, у Стару јагодинску цркву Светог архангела Гаврила, и ту остаје до 2005. године, односно до одласка у пензију, у потпуности посвећен служби Богу, Цркви, парохији и верном народу.

Скромно, смирено, истрајно, са непатвореном добротој и љубављу, искрено и посвећено, отац Радомир је педесет седам година служио Богу у Тројици и Цркви. Током свих тих година је поучавао верни народ надахнутим проповедима народским језиком, али и неком посебном дубином и аутентичношћу, коју је тешко описати, а које би у једном тренутку постајале духовне песме, које је научио још као дете, и тако испреплетане као неки народни вез дариване народу. Исто тако, поучавао је благо у личним разговорима, у контактима са парохијанима и исповестима, налазећи увек времена за људе којима је била потребна духовна помоћ или утеха. Блага реч, то је била његова мисија, као и Евхаристија као место и дело служења Богу, која је за њега била уистину Живот. Погружен у Тајну над тајнама, иако свештеник старога кова, ни за тренутак се није двоумио пред таласом евхаријстичке теологије и духовном потребом верних за редовним причешћивањем и неким вишњим духовним чулом разумео је ову промену и прихватио је и са њом се духовно саживео.

Упокојио се у Господу 23. априла 2022. године на Велику суботу. На мукама на Велики петак заједно са Христом, у смрти на Велику суботу заједно са Христом и у Васкрсењу са Христом Господом у живот вечни.

Христос Васкрсе!

Алексије Веретељников

ТВРЂАВА ВЕРЕ: ВЕЛИКОМУЧЕНИК ТЕОДОР СТРАТИЛАТ ГАВРАС

Крим је јединствен. Није реч само о природи овог задивљујућег полуострва. Јединствена је историја Крима – Таврике, или Тауриде, како су древни називали ову земљу. Ова историја познавала је мноштво народа, ратова, цивилизација, епоха, али, по свој прилици, од свега је у историји Крима јединственија историја Православне Цркве. Ова историја почиње крајем првог века после Рођења Христовог – од свештеномученика Климента Римског – и наставља се до савременог живота Цркве, која током 20 векова сведочи о Истини Христа и Његовом стварању Цркве коју ни врата ада неће савладати. Много је империја, епоха и народа познавала кримска земља, али је непромењиво сачувала Свето Православље. Није ли то чудо?

Теодоро

Једна од најсветлијих страница Крима јесте историја кнежевине Теодоро, са престоницом на платоу Мангуп Кале (Мангупска кнежевина), чији су кнезови доживљавали себе као чуваре Православља на древној земљи Тавриди. Мангупском кнежевству је припало да постане последњи бедем Византије и њен последњи остатак. Константинопољ је пао под налетима Турака након четири и по месеца опсаде. Престоница кнежевине Теодоро, истоимени град Теодоро или Мангуп, издржаће пола године. Приликом опсаде града погинуло је седам хиљада јаничара, професионалних турских војника. Чак ако сматрамо овај број преувеличаним, свеједно нам даје представу о томе какве су велике губитке поднели Турци и како им је тешко падала ова опсада. У редовима опсаднутих рачунало се на једва нешто више од хиљаду војника.

Теодор Гаврас

Свој назив кнежевина Теодоро не без основа дугује светом великомученику Теодору Гаврасу. Како сматра византолог А. А. Васиљев, од момента оснивања кнежевине Теодорити су преосмислили један од древних на-

зива Крима – Дорос (Дори): уз додатак „Тео” он је почео да гласи Теодоро и разумеван је као Дар Божији, а истовремено подсећа на Светог великомученика Теодора Гавраса – претка оснивача кнежевине Константина Гавраса. Теодор је био војсковођа и добио надимак Стратилат. Због тога га често мешају са Светим Теодором Стратилатом, великомучеником из града Евкант у Малој Азији, погубљеном 319. године.

Истраживачи набрајају не мање од двадесет кулtnих комплекса посвећених спомену на Светог Теодора. Треба мислити да су сви они или да је претежни део њих био посвећен управо оснивачу династије Теодорита – великомученику Теодору Гаврасу. Најпознатији је гроб Ај Тодор – „Свети Теодор”, на једном од три планинска огранка, где је у садашње време смештен чувени дворца „Ластино гнездо”. А такође стеновити гроб Ај Тодор у околини Мангупа, где је до турског освајања Крима постојао древни манастир у част великомученика Теодора Гавраса, у којем се, вероватно, чувао знатан део мошти светог. У садашњем моменту код подножја гробена на месту древног манастира подигнут је манастир у част великомученика из четвртог века Теодора Стратилата.

Теодор Гаврас родио се око 1050. године у теми Колонија, у границама савремене Јерменије, у аристократској породици, која је била у сродству са династијом Комнина, која је у то време царевала над Источним римским царством, такозваном Византијом. Родитељи су Теодора, будући дубоко верујући хришћани, васпитавали у богобојажљивости и побожности.

Након што је 1071. године византијска армија у бици код Манцикерте била потучена до ногу од стране Турака Селџука, византијска војска је отишла из источних региона и локалним феудима је преостало да се сопственим снагама бране од Турака. Млади генерал Теодор Гаврас је у својим наследним поседима сакупио одред војника и без помоћи Константинопоља ослободио град Трапезунт, а касније је од муслимана потпуно ослободио теме Халдија и Колонија. У многобројним ратовима

Теодор се показао као храбар, благочестив и способан генерал, штитећи источне границе империје од налета Турака Селџука. Међу становништвом Халдије имао је толико велики ауторитет и подршку да је чак почео, као независан владар, да кује монету са својим ликом.

Византијска принцеза и писац Ана Комнина сведочи о Теодору Гаврасу у *Алексијади*: „У царском граду [Константинопољу] налазио се Теодор Гаврас. Знајући смелост и енергију овог човека, [император] Алексије је одлучио да га удаљи из престонице и одреди га за владара Трапезунта, града који је овај раније ослободио од Турака. Гаврас је био из планинских области Халдије и стекао је славу одважног ратника, јер је превазилазио све људе својим умом и храброшћу. Ни у једном, чак и најмањем делу није трпео неуспех и не престано је надвлађивао своје противнике, а освојивши Трапезунт и располагајући њиме као својим поседом, сасвим је постао непобедив“.

Императору Алексију I Комнину ништа друго није преостало до да га призна за владара ових области, али, како би избегао опасност отвореног отпадања Трапезунта, император је, под уверљивим изговором, задржао у Константинопољу његовог сина Григорија, обећавајући да ће га оженити својом кћерком Маријом. Касније је император раскинуо њихову веридбу.

Сам Теодор је био двапут ожењен. Први пут некон Ирином, можда из јерменског рода Таронита. Обудовивши, оженио се други пут сродником аланског цара Дургулеја. На тај начин је закључио родбинске савезе са два најугађнија дома Велике Јерменије и Северног Кавказа. Није згорег приметити да је Никифор Алан, који је приближно исте године био византијски губернатор Таврике, могао бити сродник друге жене Теодора Гавраса.

Након неког времена, оклеветан од завидљиваца, Теодор је отишао из службе. Чинио је богате прилоге познатим понтским манастирима Панагија Сумела и Вазелонас, а такође је приложио средства за изградњу женског манастира Пресвете Тројице. Касније је овај манастир био преименован у част великомученика Теодора Стратилата. Сам Теодор је отишао у планину, где је почео да води отшелнички живот.

Године 1098, за време наредног налета Турака Селџука, удовољавајући молбама становништва, Теодор је оставио аскетски живот и вратио се ради ратовања, извојевавши низ победа над освајачима.

Међутим, убрзо, за време идућег боја код града Бајбурга (у Јерменији), Теодор Стратилат је пао у руке Турцима емира Ахмет Мелика Амуралија.

Емир Амурали је принуђавао Светог Теодора да се одрекне Христа Спаситеља и прими ислам. Најпре је емир обећао светоме богатство и славу. У случају одбијања Теодор је морао бити подвргнут различитим мучењима и предат смрти. Свети Теодор није губио храброст. Он је, као истински хришћанин, био спреман да пострада за Христа. У његовом животопису се говори да је, надахнут благодаћу, Свети Теодор одговорио емиру:

„Не саблажњава ме твоје земаљско богатство. Не можеш да ме спречиш да пострадам за Христа. Зашто ми обећаваш славу коју ми не можеш дати? Покушаваш да ме уплашиш смрћу, које се не бојим. Боље ми је да живот дам за Христа, него да се одвојим од Њега. Ако бисте признавали оваплоћење Христа и Његову жртву, никада не бисте непријатељевали са хришћанима. Уместо тога бисте могли стећи благочешће и не бисте били бачени у геену огњену. Верујте у оно што вам говорим, верујте у Сина Божијег, који је пролио своју Крв на Крсту. Устаните из таме незнања да бисте се могли обновити кроз крштење Светим Духом, који ће вам опростити незнање и учињене грехе“.

Амурали је наредио да подвргну Светог Теодора најжешћим мукама. Ево шта нам о томе приповеда житије Светог Теодора:

„На почетку су светог положили лицем на снег и почели да га шибају прућем, захтевајући да се одрекне од наше свете и истините вере. Међутим све је било узалуд. Свети Теодор остаје исто тако чврст као Гора Сион (Пс. 124, 1). Наставио је да се моли, обраћајући се Небесима: „Благодарим Ти, Царе над царевима, Сине

Божији, благодарим Ти зато што си обратио пажњу на мене, недостојног. Дај ми снаге, Госпode, да постанем достојна жртва пред Лицем Твојим, исто као што си се Ти, ради спасења људи, распео на Крсту. Удостој ме да уђем у Царство Твоје”.

Када је ове речи чуо тиранин, наредио је да одсеку језик светом, затим да му изваде очи и да му здеру кожу са руку, ногу, главе и, на крају, одсеку све удове и баце га у ватру. Чак и кад су целати ишчупали његов језик, Свети благословени Теодор је на чудесан начин наставио да се моли”.

На крају крајева, Светог Теодора су бацили у ватру. Изненада су сви угледали да Свети Теодор седи у колесници, позивајући све да славе Господа. Затим је у руке Господа предао душу своју, завршивши своју велику битку. То се догодило 2. октобра 1098. године.

Емир је лобању светог претворио у чашу, покривши је златом, у знак дивљења пред натприродном храброшћу и одважношћу мученика. Касније је ова света реликвија dospела у руке хришћана, и Господ је преко ње извршио много чуда и исцељења у граду Теодосиполу, близу којег је Свети великомученик Теодор и примио мученичку смрт.

У XII веку великомученик Теодор је прибројан лику светих. Стадоше да га поштују као Светог великомученика Теодра Гавраса Трапезунтског (или Стратилата). Касније су његове свете мошти биле пренесене у Трапезунт и свечано погребене. Над гробом светог били су подигнути црква и манастир. Његов спомен врши се 2/15. октобра. У Русији се великомученик поштовао као Свети Теодор Атрански и Халдејски.

На минијатури Синајског рукописа из XI века постоји изображење Исуса Христа који је положио руку на главу ратника. Натпис гласи: „Теодор Гаврас, патрикије, слуга Христов”. Симетрично овом изображењу на суседном листу истог рукописа смештено је изображење супруге Светог Теодора Гавраса – Ирине Таронит, коју благосиља Богородица.

Синовац великомученика Теодора, Константин Гаврас, био је владар Халдије од 1119. до 1140. Године. Допао је у немилост и од императора био прогнан из Трапезунта у Тавриду. Управо је Константин основао кнежевину Теодоро. Кнежевина је запрепашћивала савременике својом моћи и величином. Представници кримске гране рода Гавраса успоставили су родбинске везе са византијским императорским династијама великих Комнина и Палеолога, аристократским родовима бугарских царева, са господарима Молдавије, черкеским кнежевским домовима. Велики кнез Московски Јован III оженио је свог старијег сина Ивана за Јелену, кћер владара Теодоро – Исака. Сестра последњег владара Теодоро Александра – Марија, „деспина Молдовлашке”, била је жена господара Молдавије, Светог Стефана Великог, касније прослављеног од Цркве и прибројаног међу свете.

Године 1426. Марија Гаврас, кћер теодоритског кнеза Алексеја, била је удата за наследника престола Трапезунтске империје, који је постао њен последњи император, Давид Велики Комнин (1458–1461).

Кнежевину Теодоро, која је још двадесет две године постојала после пада Византије, освојили су Турци 1475. године. Она је била последњи преостали суверени посед једног од византијских родова. А представни-

ци породице Гаврас, који су емигрирали у Московију крајем XIV века, постали су оснивачи аристократског рода Ховриних, наследних кнезова Московске кнежевине. Од XVI века стадоше да их називају Головинима. У „Руској генеалошкој књизи“, коју је штампао кнез П. Долгоруки, спомиње се „кнез Готије“ Степан (Стефан)

Васиљевич Ховра, који је са сином Григоријем прешао из својих поседа у Москву крајем XIV века. У Москви је био примљен с почастима од кнеза Димитрија Донског или његовог сина, кнеза Василија, и примио је подворје у Кремљу, обележено на старим картама града. Касније је унука Дмитрија Ховрина, Дарија Владимировна Головина, жена бојарина Захарија (Романова), постала бака Михаила Фјодоровича, првог цара из династије Романових. Али то је сасвим друга историја.

Сада су од кнежевине Теодоро остале рушевине некадашње велелепности и Мангупски плато, који до овог часа плени својом величином сваког ко је макар једном боравио на његовој висини. А Ај-Тодорска долина код подножја Мангупа невидљиво, али непромењено чува спомен о Светом великомученику Теодору Стратилату Гаврасу, који је дао почетак историји која наставља да траје и данас.

Превео са руског Горан Дабетић

МУШКИ МАНАСТИР СВЕТОГ КРСТА У ЈЕРУСАЛИМУ

Сагласно древном предању, на месту манастира израсло је Дрво Крста Господњег

Манастир Светог Крста (јевр. מְנַסְתֵּר חַדְשֵׁי הַצֵּלָה, груз. ჯვრის მონასტერი, грч. Ιερά Μονή του Τιμίου Σταυρού) – мушки манастир Јерусалимске Православне Цркве, смештен је у Јерусалиму, Израел. Један је од најчувенијих у Светој Земљи. Називају га обитељ грузијске славе или обитељ у име Светог Крста. Унутар његових зидова некада је живео знаменити грузијски песник Шота Руставели. Није познато тачно време оснивања овог манастира.

Велико је мноштво легенди о оснивању манастира Светог Крста. Најпопуларније је предање о томе да се оснивање манастира односи на време владавине римског императора Константина Великог (око 285–337) и везано је са делатношћу императорке Јелене Равноапостолне (око 250–330), његове мајке. Упоредјујући сведочанства предања са познатим чињеницама из живота императора Константина и његове мајке Јелене, настанак манастира може да се датира у период од 320. до 330. године после Христовог рођења. Међутим, рани историјски извори ништа не саопштавају о улози равноапостолних царице Јелене и цара Константина у делу изградње манастира.

Постоји друга легенда која тврди да се оснивање обитељи догодило у V веку и да је било везано за грузијског владара Миријана III, који је дошао на ходочашће у Свету Земљу. Тобоже му је равноапостолни император Константин Велики приложио земљу западно од Јерусалима. Тамо је Миријан III и одлучио да подигне манастир.

Још једно предање гласи да је манастир био изграђен у време владавине византијског императора Ираклија (610–641). Враћајући се из похода на Персију, он се зауставио и поставио је логор недалеко од Јерусалима. Ираклије је возио са собом Часни и Животвони Крст Господњи, кога су раније узели Персијанци и који је сада од њих одузет. Празнујући повратак велике светиње и победоносни завршетак похода, цар је наредио да на том месту изграде манастир.

Захваљујући научним истраживањима, чињеница је да манастир није постојао пре VII века, првобитно су га градили Грци и основан је свакако пре арапског ос-

вајања Палестине 638. године. Добијени резултати дозвољавају да се претпостави да је манастир био основан у годинама владавине императора Јустинијана Великог (527–565).

Некон тога историја манастира губи се у непрозирности времена све до средине XI столећа. Тада је манастир био потпуно разрушен или силно опустошен. Грузијски цар Баграт IV Куропалат, од својих средстава, по благослову Преподобног Јевтимија Светогорца и старањем грузијског монаха Георгија-Прохора обнавља манастир Светог Крста.

Период процвата манастира траје од почетка XIV до почетка XVI века. Но, 1517. године Палестина је потпала под власт Турака. За разлику од Мамелука, нови освајачи нису били сувише расположени према Грузијцима. У то време манастир показује прве знаке опадања. Не само неповољне политичке околности, него и унутрашње несугласице и спорови слабе јединство братије. Издашна финансијска помоћ, прилагана током минулих столећа од владара Иверије, била је готово у потпуности прекинута или није долазила до манастира. Растао је број кредитора, док су у исто време трошена средства манастира, који је био принуђен да прода велики део својих непрегледних поседа.

Почетком XVII века били су предузети покушаји да се обнови иверијска заједница и поврати имовина манастира. Али до тог времена дуг општине достигао је огромне размере. Од манастира иверијских остаће само манастир Светог Крста, али и он се налазио у веома јадном стању.

Настојатељ Никифор, веома енергичан и предузимљив, године 1643. покушава обнову манастирске цркве са постављањем куполе, олтар и иконостаса. Зидно сликарство цркве, тамо где су била јака оштећења, било је обновљено, насликан је такође низ нових икона.

Међутим, након неколико година од последње обнове само мали број иверијских монаха остаће у манастиру. Чак је и сам настојатељ велики део времена живео у Иверији. Новац, послат из Иверије за исплату дугова,

био је успут изгубљен и манастиром су завладали кредитори. У овим тешким околностима манастиру је помогла Јерусалимска Православна Патријаршија на челу са патријархом Доситејем II (1669–1707). Кредиторима су били исплаћени дугови манастира. На иницијативу Патријаршије у свим православним земљама, укључујући Иверију, почело је прикупљање средстава за манастир.

Ослобођен од свих хипотека, манастир је прешао под јурисдикцију Јерусалимске Патријаршије. Неколико

иверијских монаха, који су још увек живели у Јерусалиму, прешло је у братство Гроба Господњег.

Током целог XVIII и прве половине XIX века манастир остаје активан. У манастиру се подвизавао релативно велики број монаха, без обзира на то што су њиховим животима, а такође и манастирској имовини непрестано претили муслимани.

Патријарх Кирил II је први Јерусалимски патријарх који дуго живи у Палестини, предузима низ корака за учвршћивање положаја Јерусалимске Цркве. Један од њих било је стварање угледне духовне школе за припрему свештенства. За њен смештај изабрао је манастир Светог Крста, због чега је одбио молбу Русије да препусти манастир Светог Крста за смештај Руске духовне мисије.

Године 1853. била је отворена Богословска школа Светог Крста. Године 1855. почиње нови процват манастира. Ремонт и поправка целог комплекса манастирских

грађевина учинили су га погодним за нове улоге, али се притом суштински изменио читав изглед манастира. Монашке келије биле су преправљене у просторије за предавања, трпезарија је била преуређена у складу са новим захтевима, а за вршење свакодневних молитава била је подигнута капела. Библиотека се попуњавала стотинама нових томова из различитих области знања, енциклопедијама, речницима и богословским радовима. Највећа просторија у манастиру била је изнова опремљена за музеј. То је био први музеј у Јерусалиму, у којем су, међу осталим експонатима, постављени многобројни археолошки налази и разноврсни споменици Палестине, а такође је испуњен представницима фауне овог краја.

Богословска школа деловала је са краћим прекидом током 53 године, све до 1908. године, када је била затворена због финансијских тешкоћа патријаршије.

Са затварањем богословске школе за манастир Светог Крста наступио је период опадања и неизвесности. Много деценија овде није било других житеља осим настојатеља, који је истовремено испуњавао обавезе стражара. Потпуну обнову здања, рестаурацију мозаичких подова и делимичну конзервацију фрескописа предузела је Јерусалимска Патријаршија од 1970. до 1973. године. По одлуци патријарха Диодора, црква и некада богати поседи обитељи постали су доступни јавности.

Манастир Светог Крста налази се у делу Јерусалима који се назива Нови град, у невеликој долини Крста. По спољашњем изгледу подсећа на манастире са Свете Горе Атонске. Веома личи на тврђаву: обложен крупним блоковима стена, невелики прозори, један улаз – ниска и уска врата. Архитектуром обитељи доминира звонара барокног изгледа, чија се изградња завршила 1850. године. Саборни храм обитељи изграђен је негде 1038. године.

У манастиру се налазе многа зидна изображења. Манастир су више пута осликавали. Најстарије фреске, сачуване до наших дана, настале су крајем XII и почетком XIII века. Овде се налази фреска са приказом грузијског песника Шоте Руставелија, која украшава обитељ Светог Крста од размеђе XII и XIII века.

Превео са руског Горан Дабетић

Григорије Божовић

ДЕСПОТОВО КАЛИНИЋЕ

По Каленићу ме вози богомолац Славко, који је сад манастирски искушеник. Наши манастири по Србији, нарочито ови на Ибру, Моравици и по Шумадији, ваљда највише због тога што су били најважнија средишта духовнога живота при сумраку средњовековне државе наше, завештали су и новијем добу обичај да околине манастирске дају црнорисце из сељачких редова најближе околине. То је могла да буде и нагонска политика прњаворска, јер су прњавори и ближа села могла имати и већих користи од манастира ако су им тамо њихови сељани и рођаци игумани па и обичнији калуђери. Тим више и тим пређе што је од Кочине Крајине и за време устанка била права сеоба, па су људи прилазили манастирима да ту остану као радници, чипчије и исполичари. А нико их по тим шумским пределима, на првом кораку, није могао лакше прихватити него манастири, који су и поред честог пушћења и грабежа опет имовно били најјачи.

Можда је ова околност раније била повољна за манастире. Манастири на тај начин нису остајали без калуђера и њихове околине, сматрајући их за нешто своје, биле су потврдно расположене за њихов опстанак и напредак. Међутим, у времену уколико су све јаче манастири по калуђерству постајали све већа прђија прњавора и најближих села, утолико се у калуђере врбовао све не-

погоднији елеменат, све гори, све већи бадавација, све слабији интелектуално и морално и све мањи домаћин и привређивач. Месни калуђер је почео да се измеће у правога лењивца, пијаницу и левенту, у неко глупо чупаво чудовиште или брбљива мазника за сеоске снаше и сељачке хетере. На временској раскрсници, уколико је уопште код нас примитиваца слабила часност, исправност и она сељачка побожност, уколико је попуштало религиозно расположење а црква све више постајала државна испостава и канцеларија, овакав се црноризац све више појављивао. Мање-више по свима православним крајевима, али је он по Србији постао нарочито типичан.

Овакво калуђерско обличје почело је прво скидати онај мистични вео са нашега манастира као светиње, у коју није, само по себи, нико смео да такне, а која је била привлачна за околину у целокупном њеном верском испољавању, па често и политичком и социјалном. — Не губите из вида да су и манастири били веома јак чинилац чак и у ширењу нашега народа, а не само у одржању. — А кад се окрзнуло, кад се пошло низбрдицом онда се одречности стале увећавати. И рђав игуман домородац био је трпљен и чуван, јер при њему је ујемченија чаша и ручак, хрст и буква у забрану, кора сланине или који дукат; и ђилкош калуђер је могао да опстане, јер од њега падне некој у селу парица, а њенима која кола дрва и томе слично. Имовно правни односи између манастира и прњавора постајали су при таквим калуђерима све мутнији, док најзад нису прњаворске њиве и баште такле у манастирске порте. Ја знам за један манастир, додуше и хвала Богу не у Србији, којему је један човек покљонио и затим накуповао имање, а у наше доба настојатељ сведочио како је тобоже за Турака тај побожан човек отео од тога и тога, а ти су све његови зетови и рођаци!... Можда је баш ова околност највише учинила да се сељаци, нарочито прњаворци, не радују добром игуману са стране, но му још праве све могуће незгоде све до пушке и угарка, што помињем не напамет и тек онако да бих ради слике згуснуо боју.

Криза калуђера (*кало герос* — добри старац, добар црноризац) криза је нашега манастира, чија би улога могла бити не само да материјално помогне православној организацији у њеним духовним и социјалним дужностима, него да и околини буде и углед и привредна помоћ. Та је криза толико оштра, да се данас просто намеће питање опстанка манастира, међу којима је толико које нација и православље морају очувати, ако ни због чега, оно као старине и споменике било колико да се види да смо царовали и били православни... Одсуство калуђера, одсуство добрих калуђера, њихово недомаћинство и небрига главне су болке у манастирском питању. Само још тешке јавне дажбине као да су им посестрима...

Да ова, оваква, излагања не би била празна и на први поглед нетачна, најбољи су пример архимандрит Никон Лазаревић и његов манастир Каленић. И њега су околине свуда дочекивале непријатно. И у Раковици и Витовници и у Горњаку па и Каленићу. Али је он у свима тим манастирима оставио потврдни траг *кало-героса*,

доброга домаћина и великога радника и устаоца. Тога човека као да је судбина довела напокон у Каленић, да изврши једну најбољу обнову једнога од најкитијастих и последњих споменика Лазарева Србије. Ништа друго да није учинио у животу, но што је ујемчио да Деспотова црква у Каленићу, можда завршно дело Рада Боровића, остане на основима и приближно у свој својој старој лепоти и чудесности за векове - па је доста од једнога доброга калуђера. Рекох да је обнова те цркве најбоља код нас. Славу зато с правом понеће њени аутори Татић и Бошковић, као и сви они који су осећали важност Каленића од Милана Малићевића и Стојана Новаковића, па до краља Александра. Али без архимандрита Никона, сведочим како сам и видео и осетио, без његова прегаштва, без његове тврде православске интуиције, без његове далматинске осетљивости према камену, према тесанику, према његовој каквоћи, и без његова ркаћскога пркоса да шара на томе камену не подбаци старе клесаре и резбаре и, особито, да та шара не буде уметнички нижа од оних које је по катедралама изводио вешти Латинин уз његово приморје. Само је тај човек испод дебелог лепа на горњој половини цркве осећао њене лепоте и само је његова нагонска смелост у грађењу могла онако да надахне покојнога Татића и Бошковића, а нарочито да овога окрепи на најсмелије подухвате и решења, која су онако срећно остварена.

Једна игра судбине. Никон је пореклом из Чолак-Антине Средске крај Призрена која се слави за зидача и неимара. Преко Херцеговине пао је у Плавно код Книна, да у тој Матавуљевој чудесној Србији постане онај његов Ркаћ и осећај према камену подели са Мештровићем. Не заборавите, тај Никон у седмој години је направио буре, у десетој мали млин који је промлео, у једнаестој са дедом зидао кућу која је и данас огњиште и слеме његове браће...

Данас је Каленић најрепрезентативнији манастир наш. Не само по лепом положају, не само по обновљеној цркви, но и по конаку и по пријему који он може да пружи *образа нашега, црквенога и народнога, раду*, од научника Мије-а до владара. Једини наш манастир у обема Србијама, до-кумановској и по-кумановској, куда без бриге можете повести најтежега народнога госта. То је све Никон дотле довео.

А Каленић није богат манастир. Ни његове шуме ни његова зиратна имања нису ни велика ни најбоља. Од онога што му је деспот Лазаревић завештао између љубостињских међа, Краљева, Груже и Јагодине остало је врло мало, колико да манастир остане жив. Па ипак архимандрит Никон, од онога што је затекао и наследио, начинио је чудо. Јер је крвави работник. Док се до њега јела само проја, он је разорвао брда на приличним висинама и налази данас пшенице не само за манастир, него и понешто да се прода. До њега је било шљиве и винограда само за манастирске потребе, а данас се манастир издржава и активан је на ракији, пекмезу, шљиви и јабуци. Као какав сјајан левачки домаћин, или као какав турски династ, коме је воће слабост, архимандрит је посадио са разумевањем шљиву где год је имао места, расадио јабуку по њеним најбољим врстама, те се од сада треба само Богу молити да било и четвртину од могућега рода сваке године сачува, па да манастир никад не престане певати и бити немањићи...

Вози ме богомољац Славко. Он одудара од савременог печалбара у ризи. Прост је и готово светац. Али о сељаку својем прича ми као зрели посматрач и о манастиру као да је ђак Антонија Великога. Грдно воли и једнога и други. Богомољац али и Србијанац некога, по свој прилици, пређашњега каљења...

Преузето из књиге *На хаџилуку*, Београд 2017.

Небојша Бокић

ЦИРКУМЦЕЛИЈЕ, ЈЕРЕС ОНИХ КОЈИ ОБИЛАЗЕ КОЛИБЕ

У IV веку, истовремено са појавом Донатове јереси у Африци, рађа се нови покрет, још оштрији и радикалнији од донатистичког. У сеоским срединама појавили су се људи који су са огромним тољагама шетали по селима и бавили се просјачењем и пљачком. Својим батинама придавали су велики значај и називали их „Израел“, упоређујући их са штаповима јеврејских патријарха. Блажени Августин их је презриво називао „људима који лутају по колибама“, што је на латинском звучало као *circumcelliones* – циркумцелије. Чини се да је назив *circumcelliones* био надимак који значи „они који обилазе cellae“, што се вероватно односи на мошти мученика око којих су знали да се окупљају донатистички милитанти.¹ Донатисти сами нису користили ту реч, радије су их називали *agonistici* или *milites Christi*.²

Смислом свог постојања циркумцелиони су сматрали мучеништво и смрт за веру. Нису хтели да чекају да незнабошци дођу по њих, већ су сами напали на њих, надајући се да ће у борби бити убијени. Наоружани својим светим тољагама, формирали су банде и нападали путнике који су пролазили дуж пута, не да би их убили, већ да би били убијени. Научници су се доста бавили контроверзама око њиховог друштвеног порекла и природи њихових веза са ширим донатистичким покретом, али се још увек води расправа између оних који траже друштвена или економска објашњења и оних који тачније схватају *circumcellions* као суштински религиозни феномен.³

Окружујући уплашене људе, циркумцелије су захтевале да их избоду мачевима или убију на други начин, претећи да ће их у случају непослушности пребити тољагама. Неке од жртава ових чудних напада, не желећи да почине масакр, послужиле су се триком и, везавши циркумцелије, наводно да би их побили, брзо су се удаљиле. *Circumcellions* су били буквално опседнути жеђу за смрћу и тражили су је где год су могли, а када није било прилике, једноставно су се бацали у реку или ватру. Такви инциденти су се дешавали сваки дан.

Упркос овој самоубилачкој манији, циркумцелиони су дуги низ година остали прилично бројни и изазивали страх у целој земљи. Овај страх је додатно појачан када

су два донатиста, Фазир и Аксид, стала на чело секте. Под њиховим вођством, циркумцелиони су почели да нападају људе, ослобађају робове и пале имања богаташа. Наишавши на богате кочије на путу, извукли су одатле господу и натерали их да трче испред коња, а на њихово место су ставили робове.

Власти су се, са променљивим успехом, бориле против побуњеника. После много труда успели су да униште неколико банди, али се покрет циркумцелиона наставио. Током прве деценије V века често су свој гнев упућивали на православне епископе, посебно на оне који су од донатиста прешли у православље. Били су подвргнути вишедневном мучењу, одсецани су им је језик и прсти, и вађене су им очи. Један епископ је ослепео тако што су му капке заслепили живим кречом, а затим их полили сирћетом. Њихов борбени слоган био је *Deo laudes* (Слава Богу).⁴

Све се завршило тиме што су хришћани позвали у помоћ царске трупе. Циркумцелије су се опскрбили житом и припремили за дуг рат, али нису били у стању да се одупру редовној војсци. На крају су „самоубилачки“ јеретици расејани, а њихове вође ухапшене и погубљене.

Занимљива аналогија се може наћи у Константинопољу из V века, у

коме су монаси који су боравили у мартирijима на периферији града имали углед недисциплинованих бунтовника. Цанер их експлицитно пореди са северноафричким *circumcelliones*.⁵

напомене:

¹ W. H. C. Frend, *The Donatist Church: A Movement of Protest in Roman North Africa*, Rev. ed. Oxford 1985, p. 174.

² Augustine, Enarr. y Psalmos 132.6.

³ Emmin Tengström, *Donatisten und Katholiken: Soziale, wirtschaftliche und politische Aspekte einer nordafrikanischen Kirchenspaltung*, Göteborg 1964, pp. 24–78.

⁴ Michael Gaddis, *There Is No Crime for Those Who Have Christ - Religious Violence in the Christian Roman Empire*, University of California Press Ltd. London 2005, 105.

⁵ Daniel Caner, *Wandering, Begging Monks: Spiritual Authority and the Promotion of Monasticism in Late Antiquity*, Berkeley Caner 2002, 223 – 235

СЛУЖБЕНИ ДЕО – ПРОМЕНЕ У ЕПАРХИЈИ ШУМАДЈСКОЈ

Његово преосвеиштво Епископ шумадијски Господин Јован благоизволео је у периоду од 1. априла до 31. маја 2022. године:

Осветити:

Темеље за нови манастирски конак при храму Светог архангела Гаврила у манастиру Пиносава у Кусатку, 9. априла 2022. године;

Темеље за храм Светог Нектарија Егинског у Универзитетском клиничком центру у Крагујевцу, 27. априла 2022. године, Архијерејско намесништво крагујевачко;

Живопис храма Светог великомученика Георгија у Рабровцу, 14. маја 2022. године, Архијерејско намесништво младеновачко.

Одликвати:

Правом ношења црвеног појаса

Јереја Сашу Миленовића, привременог пароха глибовачке парохије у Глибовцу, Архијерејско намесништво јасеничко;

Оредном Светих новомученика крагујевачкох I степена

Витомира Димитријевића из Миросаљаца;

Вукашина Антонијевића из Париза;

Оредном Светих новомученика крагујевачкох II степена

Скупштину општине Баточина;

Оредном Војска Карађорђа

Мирољуба Радовановића из Јагодине;

Владана Шарића из Рабровца;

Ивана Петровића из Рабровца;

Милутина Кокотовића из Смедеревске Паланке;

Архијерејском граматом признања

Владана Златића из Београда;

Сашу Јанићијевића из Малих Пчелица;

Александра Ивановића из Крагујевца;

Станоја Божићевића из Јагодине;

Горана Милетића из Смедеревске Паланке;

Зорана Милисављевића из Лапова;

Протојереја Веселина Селенића из Брзана;

Архијерејском граматом захвалности

Предузеће Гоша Фом из Смедеревске Паланке;

Милорада Милутиновића из Брзана;

Љубишу Ђорђевића из Брзана;

Милана Глишића из Брзана;

Радомира Марковића из Брзана;

Милашина Мишића из Брзана;

Стевицу Величковића из Брзана;

Сашу Голубовића из Баточине;

Архијерејском захвалницом

Зорана Швикића из Крагујевца;

Ненада Вујића из Рабровца;

Жарка Миловановића из Рабровца.

Доделити канонски пријем:

Јеромонаху Герасиму Драгојевићу из свезе клира Епархије рашко-призренске.

Упокојили се у Господу:

Протојереј ставрофор Радомир Ракић, умировљени парох јагодински, Архијерејско намесништво беличко.

СЛУЖЕЊА ПРИЈЕМИ И ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ШУМАДЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

Од 1. априла до 31. маја 2022. године

АПРИЛ 2022:

1. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Свете Петке у Лапову – Исповест свештенства архијерејског намесништва рачанског. На братском састанку протонамесник Горан Живковић читао богословски реферат: „Очистимо себе од сваке нечистоте“;

Рад и приједи у Епархијској канцеларији;

Присуствовао предавању „Злоупотреба историје“ у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу.

2. април 2022:

Служио свету Литургију у храму Светог Јована Крститеља у Кончареву.

3. април 2022:

Служио свету Литургију у храму Светог Саве у крагујевачком насељу Аеродром;

Примио др Предрага из Финикса, Аризона, САД;

Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

4. април 2022:

Богослужења у Саборној цркви, Прво бденије и читање каноана Светог Андреја Критског;

5. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу.

6. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Сабора светих Срба у Степојевцу – Исповест свештенства архијерејског намесништва беланичког. На братском састанку јереј Дарко Павловић читао је богословски реферат: „Благодат и спасење“;

Служио празнично бденије у манастиру Дивостину.

7. април 2022 – Благовести:

Служио свету Литургију и пререзао славски колач у манастиру Благовештењу.

8. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Светог цара Константина и царице Јелене у Наталинцима – Исповест свештенства архијерејског намесништва опленичког. На братском састанку Ђакон Стеван Илић читао је реферат: „Храм и верни“; Обишао радове на обнови цркве у Жабарима; У Успенској цркви у Лужницама утврдио распоред живописања цркве; Служио Друго бденије у Саборном храму у Крагујевцу.

9. април 2022:

Служио свету Литургију у храму Светог Саве и Светог Симеона у селу Кусадак; Освештао темеље манастирског конака у манастиру Пиносава.

10. април 2022:

Служио свету Литургију у манастиру Светог великомученика Димитрија у Бајчетини.

11. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Светог архангела Гаврила у Рабеновцу – Исповест свештенства архијерејског намесништва левачког. На братском састанку јереј Александар Јахимовић читао богословски реферат „Литургијска катихеза, молитвено-покајна“; Посетио село Коморане ради надгледања радова на новој цркви; Посетио село Сиљевицу ради надгледања радова на цркви; Утврдио план обнове старе црквене зграде у Рековцу; У селу Цикотама благословио изградњу новог звоника.

12. април 2022:

Богослужења у Саборној цркви; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

13. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу – Исповест свештенства архијерејског намесништва орашачког. На братском састанку јереј Марко Урошевић читао је богословски реферат: „Цела Црква – учешће у Литургији“.

14. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Светог Кнеза Лазара у крагујевачком насељу Белошевац – Исповест свештенства архијерејског намесништва лепеничког. На братском састанку протојереј Саша Антонијевић читао је богословски реферат: „Велики Четвртак – дан утемељења Христове Цркве“; Примио директора КБЦ Крагујевац др Слободана Милосављевића и свештеника Бојана Димитријевића, пароха маршићког поводом освећења темеља болничке цркве.

15. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Успења Пресвете Богородице у Младеновцу – Исповест свештенства архијерејског намесништва младеновачког. На братском састанку јереј Марко Јефтић читао је богословски реферат: „Истина Божија и лаж тоталитарног секуларизма“.

16. април 2022:

Служио свету Литургију у шестомесечни парастос протиници Мирјани Смиљковић у храму Светог Деспота Стефана у селу Бабе; Служио вечерње са петохлебницом и освећење врбице.

17. април 2022 – Цвети:

Служио свету Литургију у Старој цркви у Крагујевцу.

18. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Светог Кнеза Лазара у крагујевачком насељу Белошевац; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

19. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Светог Саве у крагујевачком насељу Аеродром; Учествовао у мироварењу у Партијаршији СПЦ у Београду.

20. април 2022:

Служио свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Свете Петке у крагујевачком насељу Виногради.

21. април 2022 – Велики четвртак:

Саслуживао са браћом архијерејима Његовој светости Патријарху српском Господину Порфирију на светој Литургији и освећењу Мира у Саборном храму Светог архангела Михаила у Београду. Богослужења у Саборној цркви у Крагујевцу – Јеванђеља о страдању Христовом.

22. април 2022 – Велики петак:

Служио Царске часове у Саборном храму у Крагујевцу; Прочитао Васкршњу посланицу за локалне медије; Служио Вечерње са изношењем Плаштанице и Статије.

23. април 2022 – Велика субота:

Служио свету Литургију у храму Светог великомученика Пантелејмона у Станову.

24. април 2022 – Васкрс:

Служио у поноћ у Светоуспенском Саборном храму у Крагујевцу Васкршње јутрење, а у наставку свету Литургију; Служио Пасхално вечерње у храму Светих апостола Петра и Павла у Јагодини.

25. април 2022:

Служио свету Литургију у храму Светог великомученика Пантелејмона у Станову.

26. април 2022:

Служио свету Литургију у храму Светог Саве у крагујевачком у насељу Аеродром.

27. април 2022:

Служио свету Литургију у храму Светих архангела Михаила и Гаврила у Јагодини, а у продужетку опело протојереју ставрофору Радомиру Ракићу; Освештао темеље болничке цркве Светог Нектарија Егинског у КБЦ у Крагујевцу.

28. април 2022:

Служио свету Литургију у храму Свете Тројице у Крагујевцу – Старој цркви; Примио Његову светост Патријарха српског Господина Порфирија; Присуствовао предавању „Човек је биће вере“ Његове светости Патријарха српског Господина Порфирија на Правном факултету у Крагујевцу.

29. април 2022:

Служио свету Литургију и пререзао славски колач у храму Светих апостола Петра и Павла у Рачи поводом славе Епархије шумадијске; У селу Ђурђевој породици Сенић освештао засад винограда.

30. април 2022:

Служио свету Литургију у храму Вазнесења Господњег у Сопоту.

МАЈ 2022:

1. мај 2022:

Служио свету Литургију у храму Светог апостола Томе у крагујевачком насељу Илићево;

2. мај 2022:

Служио свету Литургију и парастос у храму Васкрсења Христовог на крагујевачком Гробљу Бозман.

3. мај 2022:

Посетио породични дом Витомира Димитријевића, члана Епархијског савета из Миросаљаца, и том приликом га одликовао Ореденом првог степена Светих новомученика Крагујевачких;
Посетио, са Патријархом Господином Порфиријем и осталим члановима Светог архијерејског синода, Пећку Патријаршију.

4. мај 2022:

Саслуживао са браћом архијерејима Његовој светости Патријарху српском Господину Порфирију на светој Литургији у Пећкој Патријаршији;
Учествовао у раду Светог архијерејског синода у Пећкој Патријаршији;
Посетио са делегацијом Светог синода манастир Високе Дечане.

5. мај 2022:

Служио Свету Литургију у храму Свете Тројице у Крагујевцу (Стара црква);
Рад и пријем у Епархијској канцеларији;
Служио празнично бденије у манастиру Липару.

6. мај 2022 – Ђурђевдан:

Служио свету Литургију и пререзао славски колач у храму Светог великомученика Георгија на Опленцу.

7. мај 2022:

Служио Литургију у храму Рођења Пресвете Богородице у Глибовцу;
Служио празнично бденије у цркви Светих жена Мироносица на Варошком гробљу у Крагујевцу.

8. мај 2022:

Служио Литургију и пререзао славски колач у цркви Светих жена мироносица у Винча код Тополе.

9. мај 2022:

Служио свету Литургију и пререзао славски колач у храму Светог Јоаникија Девичког у крагујевачком насељу Бресница;
Служио празнично бденије у цркви Светог Саве у крагујевачком насељу Аеродром и присуствовао свечаној академији.

10. мај 2022:

Служио свету Литургију и пререзао славски колач у храму Светог Саве у Барајеву, на Литургији саслуживао умировљени Епископ канадски Господин Георгије;
Утврдио распоред живописања олтару цркве у Јагњилу;
Утврдио распоред живописања цркве у Белосавцима.

11. мај 2022:

Служио свету Литургију у храму Светог цара Лазара Косовског у крагујевачком насељу Белошевац.

12. мај 2022:

Извршио свету Тајну јелеосвећења и служио свету Литургију у манастиру Каленићу;
Поставио камен темељац за манастирску трпезарију у Каленићу;
У Лепојевућу одредио место за зидање нове цркве;
Посетио сестринство манастира Прерадовца;
Посетио породицу Николић у Брајиновцу.

13. мај 2022:

Служио свету Литургију у храму Свете Петке у крагујевачком насељу Виногради;
Учествовао у Патријаршији СПЦ у раду Одбора за организацију наше Цркве у Америци и Светог архијерејског синода;
Посетио село Брзан ради договора о организацији прослављања 200 година од подизања цркве цркве брвнаре.

14. мај 2022:

Служио свету Литургију и осветио живопис у храму Светог великомученика Георгија у Рабровцу;
Учествовао у припреми рада Савета архијерејског сабора СПЦ у Патријаршији у Београду и у Сремским Карловцима.

15. мај 2022:

Салуживао са браћом архијерејима Његовој Светости Патријарху српском Господину Порфирију у Цркви Светог Николе у Сремским Карловцима поводом стогодишњице обнављања Српске Патријаршије.

16. мај 2022:

Почетак заседања Светог архијерејског сабора СПЦ у крипти храма Светог Саве у Београду.

**Продајни
центар
Епархије
шумадијске**

**Интернет продавница
црквених предмета за
цео свет**

www.eparhija.com

**Опрема за храмове
Опрема за свештенство
Иконе, крстови, тамјан
Филигрански програм
Јеванђеља, књиге
Црквени артикли**

www.eparhija.com

17-21. мај 2022:
Учествовао у раду Светог ахијерејског сабора СПЦ.

22. мај 2022:
Служио свету Литургију и пререзао славски колач у манастиру Никоље Рудничко.

23. мај 2022:
Служио свету Литургију у храму Светог Саве у крагујевачком насељу Аеродром;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

24. мај 2022:
Служио свету Литургију у Саборном крагујевачком храму;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.
У Старој цркви у Крагујевцу отворио изложбу „Путевима Кирила и Методија“.

25. мај 2022:
Служио свету Литургију у храму Светог Јоаникија Девичког у крагујевачком насељу Бресница;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;
Посетио, са извођачем радова Николом Врућинићем, манастир Драчу ради надгледања радова на манастирском конаку;
Посетио манастир Дивостин ради надгледања радова на епархијској згради.

26. мај 2022:
Служио свету Литургију у храму Свете Тројице у Крагујевцу – Старој цркви;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;
Примио директора Завода за заштиту споменика културе у Крагујевцу Ненада Карамиджковића.

27. мај 2022:
Служио свету Литургију у храму Свете Петке у крагујевачком насељу Виногради;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

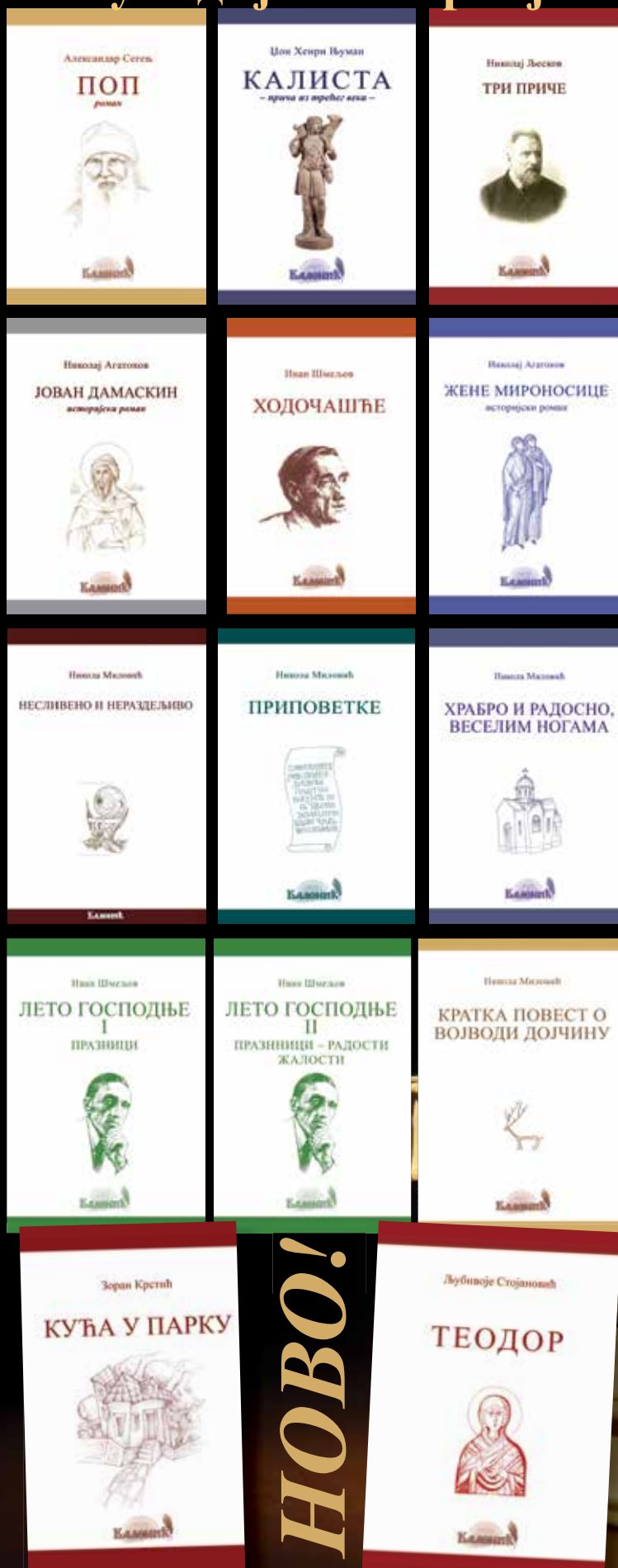
28. мај 2022:
Служио свету Литургију у храму Светог Илије на гробљу у Смедеревској Паланци;
У Рековцу отворио фестивал вина.

29. мај 2022:
Служио свету Литургију у храму Светог пророка Илије у Брзану поводом 200 година подизања цркве брвнаре;
Венчао у манастиру Дивостину Лазара и Драгану из Крагујевца.

30. мај 2022:
Служио свету Литургију у храму Светог Саве у крагујевачком насељу Аеродром;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

31. мај 2022:
Служио свету Литургију у храму Светог великомученика Димитрија у крагујевачком насељу Сушица;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;
Посетио село Остриковац и прегледао радове на завршетку нове цркве.

Дела хришћанске књижевности у издању Шумадијске епархије

НОВО!

ДЕЧИЈА СТРАНА

“КО НЕ ПРИМИ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГА КАО ДЕТЕ НЕЋЕ УЋИ У ЊЕГА”

ЦРКВА

Реч Црква означава заједницу, скуп верних људи сабраних у име Божије на Светој Литургији. Само кад воле једни друге људи се приближавају Богу и постају му слични, јер је Бог љубав и од Њега потиче свака љубав у свету. Кроз љубав се сједињујемо са Богом. А Бог је одувек толико волео људе да је, кад је за то дошло време, послао свог Сина да се роди као Богочовек Исус Христос, савршени Бог и савршени човек, Спаситељ света. Преко Богочовека сви људи су добили могућност да се сједине са Богом и да вечно живе у љубави.

Црква је место на којем се најпотпуније и најлакше сједињујемо са Богом. Богочовек Исус Христос проживео је овде на земљи људски живот, а после своје смрти, васкрсења и вазнесења, оставио нам је Цркву као место где га можемо наћи. Налазимо га заједно са многима који желе исто што и ми, а то је да се сједине са Богом у Светој тајни Причешћа.

Преко човека и читав свет улази у Цркву и сједињује се са Богом. Сети се само да је Бог и створио свет и даровао га првом човеку – Адаму, да би га он, с љубављу, заувек чувао у заједници са Богом. Адам је, као што знамо, сагрешио и изневерио овај задатак, тако да је свет, одвојивши се од Бога, постао смртан. Спаситељ је, родивши се као Бог у телу, умро и устао из мртвих, односно, васкрсао, победио смрт и људима даровао вечни живот. Човек је поново добио могућност да добру Божију творевину принесе Творцу на дар и тако јој врати изгубљени смисао.

Првобитни свет – рај, у којем су живели прародитељи Адам и Ева, заправо је и створен као Црква. У њему су човек, природа и Бог живели заједно. На крају времена свет ће, како је записано у Новом Завету, поново постати Црква. Тада ће Царство Небеско обухватити читав свет – Земљу и целу васељену. Док до тога не дође Црква остаје небо на земљи.

Црква није само збир светих тајни и чуда. Она је и зграда у којој се грађани будућег Царства сабирају да благодаре Богу. Као зграда, црква се зове храм. Улаз у храм је обавезно на западу, а цео храм је усмерен ка истоку. Христос, Сунце Правде, са Истока ће нам поново доћи на крају времена. Православна црква често уместо крова, или једног дела крова, има препознатљиву полулопту – куполу. Некад их може бити и више, а најчешће их је пет. Купола представља небо – царство Божије. И наравно, црква не би била црква кад се на куполи не би истицао крст – грб будућег Царства.

ДАНИ СЛОВЕНСКЕ КУЛТУРЕ И ПИСМЕНОСТИ У КОЛУБАРСКО-ПОСАВСКОМ НАМЕСНИШТВУ

У организацији Канцеларије за верску наставу колубарско-посавског намесништва, на дан Светих Кирила и Методија, ученици основних и средњих школа из Лазаревца су имали прилику да узму учешће у активности посвећеним Данима словенске културе и писмености и тако одају поштовање овим дивним светитељима.

Првог дана празника, у уторак 24. маја 2022. године, одржане су радионице лепог писања у галерији „Савременици“ у Центру за културу Лазаревца, које је за ученике основних и средњих школа водио вероучитељ Драган Гајић, упознајући ђаке са разноврсним стиловима писања из наше богате културне ризнице. Ученици су и сами имали прилику да се опробају у данас помало заборављеној вештини краснописа, лепог писања, и прилику да се, бавечи се калиграфијом, једни са другима друже и зближе.

Истог дана у галерији „Савременици“ отворена је и изложба младог калиграфа Душана Мишића, дипломираног ликовног уметника црквене уметности из Београда. Ова импозантна поставка калиграфских радова урађених на јарећој кожи уједно је и централни део Дана словенске културе и писмености.

О образовном карактеру ове изложбе на њеном отварању говорио је свештеник Влада Димитријевић, рекавши да она савременом посматрачу указује на једну другачију естетику и другачије вредности и измешта га из доба конзумеризма у коме је све лако доступно,

те самим тим најчешће заробљено у свеопштој површности. „Оводи га у време у коме је књига, писана реч, била ретка, у време у коме хартија није трпела све, него је све тада написано дубоко дирало човека и људску душу, подстицало га на промену, остављало неизбрисив траг, а лепота и иконичност тих списа, за коју су се старали краснописци, само су потврђивали Божански карактер и богонадахнутост списа“. Сама изложба деловала је инспиративно на ђаке и сведочи велики дар али и труд који је забележен на пергаменту.

Другога дана, 25. маја 2022. године, одржано је узорно предавање о мисији и животу Светих Кирила и Методија, у сали парохијског дома при саборном храму Светог Димитрија у Лазаревцу. Предавачи су били вероучитељи ТШ Колубаре, Иван Гавриловић и Драган Гајић. На предавању су наглашени значај и плодови жртве коју су уложили Света браћа Кирило и Методије. Препоручено је да се угледамо на њих како би сачували оно што нам је даровано и што је свето.

Циљ манифестације Дани словенске културе и писмености био је очување српске културе, величање лепоте ћириличног писма, враћање на средњовековне, немањихке узоре и изворе, те тако придруживање културној лепези словенских народа и њиховој посебности у односу на друге групе народа и њихове културе. Захваљујемо се свима, а нарочито вероучитељима нашег намесништва који су дали значајан допринос у празновању ових дана.

ИЗЛОЖБА "СТОПАМА КИРИЛА И МЕТОДИЈА"

У част прославе словенских апостола, на дан празника, 24. маја 2022. године, као завршна активност у реализацији пројекта „Стопама Кирила и Методија“, у здању Старе крагујевачке скупштине која се налази у порти Старе цркве у Крагујевцу, отворена је изложба која носи исти назив.

Отварању изложбе је присуствовао Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован, који је на почетку вечери пригодном беседом благословио све присутне. На отварању су били присутни директор Народног музеја у Крагујевцу Милош Јурић, свештенство и монаштво Епархије шумадијске, и велики број ученика крагујевачких основних и средњих школа и заинтересованих грађана.

Поменути пројекат је реализовао Просветни одбор Епархије шумадијске под покровитељством Управе за сарању са црквама и верским организацијама.

Најпре су 20. и 23. маја у Манастиру Дивостину, у циљу подизања свести ученика о коренима и значају српског језика и културе као и њиховој инкултурацији и неговању у савременом изражавању, тј. очувању лепог говора и других видова уметничког изражавања, са ученицима крагујевачких основних и средњих школа, реализоване четири тематске радионице.

Калиграфску радионицу водила је мастер ликовни уметник Екатарина Кудрјацева Милетић, беседничку радионицу је водио дипломирани теолог јереј Марко Вуксановић, музичку радионицу је водила музиколог Маја Радојевић, а радионицу црквенословенског језика је водио мастер теолог Стефан Јанковић.

У оквиру радионица се сто двадесет ученика крагујевачких основних и средњих школа упознало са основама и исходиштима српске културе и писмености.

Лепоту програма који је изведен на отварању изложбе дугујемо управо њима. Они су нам извели програм који је био састављен од продуката рада у наведеним радионицама.

У жељи да и ми данас следимо стопама Кирила и Методија, али и да потсетимо на значај њихове мисије како за развој хришћанства тако и за потврду и одржање личног идентитета, отворена је изложбена поставка постављена на дванаест панела. Ове године је наша замисао била да животну причу о светој браћи прикажемо кроз историјски контекст времена у коме се мисија одвијала, обухватајући при том и њихове ученике, Климента, Наума, Ангелара, Саву и Горазда.

Аутори изложбе су дипломирани теолози протојереј Саша Антонијевић, јереј Владан Костадиновић и Оливера Станчић.

Оливера Станчић

В. И. Цветкова

АКАТИСТ

Три девојчице, Света, Наташа и Лида су дошле у библиотеку да замене духовне књиге, а одрасли су их питали: „Зар сте то прочитали тако брзо?“

Девојке су се застиделе, али су ипак заискале: „Молим вас, дајте нам дебелу Библију за читање“.

„Прерано је то за вас. Ви и даље споро читате“, рекла је начелница библиотеке. „Можемо вам дати нешто о животу светаца“. И сама библиотекарка је држала Акатист Светом Николају Чудотворцу у својим рукама.

Лида, кратковида девојчица, стално жмири када покуша нешто да прочита. Узела је да чита наглас из Акатиста: „Радуј се, утешујућа бриго оних који тугују...“

На удивљење одраслих, Лида је потом изнела један случај у жељи да потврди ове речи. Говорила је са таквом вером да су јој очи сијале небом:

„Док се ја још нисам родила, једна жена је на сточној пијаци купила краву и повела је кући. Морам рећи да је живела у удаљеном селу. Крава је била мршава и неухрањена, најпре је ходала полако, затим је легла наспред пута и није желела да иде даље. Жена ју је миловала, говорила јој је најпре лепе, па потом претеће речи, али крава није устала. Жена је заплакала од муке и немоћи, и почела је да се моли Богу. А онда се сетила да би било добро да позове онога ко хита да људима пружи помоћ, Светог Николаја Чудотворца. Помоћнике наш, Божји угоднике Николаје, помози крави да стигне до наше куће. Имам децу без оца хранитеља. Чекају млеко, али крава умире“.

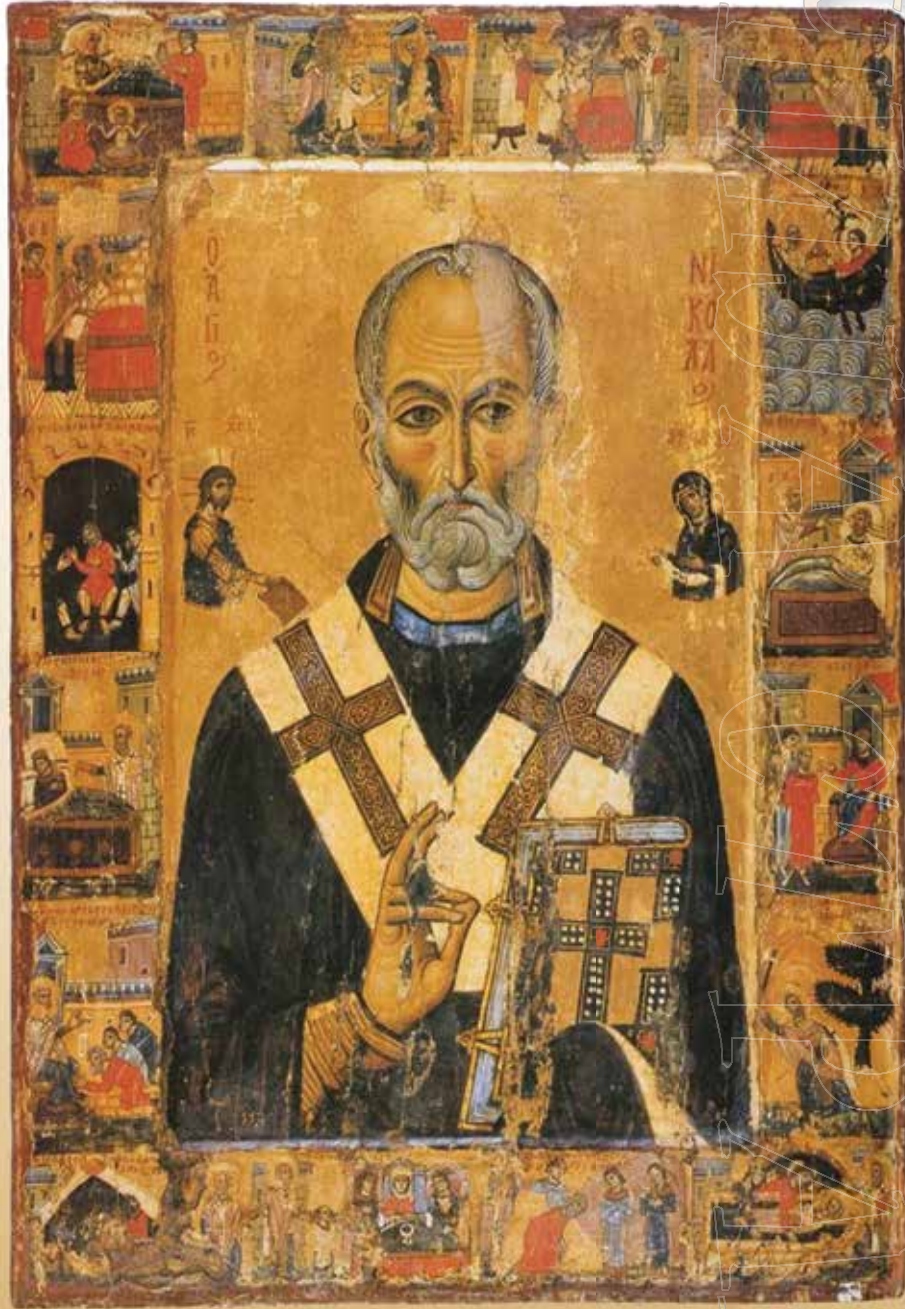
Жена је горко плакала. Бог је, видевши женину невољу, послао старца. Свети Николај је дошао са гранчицом, потапшао је краву, а она је устала и кренула. Свети Николај је на расанку рекао жени: „Ви, млада дамо, потерајте краву у двориште последње куће у селу, а оно што вам тамо дају, узмите, не одбијајте“. Жена је учинила оно што јој је светитељ саветовао. Две старице које су тамо живе пустиле су је да преноћи код њих и нахраниле су је, а ни крава није остала без хране и пића.

Следећег јутра дали су им храну за пут. А крава се одморела током ноћи и брзо отрчала кући...“

Чувши причу, девојчице су се подсмевале Лиди: „Кажеш да тада још ниси била рођена, а причаш као да си све то видела својим очима“.

Лида им се благо осмехну:

„Али све је то истина! Било је баш тако! Та жена је и сада жива. То је моја драга бака, и она ми је све то испричала. Она сама није заборавила Светог Николаја Чудотворца и научила нас је да сваког четвртка читамо акатист Светом Николају заједно са њом“.

Девојчице су одабрале књиге и отишле.

Одрасли су били изненађени њиховом дубоком вером, једноставношћу и искреношћу. Одлучили су да им дају оно што су тражили.

„Нека деца читају дебелу Библију“, рекли су, „јер мудрост не добијају од одраслих, већ по милости Божјој“.

фото репортажа

Посета Патријарха Порфирија Епархији шумадијској

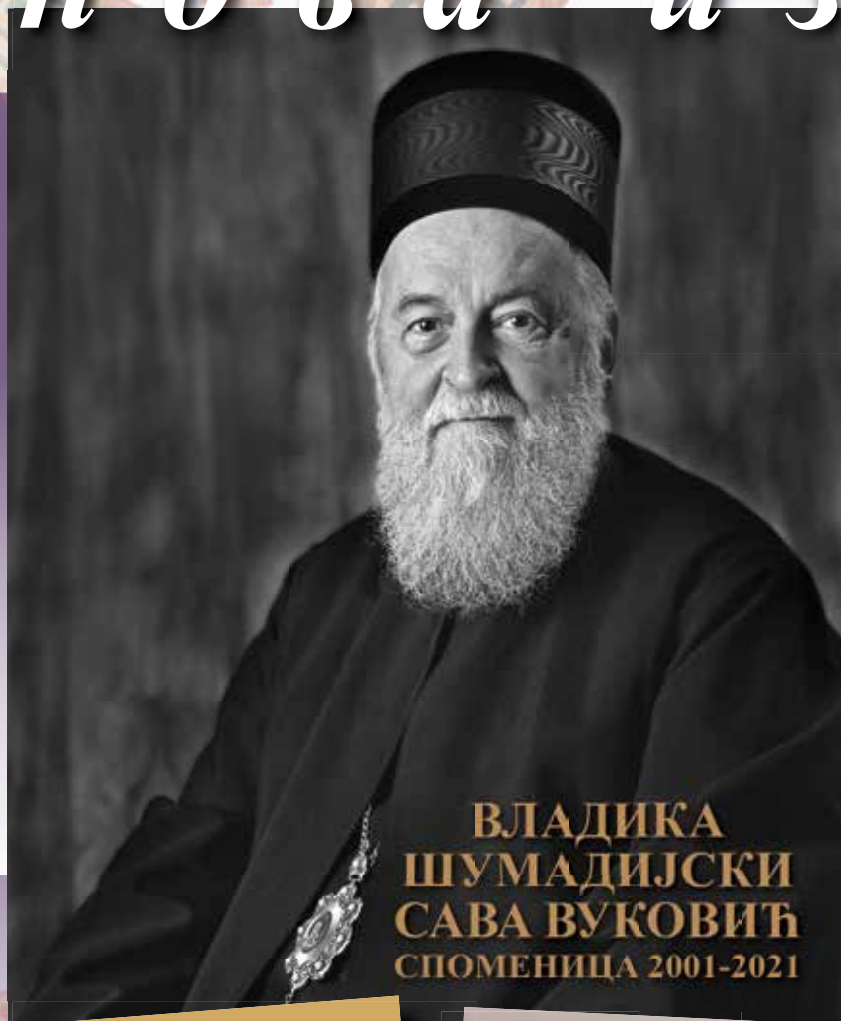

www.kalenic.rs

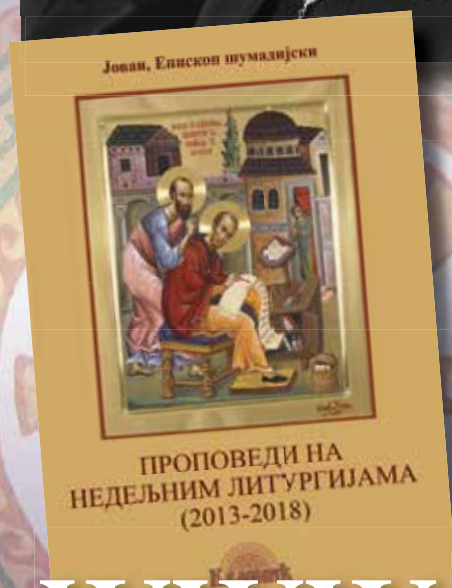
ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

Каленик

Н О В А И З Д А Њ А

**ВЛАДИКА
ШУМАДИЈСКИ
САВА ВУКОВИЋ
СПОМЕНИЦА 2001-2021**

www.eparhija.com